

Døden på sykehjemmene

Metoderapport Skup 2020

Prosjektnavn: Døden på sykehjemmene

Innsendere:

Tron Strand
Anders Haga
Målfrid Bordvik

Takk til:

Anne Hovden, Linda Hilland, Simen Sundfjord Otterlei, Kari Pedersen, Lasse Lambrechts, Trygve Opheim, Adalheidur Audardottir Oldeide, Helge O. Svela, Bjørn Erik Larsen, Øyvind Lefdal Eidsvik, Eystein Røssum og Trond Olav Skrunes.

Publisert i Bergens Tidende fra 2. april 2020. Arbeidet fortsetter inn i 2021.

Kontakt:

BT ved Anders Haga
Lars Hilles gate 30
5008 Bergen
E-post: anders.haga@bt.no
Telefon: 951 07743

Bergen, 11. januar 2020

Coverbilde: Et tomt rom på Metodisthjemmet i Bergen, etter landets mest dødelige covid-19-utbrudd våren 2020. Foto: Bjørn Erik Larsen

Innhold

1. Innledning	s. 2
2. Krisen på Metodisthjemmet	s. 2
3. De døde av korona	s. 7
4. Døden kom snikende - de atypiske symptomene	s. 9
5. Møtte døden alene	s. 16
6. Organisering av arbeidet	s. 18
7. Funn og konsekvenser	s. 18

Vedlegg:

- i. Liste over de mest sentrale sakene i artikkelserien
- ii. Liste over alle publiserte saker
- iii. PDF-er av de mest sentrale sakene publisert i papiravisen

1. Innledning

Viruset smitter når mennesker samles og er tett på hverandre. Derfor er det nå helt avgjørende at alle landets innbyggere deltar i en dugnad for å bremse smitten. Det skal vi gjøre i solidaritet med eldre, kronisk syke, og andre som er spesielt utsatt for å utvikle alvorlig sykdom.

Erna Solberg 12. mars 2020

En helt avgjørende begrunnelse for nedstengingen og restriksjonene vi alle opplevde i 2020, var at vi skulle bidra til å skjerme de som var mest utsatt. Og ingen var mer utsatt enn de 40.000 eldre og syke som bor på landets sykehjem. Over halvparten av de som har dødd av eller med korona i Norge bodde på en slik institusjon.

Dette undersøkende prosjektet startet ikke med en klassisk overordnet hypotese. Til å begynne med var smitten på sykehjemmene en nyhetshendelse under kontinuerlig utvikling, som BT dekket fortløpende. Arbeidet skiftet imidlertid karakter gjennom 2020. Det som startet med undersøkelser av enkeltsykehjem og Bergen kommune, utviklet seg til å bli et prosjekt om hvordan nasjonale myndigheter har evnet å beskytte de aller mest sårbare under pandemien.

BT har gjennomført en omfattende research med bruk av både nasjonale og internasjonale kilder. Vi har laget og distribuert omfattende spørreundersøkelser, kartlagt besøksnekt ved 35 sykehjem, og sendt over 450 innsynsbegjæringer. I tillegg har vi ved bruk av kun offentlig tilgjengelige kilder funnet fram til samtlige som døde av korona i Vestland fylke våren 2020. Gjennom deres pårørende har vi kunne fortelle koronaofrenes historie.

BT har avdekket hvordan landets helsemyndigheter våren 2020 overså uvanlige symptomer som var utbredt blant koronasyke eldre. Og vi har vist at smitte på sykehjem gikk under radaren fordi ansatte ikke var obs på slike atypiske symptomer. BT har også avdekket at de ansatte som pleide de syke og gamle ble nedprioritert i testkøen, og at enkelte kommuner trosset de strenge testkriteriene i håp om å redde liv. Vi har i tillegg vist at beboere på sykehjem dør alene på grunn av besøksnekt på sykehjem, og at myndighetene ikke aner noe om omfanget.

2. Krisen på Metodisthjemmet

Asbjørn Geber var den første som døde med covid-19 ved Metodisthjemmet i Bergen. Han ble 88 år gammel. Åtte dager senere døde konen hans, Hilborg, samme sted. Ingen norske sykehjem er blitt hardere rammet av pandemien, verken før eller siden. På knappe fem uker døde 18 av de 46 beboerne. Hvorfor gikk det så galt?

Da koronasmitten utover våren 2020 spredte seg i Norge, tok det ikke lang tid før de første smittetilfellene dukket opp på landets sykehjem. I Bergen ble det raskt klart at Metodisthjemmet var ekstra ille ute. Først kom meldinger om at et tosifret antall beboere var smittet, så begynte eldre å dø. Smitten spredte seg også blant de ansatte, og store deler av personalet havnet i karantene.

For å kunne fortelle hva som faktisk foregikk på innsiden av det koronarammede sykehjemmet var vi avhengige av å snakke med både ansatte og pårørende. Tillitsvalgte og pårørenderepresentanter ble kontaktet. Sosiale medier, som Metodisthjemmets Facebook-side, der ansatte var nevnt, ble saumfart. Vi fulgte også med i dødsannonsene, for å finne pårørende.

Dokument- og infodeling

For å holde oversikten, jobbet vi i et felles regneark. Alle opplysninger om smittetilfeller, dødsfall, innføring av tiltak, møter med kommunen, etc. ble plottet inn i en etterhvert svært detaljert tidslinje. En annen fane inneholdt info om de døde og deres pårørende. I en tredje fane hadde vi kildelisten, en fjerde brukte vi til å holde oversikt over innsynsarbeidet - hva vi hadde bedt om innsyn i, og status for hver enkelt begjæring. Kildekontakten ble loggført, slik at alle hadde oversikt over hvilke journalister som hadde snakket med hvem, og om hva.

Verdien av å systematisere og dele informasjonen på denne enkle måten var stor. Både persongalleriet og mengden av hendelser ble etterhvert omfattende, og vi var mange journalister som var innom komplekset.

Historiene fra de ansatte var til dels alarmerende. Smittevernsrutinene var kritisert både før og under utbruddet. Ansatte som skulle i karantene fikk beskjed om å jobbe ut vekten sin først. Det enorme behovet for vikarer gjorde at veldig mange uten helsefaglig bakgrunn jobbet på sykehjemmet under krisen.

Og knappheten på smittevernutstyr var så stor at noe av det var låst ned i en kasse som bare avdelingslederne og sykehjemslegen skulle vite om. I den samme perioden uttalte helsedirektør Bjørn Guldvog at påstandene om mangel på smittevernutstyr i eldreomsorgen var "*mest anekdoter*".

Alt dette var informasjon fra innsiden som vi lyktes å få bekreftet og publisert, til tross for at de ansatte vegret seg for å stå frem. Med detaljert kunnskap om konkrete forhold, gitt oss av uavhengige anonyme kilder, kunne vi konfrontere kommunen og sykehjemsledelsen med det vi var blitt fortalt. Forholdene ble åpent bekreftet av de ansvarlige før publisering.

Fikk ikke snakke med noen

Mens det stormet som verst i påskedagene på Metodisthjemmet, ble vi avskåret fra all direkte kontakt med ledelsen på sykehjemmet. Styreren skrev at hun ikke hadde tid. Alle henvendelser skulle gå via kommunen.

Heller ikke ledelsen i kommunen stilte til intervju i denne perioden. Helsebyråden svarte ikke på spørsmål om det som foregikk, med henvisning til at hun ikke var koblet på i den daglige oppfølgingen. Kommunens etatsleder svarte kun på e-post.

Resultatet ble en kronglete vei frem til svarene: BT måtte sende spørsmål på e-post til etatsdirektøren, som hun så videresendte til lederen på sykehjemmet. Svarene derfra ble deretter sendt via kommunen til BT. Men det var bedre enn ingenting. De siste to ukene i april sendte vi jevnlig lister med to-sifret antall detaljerte spørsmål rundt situasjonen før, under og etter smitteutbruddet på sykehjemmet.

I innsynsarbeidet var det en utfordring at Metodisthjemmet eies og drives av en stiftelse, opprettet av Metodistkirken i Norge. Sykehjemmet er dermed ikke bundet av offentleglova. Men hjemmet har en driftsavtale med Bergen kommune. Det er også tett samarbeid om driften, og da smitten brøt løs, var det løpende kontakt mellom de ansvarlige i Etat for sykehjem og Metodisthjemmet. Vår vei til skriftlig dokumentasjon ble å gå på kommunen.

Det var også viktig å få klarhet i hva ledelsen i Bergen kommune visste om situasjonen og hva de hadde foretatt seg da smitten herjet på sykehjemmet. Vi ville blant annet vite om krisen på Metodisthjemmet hadde vært tema i kommunens toppledelse, og ba om å få utlevert alt som var registrert om denne saken i loggen til den sentrale kriseledelsen. Kommunaldirektør Robert Rastad, kommunens øverste administrative leder, svarte:

Opplysninger registrerte i kriseloggen 15. april d.å.

- Metodisthjemmet får bistand frå overlege ved kommunen si eining for sjukeheimsmedisin.*
- Det er kome på plass leiarstøtte til leiaren av sjukeheimen*
- Drøfting av korleis det er mogeleg å gje sjukeheimen fleire personalressursar*

Svaret fremsto som et direkte utdrag fra kriseloggen, som jo var det vi hadde bedt om. Men det skurret på to punkter: Innføringen var veldig knapp. Og ble kommunens kriselogg nå ført på nynorsk? Det store flertallet av dokumenter fra denne delen av kommunen er på bokmål. Men BTs innsynsforespørsel var skrevet på nynorsk. Var BT-journalistens valg av målform grunnen til at svaret kom på nynorsk? I så fall var utdraget fra loggen i realiteten en omskrevet versjon av det innholdet vi hadde bedt om.

Vi presiserte derfor:

Vi ber om innsyn i alt som finst av tekst om dette temaet, nøyaktig slik dette er å finne i loggen.

Mistanken om omskriving viste seg å være velbegrunnet. Kommunen opplyste at det vi hadde fått, var en “*oppsummering*”. De ga nå innsyn i selve logg-utdraget. Kommunen hadde ikke bare oversatt fra bokmål til nynorsk. De hadde også utelatt de for oss mest interessante opplysningene:

- Kommuneledelsen var varslet om at bemanningssituasjonen var så kritisk at sykehjemslederen kun hadde én fast ansatt på jobb.
- Det var kommet en klage fra en pårørende om mangel på tilstrekkelig helsehjelp på Metodisthjemmet.
- Sykehjemsledelsen hadde bedt om å få en erfaren, kommunal sykepleier i hver etasje for støtte. Her viste det seg å ligge en konflikt, om kommunalt ansatte kunne pålegges arbeid i et privat sykehjem eller ikke.

All denne informasjonen ble sentrale poenger i nyhetsartikler om håndteringen av utbruddet.

Arkiv på etterskudd

Vi jaktet også på sms-kommunikasjon mellom ulike aktører i kommunen og ved sykehjemmet, for å finne dokumentasjon på hvordan sykehjemmet hadde bedt kommunen om hjelp, og når det hadde skjedd.

Bergen kommunes etatsleder for sykehjem, Anita W. Johansen, svarte at de var “*kommet på etterskudd med arkivering av meldinger på sms og e-post. Dette ser vi er uheldig i lys av offentleglova og vi er lei for det, men ber om forståelse for at rutinene våre ikke strakk til for den ekstraordinære situasjonen*”.

Hun viste til at innsynskravet omfattet mer enn 70 sms-er, fordelt på mange telefoner, og spurte pent om “*du kan trekke denne delen av innsynskravet*”. Telia hadde sagt nei til å hente ut innholdet i meldingene samlet uten en rettslig forespørsel, og kommunen så seg ikke i stand til å gjennomgå alle meldingene.

Spørsmål om innsyn i e-poster ble møtt på samme måte: “*På grunn av arbeidsmengden med dette og andre nødvendige oppgaver er det vanskelig for etaten å prioritere gjennomgangen av e-post, og vi har et behov for å få avgrenset innsynskravet*”, skrev etatsdirektøren.

Henvisninger til travle dager skulle bli en gjenganger. Når vi purret, fikk vi gjerne til svar at det var stor arbeidsmengde hos kommunen. Svarene kom først etter mange uker, og gjerne i mange deler, med uker imellom.

Det hjalp ikke at vi henviste til Kommunal- og moderniseringsdepartementets syn på den ekstraordinære koronatilstanden: “*Offentleglova, som fastsetter pressens og allmennhetens rett til innsyn i forvaltningens saksdokumenter, gjelder uinnskrenket i denne situasjonen*”.

SMS om “diffuse symptomer”

Det var gjennomgående enklest når vi sendte innsynsforespørsler som ikke var så vide og omfattende. Derfor var vi bevisst på å sende så konkrete innsyn som mulig. I en e-post-utveksling med kommunen ble det referert til én konkret SMS sendt fra sykehjemsstyreren til etatsleder. Vi hadde dato og tidspunkt, ba om innsyn, og fikk det.

Meldingen var fra første uken i april, og refererte til et fenomen som nesten ingen var obs på på dette tidspunktet. Styreren varslet om to ansatte som hadde testet positivt. Den ene hadde vært på jobb *“fordi hun hadde svært diffuse symptomer og ikke vurderte at hun kunne være smittet”*. Omfanget av uklare og atypiske symptomer, og måten disse ble håndtert av sykehjem og helsemyndigheter, skulle etterhvert bli en sentral del av arbeidet vårt.

Også opp mot sentrale myndigheter var innsynsarbeidet tungt.

Ett av problemene ved sykehjemmene var mangel på smittevernutstyr, og vi bad derfor om innsyn i Helsedirektoratets rapporter om lagerstatus landet rundt.

Innsyn ble gitt etter 3½ måned, i slutten av juli, etter at vi først hadde fått avslag, og deretter gått en full klagerunde. Da var utstyrsmangelen i det store og hele over, og rapportene uten nyhetsverdi.

Fylkesmannens gransking

I midten av april bestemte Fylkesmannen at utbruddet ved Metodisthjemmet skulle granskes. En varsler hadde sagt fra om *“katastrofale tilstander”* ved hjemmet, med mangel på eller feil bruk av smittevernutstyr, ansatte uten helsefaglig kompetanse og en totalt overarbeidet stab. Vi lyktes å få direkte kontakt med varsleren, som ga oss ytterligere kunnskap om forholdene på innsiden.

Fylkesmannen konkluderte med at Metodisthjemmet var blitt drevet forsvarlig.

Vansker med å få testet beboere og ansatte på grunn av strenge testkrav ble pekt på som én av grunnene til at det gikk så galt. Granskingen ga oss også en ny kilde til informasjon: Underlagssdokumentene hos Fylkesmannen, som vi fikk innsyn i så snart granskingen var fullført.

Fylkesmannens konklusjoner ga oss en god anledning til å rette en henvendelse til sykehjemmet, der vi ba om å få presentere deres historie om de dramatiske dagene. Sykehjemslederen sa umiddelbart ja. De hadde et stort behov for å fortelle, spesielt etter de kritiske artiklene vi hadde hatt i forkant.

Fire ansatte stilte, inkludert sykehjemslederen selv. Vi møtte dem hver for seg, og i flere omganger. Disse samtalene, kombinert med den detaljerte tidslinjen og all den skriftlige dokumentasjonen vi nå hadde, dannet grunnlaget for en større magasinsak om de 13 mest dramatiske dagene i hjemmets historie.

Nye spørsmål

Flere av opplysningene de fire ga i dybdeintervjuene ble verdifulle i det senere arbeidet. De strenge testkriteriene, som allerede var nevnt i Fylkesmannens rapport, ble gang på gang fremhevet av sykehjemslederen som en kilde til enorm frustrasjon. Her skulle det vise seg å være mye mer å borre i, noe vi kommer tilbake til i kapittel 4.

3. De døde av korona

“Med actionfylte bilder, stigende smitte- og dødstall, gule frakker, munnbind, intravenøs og avansert teknologi, gjøres alt for å redde livet til covid-19-smittede gamle, som likevel hadde dødd om kort tid.”

Leserinnelegg i NRK Ytring 26. mars 2020

Etter hvert som pandemien fikk fottfeste i Norge utover våren 2020, var det flere som trakk frem det samme som forsker Runar Bakken tok opp i sitt innlegg hos NRK. Var det riktig å stenge ned Norge for å prøve å redde noen av de som uansett hadde kort tid igjen å leve?

Statistikken løy ikke. De som først og fremst ble rammet var eldre mennesker. Generelt handlet koronadekkingen denne våren mye om tall: Tall på smittede, tall på tester, tall på døde og alder på de døde.

Inspirert av New York Times ble det tatt initiativ til et nytt journalistisk prosjekt i BT. Vi ville gå bak tallene og fortelle historiene til de som døde, historier om mennesker med levde liv og familie og venner som var glad i dem. Vi bestemte oss for å finne menneskene bak de 36 dødsfallene som hadde vært i Vestland.

Men hvem var så ofrene? Vi hadde lite informasjon å gå etter som kunne identifisere dem. Kommunens pressemeldinger fortalte i beste fall hvor dødsfallet hadde skjedd, om det var på et sykehjem eller på et sykehus. Helse Bergen ville ikke opplyse om noe knyttet til enkelt dødsfall på sykehusene.

Den første utfordringen var å få frem en fullstendig oversikt over alle som hadde dødd av korona i Vestland fylke, som var avgrensingen vi satte for prosjektet. Den neste utfordringen ville være å få finne ut hvem som var pårørende, og komme i kontakt med dem.

Kobling av BTs liste med lister fra kommuner og tingretten

Helt fra starten av utbruddet hadde vi opparbeidet oss en liste med tidspunkt over alle dødsfall i fylket. Denne inneholdt også noen navn, og det var denne listen vi tok utgangspunkt i.

Fra Bergen kommune fikk vi oversendt en liste med dato for alle koronadødsfallene. Denne inneholdt også kjønn og sted for dødsfall.

Vi sjekket disse opplysningene opp mot lister over navn på personer som har gått bort. Dette er offentlig informasjon som vi fikk hos tingretten. Listene inneholder navn, fødsels- og dødsdato og bostedskommune.

Et praktisk problem her var at listene kom som PDF-er, et format som er håpløst å jobbe med når data skal behandles. Det var veldig mange navn på listene, og de var sortert etter bostedskommune. Bare for mars var det 294 rapporterte dødsfall. Vi ønsket å sortere etter dødsdato, for å kunne matche denne mot listene vi allerede hadde utarbeidet selv og fått fra kommunen.

Vi benyttet oss av konverteringstjenesten Cometdocs for enkelt å konvertere PDF-ene til et mer håndterbart format. Ved hjelp av få tastetrykk kan man her gjøre et PDF-dokument om til et regneark, og dermed bli i stand til å behandle og organisere dataene slik man vil.

Verifisering gjennom dødsannonser

Vi fant ikke alltid den aktuelle personen gjennom listene. Antall dødsfall på en dato kunne variere fra én person til seks og flere. Vi oppdaget også at det av og til gikk flere måneder før et dødsfall dukket opp på tingrettens lister. Vi kunne derfor ikke stole på at tingrettslistene vi satt på inneholdt alle navnene vi prøvde å finne.

Vi gikk derfor gjennom alle dødsannonsene både i BT og på nettsiden våreminnesider.no, som inneholder dødsannonser og minnesider fra hele Norge, for den aktuelle perioden.

Her fant vi flere datoer som matchet med dødsfallene som var rapportert. I annonsene står det også ofte hvor personene døde, for eksempel på et navngitt sykehjem. Dette kunne vi så koble mot informasjonen vi allerede hadde.

Det var kun ved hjelp av sammenkoblingen av flere forskjellige lister at det var mulig å finne ut hvem de enkelte var.

Folkeregister og grunnbok

Det var imidlertid ikke alltid at listene og dødsannonsene strakk til. Ett slikt tilfelle var Rimma Tykvenko. Den 84 år gamle russiske kvinnen døde med korona på Haraldsplass diakonale sykehus den 12. mai. Tykvenkos dødsfall ble ikke meldt i noen dødsannonser i Norge.

Det eneste vi hadde av informasjon var kjønn, dødsdato og sted (Haraldsplass). I tingrettens liste over anmeldte dødsfall var det fire kvinner som døde den aktuelle datoen. To av dem døde på andre sykehjem enn Haraldsplass, ifølge dødsannonsene. Da gjensto to. Vi begynte med Tykvenko.

Hun hadde altså ingen dødsannonse. Så hvordan kunne vi finne ut om det var henne, og hvem de pårørende var? Vi sjekket Folkeregisteret og adressehistorikken hennes.

Her kunne vi se den siste adressen hun bodde på. Deretter gikk vi inn i grunnboken for den aktuelle adressen hos Kartverket. Her kunne vi se hvem som eide boligen nå. Han het Sergei V. Tykvenko. Vi tok kontakt, og Sergei bekreftet at det var moren hans som døde på Haraldsplass. Han ville gjerne bidra til BTs artikkel.

Metoden vi brukte for å finne Rimma og Sergei benyttet vi også i tilfeller hvor vi bare hadde fornavnene til de pårørende fra dødsannonnene. I grunnboken for den gamle adressen til den avdøde kunne vi finne ut hvem som eide boligen nå. I flere tilfeller stemte navnene her med fornavnene fra dødsannonnen.

De fleste ville bidra

Gjennom arbeidet fant BT frem til identiteten på alle de 36 som hadde mistet livet av korona i Vestland fylke gjennom våren og sommeren. Alt ble samlet inn ved hjelp av åpen tilgjengelig informasjon, kombinert med noen relativt enkle verktøy for å systematisere. Vi fikk også kontakt med nærmeste pårørende til samtlige. De aller fleste ville stille opp. Reportasjen "De døde av korona" har miniportretter av 36 personer. Omtalen av dem varierte, fra kun navn og alder til bilder og litt lengre skildringer. Enkelte av de avdøde forble helt anonymiserte, etter de pårørendes ønske.

4. Døden kom snikende - de atypiske symptomene

"Symptomer kan være nyoppstått falltendens, nyoppstått forvirring eller forvirring som brått er blitt verre enn det pleier å være, eller plutselig redusert evne til å greie seg selv. Dette kan være symptomer på COVID-19-infeksjon hos en gammel og sårbar person, og bør føre til at man tar nødvendige skritt både for å ivareta pasienten og for å hindre evt. smitte".

Torgeir Bruun Wyller, professor i geriatri, i Aldring og helse 19. mars 2020

I begynnelsen av juni var det meldt inn 142 utbrudd på andre helseinstitusjoner enn sykehus i Norge, i hovedsak sykehjem. Samtidig var hele 59 prosent av de som døde av eller med korona, sykehjemspasienter, viste ukesrapportene til FHI.

Hvorfor var det så mange som ble smittet og døde på sykehjem?

En del av forklaringen skulle vi finne da vi begynte å sammenligne utbruddene ved de aller hardest rammede sykehjemmene: Vallerhjemmet i Bærum (12 døde),

Nordseterhjemmet i Oslo (11 døde) og Metodisthjemmet (18 døde). Etter utbruddene ble det laget interne eller eksterne granskingsrapporter for alle tre. Vi ønsket å bruke de tre rapportene til å se på om det var noen likheter mellom utbruddene og som kunne forklare at så mange døde. Det munnet ut i en større presentasjon av utbruddene på de tre sykehjemmene, som ble publisert i begynnelsen av juli.

I gjennomgangen av rapportene bet vi oss særlig merke i tre forhold:

- Pasientene hadde i tidlig fase ikke karakteristiske symptomer på luftveisproblemer, men i stedet symptomer som kvalme, forvirring og sviktende balanse.
- Ingen visste sikkert hvordan smitten kom inn på sykehjemmet. Smitten så ut til å ha gått under radaren før det ble slått alarm.
- Testkapasiteten var lav og kriteriene for hvem som skulle koronatestes strenge, etter nasjonale føringer fra FHI.

Det var her et stort potensial for oppfølging. Utypiske symptomer ble brukt som en forklaring på at smitten fikk spre seg så raskt, kombinert med at slike symptomer ikke var en del av testgrunnlaget. I en overleveringsmail til dem som skulle jobbe gjennom ferien, konkluderte en av journalistene slik: *“Her kan noen ha et alvorlig forklaringsproblem. Jeg tror dette potensielt er en svært viktig sak”*.

Var symptomene oversett?

Saken ble i første omgang ikke fulgt opp, men på planleggingsmøte i redaksjonens korona-gruppe i oktober ble det besluttet å jobbe videre med problematikken.

Det sentrale spørsmålet som ble stilt var:

Hadde helsemyndighetene oversett de atypiske symptomene blant eldre og ikke fulgt opp med et testregime som tok hensyn til at eldre kunne ha andre symptomer enn yngre?

I jakten på svar startet vi en omfattende kartlegging av hva som fantes av informasjon om atypiske symptomer og testing:

- Vi søkte etter dokumenter både i de tre kommunene med de største utbruddene, hos fylkesmenn og i staten.
- Vi brukte Retriever-søk for å finne andre kommuner hvor utbrudd på sykehjem, symptomer og testing hadde vært tema.
- Vi kartla omtale i medisinske tidsskrifter både nasjonalt og internasjonalt.
- Vi fikk innsyn i rapporter om utbrudd på sykehjem i utlandet.

Det viste seg at *atypiske symptomer* eller ordet *atypiske* nesten var ikke-eksisterende i de elektroniske postjournalene til de sentrale statlige organene. (I Helse- og omsorgsdepartementet, Helsedirektoratet og FHI er fortsatt, per 7. januar

2021, 24 av 28 treff på disse ordene relatert til BTs innsynssaker og skriftlige spørsmål om BT-sakene fra Stortinget.) Tilsvarende var det også svært få journalposter om testing og testkriterier i de statlige organene.

En av fagartiklene vi fant, var signert Torgeir Wyller, professor i geriatri. I artikkelen ble det understreket at feber og luftveissymptomer er de mest vanlige symptomene, men at eldre ofte får mer utypiske symptomer. Denne artikkelen ble publisert allerede 19. mars, en uke etter at Norge stengte ned og lang tid før de store utbruddene på sykehjemmene som kostet mange eldre livet.

På nettsidene til FHI så vi at veilederen Råd for sykehjem ble endret 13. mai 2020. Dette var tilsynelatende første gang atypiske symptomer ble omtalt i denne veilederen.

Ved gjennomgang av veilederen for testkriterier fant vi ikke spor etter atypiske symptomer, mens de 1. mai la til et punkt om hvorfor testing av personer uten symptomer ikke anbefales. Det var disse veilederne kommune- og sykehjemsleger brukte som "fasit" for hvordan pandemien skulle håndteres lokalt. Vi undret oss over at veilederne ikke inneholdt noe om debuterende symptomer hos beboere på sykehjem, selv om dette var kjent både nasjonalt og internasjonalt.

Lege tok kontakt

Våre undersøkelser viste også at FHI hadde blitt varslet direkte om farene ved atypiske symptomer. Smittevernoverlegen i Bærum tok allerede 20. april direkte kontakt med FHI for å be dem om å endre testkriteriene siden de ikke samsvarte med symptomene de selv så. Helsearbeidere og ledere ved sykehjem landet over som BT tok kontakt med, hadde tilsvarende tilbakemeldinger. De hadde også erfart at eldre ofte hadde atypiske symptomer. De beskrev også problemer med manglende testutstyr og mulighet til å få analysert tester fra personer som ikke oppfylte testkriteriene til FHI.

Da saken om "De neglisjerte symptomene" ble publisert, var det flere som reagerte. Geriatriprofessor Torgeir Wyller slo senere fast at liv kunne vært spart om testkriteriene hadde vært endret tidligere. Kommuneoverlege Frantz Leonard Nilsen uttalte at smitte kunne vært unngått om de hadde "forbrutt" seg mot FHIs råd tidligere. I Bergen valgte de bevisst å overse de faglige rådene om testkriterier og presset igjennom massetesting av både beboere og ansatte på et av de hardt rammede sykehjemmene i byen. Målet var å redde liv.

Vil teste flere nå

Etter at BTs artikkelserie sto på trykk, har testregimet på sykehjem blitt endret. I november skrev vi at Helse- og omsorgsdepartementet ga FHI oppdrag om å utrede utvidelse av testing til å omfatte personer uten symptomer i helseinstitusjoner. 30. november fulgte FHI opp. De anbefalte da koronatesting av alle ansatte på sykehjem

i kommuner og bydeler med høy smittespredning. Den anbefalingen kom altså åtte måneder etter at det første sykehjemmet i Bergen fikk et større utbrudd.

Helseminister Bent Høie har på sin side vedgått at smitte på sykehjem fikk spre seg under radaren på sykehjemmene, noe han beklager. Beklagelsen kom etter at flere stortingsrepresentanter stilte spørsmål til helseministeren etter BTs avsløringer.

Journalføring etter seks måneder

I arbeidet med testkriterier og atypiske symptomer har BT hatt betydelige utfordringer med å få innsyn, dokumentasjon og svar hos FHI. Dette er bare noen eksempler på utfordringene vi har støtt på:

- Dokumentliste uteblir: BT har siden 12. november ventet på å få oversendt en dokumentliste om alt arkivverdig materiale i FHI om atypiske symptomer. På tross av flere purringer er innsynet ikke besvart.
- Undervisningsfilm var borte: BT har forsøkt å dokumentere når atypiske symptomer ble diskutert i FHI. Gjennom andre innsyn fikk vi vite at temaet ble diskutert på et nettseminar i FHI for landets kommuneleger allerede den 3. april 2020. Det opplyses fortsatt (7. januar 2021) på FHIs hjemmeside at *“Nettundervisningen vil bli publisert på Folkehelseinstituttets nettsider i etterkant.”* Da BT ba FHI om innsyn, var filmen borte. *“Den ser ut til å ha blitt overskrevet. Jeg kan heller ikke finne noen undervisningsfilm for sykehjem datert 3. april”, var svaret fra FHI.*
- Dokumenter BT visste eksisterte, var umulig å finne i FHIs journal: Etter et møte mellom FHI og kommunene Bærum, Oslo og Lillestrøm den 23. april sendte FHI en oppfølgende e-post til kommunene. For å kunne dokumentere FHIs råd og veiledning om atypiske symptomer, foretok BT en rekke søk på elnnsyn uten å finne noen spor av denne kommunikasjonen i FHIs postjournal. Da vi etterlyste saksnummeret, fikk vi til svar at det var tre dokumenter i saken. Disse sendte FHI manuelt. Selv om BT nå fikk dokumentene oversendt, var saksnummer fortsatt ikke å finne i journalen. Flere dager senere ble imidlertid journalposten lagt inn. Dokumentdato er 4. mai, mens journaldato er 17. desember. Altså ble dokumentene journalført et halvt år etter at de skulle, og først etter at BT etterlyste dem konkret.

Jakten på Vesuv

I ukesrapportene til FHI blir det løpende informert om utviklingen i antall koronautbrudd i helseinstitusjoner som sykehjem. Disse tallene er basert på data fra Vesuv, systemet som brukes for utbruddsvarsling i hele Norge. Kommunene har plikt til å varsle slike utbrudd, noe som gjør at FHI til enhver tid skal sitte med den komplette oversikten over utbrudd over hele landet. Dette var åpenbart en av de mest sentrale informasjonskildene til å forstå hvordan utbruddene på sykehjemmene hadde utviklet seg.

I slutten av november ba derfor BT om en komplett liste fra FHI med navn på helseinstitusjoner med utbrudd og dato for utbruddet. FHI avslo innsynskravet og viste til at de ikke hadde *“noe dokument som viser oversikt over alle utbrudd i helseinstitusjoner siden pandemien startet, og som er meldt til VESUV.”*

De nektet også å gi innsyn i den enkelte melding fordi FHI mente at enkeltindivider kan identifiseres dersom navn på institusjon blir oppgitt. BT krevde ny vurdering av innsynskravet, og ba FHI om å gjøre en sammenstilling etter offentleglovas §9.

FHI valgte imidlertid å opprettholde avslaget. Begrunnelsen var at de mente de ikke hadde plikt til å gjøre en slik sammenstilling, fordi det krever omfattende manuelle operasjoner. De sto også fast på at innsynsbegjæringen uansett må avslås pga. taushetsbelagte opplysninger.

Som omtalt tidligere i denne rapporten har informasjon om antall smittede beboere og ansatte på konkrete sykehjem blitt gitt ut av flere kommuner og sykehjem. Slik detaljert informasjon har også vært en del av offentlige granskingsrapporter. Likevel mente FHI at å gi ut slik informasjonen medfører brudd på lovbestemt taushetsplikt. BT har klaget på vedtaket.

Data som manglet og data som forsvant

I arbeidet opp mot FHI og data fra Vesuv møtte vi også på andre utfordringer. I FHI-veilederen Råd til sykehjem under covid-19-pandemien fant vi følgende informasjon:

“Erfaringen så langt er at smitte med SARS-CoV-2 hovedsakelig kommer inn i sykehjem med ansatte”. Dette var interessante opplysninger, og vi ba derfor om innsyn i oversikten som dannet grunnlag for konklusjonen.

Svaret fra FHI var overraskende:

“Vi har dessverre ikke en oversikt over dette. Erfaringen er hentet fra diskusjoner med kommuneleger /personell i sykehjem med utbrudd.” FHIs konklusjon om at smitten hovedsakelig kom inn på sykehjemmene via de ansatte, var ikke basert på noen tall. Oversikten eksisterte ikke.

Underrapportering

Dette var ikke det eneste eksempelet på at det var grunn til å stille spørsmål ved dataene som norske helsemyndigheter baserte seg på. I ukesrapportene fra FHI gikk det frem at det var underrapportering av utbrudd. Dette mente vi var merkelig, med tanke på plikten kommunene har til å rapportere. Vi ba derfor FHI om informasjon om hvordan de kjente til utbrudd som ikke var rapportert i Vesuv.

“Vi vet at vi blir orientert om flere utbrudd først via media. Videre erfarer vi når vi er i dialog med helsepersonell lokalt hvor de informerer om at de har utbrudd, som vi ser at ikke er varslet til VESUV”, het det i svaret fra FHI.

På et webinar 1.12.2020 om sykehjem og covid-19 opplyste også FHI at det var registrert utbrudd på sykehjem hvor det bare var ansatte som var smittet. BT ba om innsyn i hvor mange slike utbrudd som var registrert hos FHI. Da var ikke data for disse opplysningene lenger tilgjengelige:

“Når jeg gikk inn i VESUV nå, så ser jeg at varsler er blitt oppdatert men også at beboere har testet positivt. Jeg kan derfor dessverre ikke gi deg antall utbrudd dette var aktuelt for”, var svaret fra FHI.

Vi innså nå at det ville være umulig å få en fullstendig oversikt over detaljer i utbruddene på norske sykehjem basert på de dataene som FHI hadde i Vesuv. FHI nektet oss ikke bare innsyn, de både manglet data og hadde data de selv mente inneholdt feil.

E-postadresser som skader “nasjonale tryggingssyns”

Etter å ha møtt veggen hos FHI, måtte vi finne andre metoder for å undersøke hvordan smitteutbruddene på norske sykehjem hadde utviklet seg. En åpenbar mulighet var å kontakte smittevernlegene i kommunene som hadde ansvar for å legge inn data om utbrudd på sykehjem i Vesuv. Spørsmålet var hvordan vi effektivt kunne nå dem. Å søke opp kontaktinfo til hver eneste smittevernoverlege ville være svært arbeidskrevende, og var derfor siste utvei. Dersom vi fikk tak i en kontaktliste over alle smittevernleger i alle kommuner, ville det forenkle arbeidet betydelig. Denne kontaktinformasjonen var det også flere overordnede organer som satt på, deriblant FHI. Det kom blant annet frem i et dokument vi hadde fått innsyn i tidligere. BT ba FHI om å få oversendt den kontaktlisten.

Etter over en måned og purring, fikk vi avslag med hjemmel i offentleglova § 21 om unntak av “nasjonale tryggingssyns”. Offentliggjøring av en slik liste vil kunne medføre “skadevirkninger på det sivile beredskaps”, het det i avslaget fra FHI. Vi forsto ikke begrunnelsen. Mange journalister i Norge har gjennom pandemien hatt både e-postadresser og telefonnumre til sine lokale smittevernoverleger. Disse legene har i mange tilfeller vært helt sentrale i informasjonsarbeidet i rammede kommuner. Selv om vi var uenig i begrunnelsen, valgte vi likevel ikke å klage på avslaget.

“Denne bruken av § 21 er ny”

Årsaken var at vi da hadde funnet ut at fylkesmennene også hadde kontaktlister til smittevernleger i eget fylke. Hos noen fylkesmenn lå navn, e-post og telefonnummer til smittevernlegene åpent på nettsidene. Her var frykten for “nasjonale tryggingssyns” åpenbart ikke like stor. Med to unntak sendte fylkesmennene kontaktinformasjonen til oss på forespørsel. Innlandet har i skrivende stund ennå ikke har svart på innsynsforespørselen, tross flere puringer. Fylkesmannen i Agder avslo innsyn og brukte også “nasjonale tryggingssyns” som begrunnelse. Da vi ba

om en utvidet begrunnelse, vedgikk fylkesberedskapssjefen at informasjon om smittevernlegene som sådan ikke var sensitiv, og at informasjonen var tilgjengelig på nett.

Årsaken til at de likevel ikke ville gi innsyn var at de ikke ville bidra til den *“systematiske tilretteleggingen av informasjon som i sum gir et dekkende bilde av den totale norske kriseberedskapen”*. Og videre: *“Vi ønsker ikke å bidra til at slikt bilde etableres utenfor de etablerte kriseorganisasjonene”*. Å nekte innsyn ved bruk av §21 i en slik sak, var tilsynelatende juridisk nybrottsarbeid, noe beredskapssjefen også opplyste om:

“Vi er inneforstått med at denne bruken av § 21 er ny og imøteser en vurdering fra justis- og beredskapsdepartementet basert på en klage fra dere.”

Gjorde resten selv

En klagerunde ville bety nok en forsinkelse i arbeidet. I og med at vi nå kun manglet to fylker, valgte vi å gjøre jobben selv, og kartla samtlige smittevernleger i både Agder og Innlandet. Det tok oss et par dager. Da hadde vi til slutt en komplett liste over alle smittevernleger i Norge.

Den neste utfordringen var nå å finne et system for å gjennomføre en kartlegging blant legene. Vi har tidligere utført egne undersøkelser ved å benytte Google Forms, men det var ikke et egnet verktøy for de behovene vi hadde. Vi måtte blant annet vite hvem som hadde svart hva. Derfor måtte hver smittevernlege få en epost som bare gikk til vedkommende.

Vi har ikke et system som muliggjør dette i redaksjonen i BT, men vi fant til slutt noen i Schibsted som brukte et verktøy som het Netigate. Dette verktøyet har god funksjonalitet og lar deg bygge egne spørreskjema, og i tillegg skjule og vise spørsmål etter hva respondenter svarer på enkelte spørsmål. Det håndterer e-postutsending og purring på de som ikke har svart, noe som også var avgjørende for oss.

Før vi sendte ut undersøkelsen valgte vi å teste spørsmålssettet på en kommunelege vi tidligere hadde hatt kontakt med og som hadde kunnskap om detaljer i rapporteringen kommunelegene gjorde. Dette gjorde vi for å kvalitetssikre spørsmålene. Vi fikk likevel noen tilbakemeldinger på at legene ikke hadde forutsetning for å besvare alle spørsmålene vi stilte.

Venter på svar

Undersøkelsen ble på grunn av alle forsinkelsene ikke sendt ut før 22. desember. I skrivende stund har 114 smittevernleger svart på undersøkelsen. Vi har foreløpig ikke et datagrunnlag som er stort nok til å lage gode analyser av materialet. Oppfølging av denne undersøkelsen vil bli prioritert den kommende måneden.

Vi venter også på at klagen på vårt innsynskrav for å få ut data fra Vesuv skal bli behandlet. Vi har, på tross av betydelig motstand, fortsatt tro på at vi skal kunne få ut vesentlig informasjon om de mange smitteutbruddene som har vært på norske sykehjem.

5. Møtte døden alene

15. november døde Aud Haugsdal (87) alene i en seng på Løvåsen sykehjem i Bergen. Kjell Haugsdal, ektemannen gjennom 66 år, var bare én kilometer unna, men de siste to ukene hadde han ikke møtt henne. Sykehjemmet var stengt for besøk på grunn av smitteutbrudd.

Mens vi jobbet med oppfølging av smitteutbruddene på sykehjemmene, fikk BT 3. desember et kort leserinnlegg fra Kjell Haugsdal. Hans kone hadde dødd på sykehjem mens sykehjemmet var stengt for pårørende. *“Jeg kunne ikke komme til henne da hun var i live”*, skrev han. Og fortsatte: *“Denne pandemien har ikke eldreomsorgen taklet så bra”*.

Ifølge klare nasjonale føringer skal pårørende få besøke kritisk syke og døende på sykehjem. Ingen skal måtte dø alene, selv under pandemien. Vi mente det var gode grunner for å undersøke hva som skjedde da Kjells kone døde.

Innsyn i helsejournal og telefonlogg

Høsten 2020 var Løvåsen, som Aud bodde på, blant sykehjemmene i Bergen som var hardest rammet av covid-19. Konsekvensen ble fullt besøksforbud fra 3. til 27. november for alle de 128 beboerne og deres pårørende.

Vi fikk bekreftet at Aud Haugsdal døde 12 dager inn i dette besøksforbudet. Kjell Haugsdal fortalte at han i denne perioden hadde ringt sykehjemmet flere ganger daglig for å spørre om hvordan det gikk med konen, samtidig som han spurte om å få besøke henne. Vi kunne dokumentere at Haugsdal hadde ringt så ofte fordi vi ba om å få se hans telefonlogg.

Samtidig var det viktig å få undersøkt om dødsfallet kom brått og uventet, eller om sykehjemmet burde sett at det gikk mot slutten. Vi ba derfor om at familien ga oss tilgang til Auds helsejournaler. En utfordring i arbeidet var likevel om Haugsdal burde vært klassifisert som kritisk syk/døende, eller om dødsfallet skjedde uventet. Vi kontaktet flere geriatere med spørsmål om å lese journalene til Haugsdal og gi sin vurdering, men de fleste ga uttrykk for at de ikke ønsket å kritisere kolleger i en krevende periode. Men én geriatersa seg villig til å tolke journalen for oss. Hun slo fast at Aud var alvorlig syk og at besøk burde vært tillatt.

Jakten på oversikt over dødsfall

Problematikken rundt nedstenging av sykehjem vi nå omtalte var ikke ny. Så sent

som i oktober 2020 uttalte helseminister Bent Høie at besøksreglene fortsatt praktiseres unødvendig strengt noen steder.

BT ba derfor Helsedirektoratet redegjøre for hvilke institusjoner dette gjaldt. Svaret var at de ikke hadde oversikt over hvilke sykehjem dette dreide seg om. De hadde heller ingen oversikt over hvor mange eldre på sykehjem som ikke har fått besøk når de har vært kritisk syke, eller som har dødd, uten pårørende til stede grunnet besøksrestriksjoner. Vi tok også kontakt med Fylkeslegen i Vestland. De hadde heller ingen oversikt. Kommunene hadde nemlig ingen plikt til å melde om alenedødsfall til Fylkeslegen.

Å dø alene, uten pårørende eller pleiere til stede, blir altså ikke regnet som et avvik i eldreomsorgen. Derfor får heller ingen vite om det.

Undersøkelse blant alle sykehjemmene i Bergen

Lokale myndigheter har gjennom hele pandemien hatt mulighet til å innføre strengere tiltak enn de som finnes nasjonalt. Vi ønsket å vite i hvor stort omfang dette virkemiddelet hadde blitt tatt i bruk.

Vi kontaktet først Bergen kommune og ba om oversikt over hvilke sykehjem det var snakk om og i hvilke tidsperioder det ble innført full besøksnekt. Svaret fra kommunen var at de ikke hadde en slik oversikt, og de hadde *“heller ikke kapasitet til å innhente detaljer rundt dette”*. Vi bestemte oss da for å undersøke selv.

Vi sendte ut e-post til alle sykehjemmene i Bergen, private som offentlige. Her ba vi sykehjemmene svare på om de har hatt besøksforbud. Vi spurte også om beboere på sykehjem har dødd alene som følge av besøksforbudet. Vi purret i flere omganger for å få svarene vi trengte.

Svarene avdekket at 14 sykehjem i løpet av høsten hadde innført besøkstopp for enkelte avdelinger eller hele sykehjemmet. Vi fulgte deretter opp de 14 sykehjemmene og ba dem oppgi både tidsperiode og hvor mange beboere som var rammet av nedstengingen. Til slutt kunne vi både analysere hvordan besøksforbudet hadde rammet sykehjemstjenesten i Bergen som helhet, men også situasjonen til de enkelte beboerne på de ulike sykehjemmene.

Kartleggingen, som inkluderte 35 av byens 36 sykehjem, viser at de til sammen har vært stengt i mer enn 100.000 pasientdøgn siden mars 2020. Beboerne på et av byens sykehjem har hatt forbud mot besøk i totalt 70 dager etter at landet stengte ned i mars. Ett sykehjem svarte aldri på våre spørsmål.

Stortinget reagerer

Etter at BT publiserte artikkelen om Aud og Kjell Haugsdal varslet stortingspartiene Ap, Frp og Sp ulike former for oppfølging. Sps Kjersti Toppe varslet at de vil fremme

et ekstra forslag i Stortinget om alenedød på sykehjem under pandemien. Toppe mener at det må bli registrert som et avvik dersom beboere på sykehjem dør uten noen rundt seg.

6. Organisering av arbeidet

I det innledende delen av koronautbruddet var i praksis hele redaksjonen i BT involvert i dekningen. Ulike prosjektgrupper jobbet med ulike tema fra beredskap til konsekvenser for næringslivet. Mange journalister var involvert i arbeidet med de lokale utbruddene på sykehjemmene som dominerte nyhetsbildet i Bergen våren 2020. Høsten 2020 ble redaksjonen omorganisert. I den forbindelse ble det opprettet en egen prosjektgruppe for korona. Sykehjemsutbruddene ble den viktigste saken denne gruppen jobbet med. Journalistene fikk etter hvert også dedikert reportasjeledelse av gravesjef. Journalistene har prioritert arbeidet med dette prosjektet, men har i tillegg gått vanlige vakter og også laget andre saker gjennom de siste månedene.

Spesielle erfaringer

Denne rapporten dokumenterer ganske grundig de utfordringene BT har hatt med å få innsyn og svar fra offentlige etater. Offentleglova har åpenbart hatt krevende kår under pandemien. Hvordan unntaksbestemmelsene tolkes, er kanskje det som har overrasket oss mest gjennom dette prosjektet. Informasjon som en fylkesmann mener må skjermes på grunn av hensyn til rikets sikkerhet, legger andre fylkesmenn ut som offentlig informasjon på egne nettsider.

Samtidig har vi en viss forståelse for at enkelte har opplevd våre innsynskrav som en belastning. En styrer på et smitterammet sykehjem, som skal sikre forsvarlig drift og få vaktplaner til å gå opp, kan nok oppleve innsynskrav fra oss som mindre viktige. Mange tjenesteledere har likevel strukket seg langt for å gi oss svar i en hektisk hverdag. Den samme forståelsen er ikke like lett å etablere for de sentrale offentlige organene, som burde ha rutiner og ressurser som sikret at offentleglovas krav ble overholdt.

7. Funn og konsekvenser

BT har i løpet av dette prosjektet avdekket at:

- Landets helsemyndigheter overså i den innledende fasen atypiske symptomer som var utbredt blant eldre. Det skjedde til tross for at de medisinske fagmiljøene satt på den nødvendige kunnskapen.
- Smitte på sykehjem gikk under radaren og ble store utbrudd fordi de ansatte så etter de klassiske symptomene på korona blant de eldre.
- På tross av advarsler, tok det mange uker før atypiske symptomer ble omtalt i FHIs veileder for sykehjem, og før de nasjonale testkriteriene ble endret. I

mellomtiden opplevde mange sykehjem store utbrudd, og over 130 sykehjemsbeboere døde.

- Flere kommuner trosset det nasjonale testregimet og fikk presset gjennom massetesting av både ansatte og beboere på sykehjem.
- De ansatte på sykehjem ble ikke prioritert for testing. Mens sykehusene hadde egne teststasjoner for sine ansatte måtte de som jobbet på sykehjem stå i testkø sammen med alle oss andre som ikke sto i fare for å smitte syke og gamle.
- Norges hardest rammede sykehjem under smitteutbruddet manglet smittevernutstyr. Det skjedde samtidig som at helsemyndighetene beskrev utstyrmangelen i eldreomsorgen som "*mest anekdoter*".
- Ledige, offentlige ressurser ble ikke satt inn for å avlaste sykehjem som var fullstendig lammet av utbrudd blant ansatte og beboere.
- Eldre mennesker har måttet dø alene og uten kontakt med sine nærmeste i livets siste fase på grunn av besøksnekt på sykehjem.
- Myndighetene aner ikke noe om hvor stort dette problemet er, tross forsikringer om at ingen skal måtte dø alene på grunn av koronatiltakene.
- Kun et fåtall pårørende som mistet sine kjære, har søkt om erstatningen de har krav på når eldre blir smittet og dør på sykehjem.

I tillegg har BT kartlagt alle koronadødsfallene i Vestland fra den første fasen. Vi fikk kontakt med pårørende til samtlige koronaofre, og viste at det bak dødstallene er ekte mennesker med hver sin historie.

Konsekvenser

- 26. november beklaget regjeringen ved helseminister Bent Høie at smitte på sykehjem fikk spre seg under radaren.
- Legevaktsjefen i Bergen kommune har beklaget at de ikke fikk gjort mer for sykehjemmene under utbruddene våren 2020.
- Stortingspolitiker foreslår endringer i regelverket for avviksrapportering ved sykehjem. Dersom en beboer dør uten å ha noen sammen med seg skal dette for fremtiden rapporteres som et avvik, dersom forslaget går gjennom.
- I etterkant av BTs artikkelserie er det kommet betydelige endringer i testregimet ved sykehjemmene i Norge. I november ga Helse- og omsorgsdepartementet FHI oppdrag om å utrede utvidelse av testing til å omfatte personer uten symptomer i helseinstitusjoner. Helsedirektoratet ble bedt om å utrede anbefalinger eller krav om hurtigtester av ansatte før de går på jobb, og av pårørende ved besøk. 30. november anbefalte FHI koronatesting av alle ansatte på sykehjem i kommuner og bydeler med høy smittespredning.
- To partier stilte spørsmål på Stortinget om atypiske symptomer og konsekvensene for sykehjemmene med bakgrunn i BTs saker.

- Lederen for korononakommisjonen, Stener Kvinnsland, viser til BTs artikkelserie og slår fast at dette blir et tema når de gransker koronahåndteringen i Norge.

De mest sentrale sakene i artikkelserien om døden på sykehjemmene

1. **Torsdag 23.april 2020. Fylkesmannen åpner tilsyn med Metodisthjemmet etter bekymringsmelding**
https://www.bt.no/shared/nyheter/lokalt/i/mR9OwE/fylkesmannen-aapner-tilsyn-med-metodisthjemmet-etter-bekymringsmelding?pwsig=63a207602b6a8cda7a9681aa9746ccd288edd7018ad28c5828e0698601645c3b_1619827200
2. **Lørdag 2.mai 2020. Kilder ved Metodisthjemmet: Ansatt fikk beskjed om å jobbe ut vekten. Senere fikk hun påvist korona-smitte.**
https://www.bt.no/shared/nyheter/lokalt/i/4qwqMo/kilder-ved-metodisthjemmet-ansatt-fikk-beskjed-om-aa-jobbe-ut-vakten?pwsig=238556d0c6161262de75122b14d8ed449c7865a71a5ccb2e7845ff585cd6ab36_1619827200
3. **Lørdag 6. juni 2020. På Metodisthjemmet bodde over halvparten av de som døde av korona i Bergen..**
https://www.bt.no/shared/btmagasinet/i/pLq3LE/over-halvparten-av-de-som-doede-av-korona-i-bergen-bodde-paa-metodisthj?pwsig=c722b1fa8f45b59bc3ed8352c2383dffaffc0c38058fcbd782957ed92c23d000_1619827200
4. **Lørdag. 4. juli 2020. De døde av korona.**
https://www.bt.no/shared/btmagasinet/i/BRoWRE/de-doede-av-korona?pwsig=96c6399ab901a1123329b314b783d30dc324e28a1cf8988b3a88de744ae05402_1619827200
5. **Mandag 6. juli 2020. Dårlig bygningsmasse, manglende smittevernustyr og ansatte i karantene. Dette er fellestrekkene for sykehjemmene som ble hardest rammet av korona.**
https://www.bt.no/shared/nyheter/innenriks/i/EWObn5/daarlig-bygningsmasse-mangl-ende-smittevernustyr-og-ansatte-i-karanten?pwsig=42381fa5984ad8da9125c13b7ad2fec05b4a1afaf073fe2a237f156c03c08975_1619827200
6. **Onsdag. 11. november 2020. “De neglisjerte symptomene”.**
https://www.bt.no/shared/nyheter/lokalt/i/9OOMvM/helsearbeidere-varslet-om-atypiske-symptomer-men-det-tok-aatte-uker-foe?pwsig=7bccfcdc5eab72be321e5cfcebe4224e645eea7217835aae1a58f52fa0004c8_1619827200
7. **Torsdag. 12. november 2020. Professor anbefalte testing av eldre i midten av mars. Han tror liv kunne vært reddet.**
https://www.bt.no/shared/nyheter/innenriks/i/4112kE/professor-anbefalte-testing-av-eldre-i-midten-av-mars-han-tror-liv-ku?pwsig=25a16c263298d322e9857dde68316bea1f9f433f9106274352fbf3851c22d398_1619827200

8. **Tirsdag 17. november 2020. Regjeringen vurderer massetesting av symptomfrie på sykehjem**
https://www.bt.no/shared/nyheter/innenriks/i/2d38PB/regjeringen-vurderer-massetesting-av-symptomfrie-paa-sykehjem?pwsig=6b1fee98191cfc759cb89e299be129d42a5595cbefa6fa3c41b7b35eedd3a0b9_1619827200
9. **Torsdag 26. november 2020. Høie medgir at koronasmitte på sykehjem «gikk under radaren»: – Det er veldig beklagelig**
https://www.bt.no/shared/nyheter/innenriks/i/Ln37b1/hoeie-medgir-at-koronasmitte-paa-sykehjem-gikk-under-radaren-det-er?pwsig=cc645ac59dc9f155fe54d3e362f2449466911d20e15aba48da2fef0b2c5b9e2e_1619827200
10. **Mandag 30. november 2020. Åpner for jevnlig testing av friske ansatte på sykehjem.**
https://www.bt.no/shared/nyheter/innenriks/i/kRv2l6/aapner-for-jevnlig-testing-av-friske-ansatte-paa-sykehjem?pwsig=563509e93c062dbb14cf1e3304450b108632f82db218536558fa9a8810aa0fba_1619827200
11. **Onsdag. 30. desember 2020. Testet for å redde liv, i strid med myndighetenes råd**
https://www.bt.no/shared/nyheter/lokalt/i/39ByQP/testet-for-aa-redde-liv-i-strid-med-myndighetenes-raad?pwsig=795305184abff60647a7dc43116dece95506fbaa429d9f57097421df4f5ff5c5_1619827200
12. **Torsdag 7. januar 2021. Mens smitten spredte seg på sykehjemmene, måtte ansatte stå i testkø i timevis**
https://www.bt.no/shared/nyheter/lokalt/i/kR8Xe9/mens-smitten-spredte-seg-paa-sykehjemmene-maatte-ansatte-staa-i-testkoe-i?pwsig=d551f6c976572d53e5343aac74f50993eddc35ee3de0222984eb9000f1846005_1619827200
13. **Lørdag 9. januar 2021. Aud møtte døden alene**
https://www.bt.no/shared/btmagasinet/i/7KPRIB/aud-moette-doeden-alene?pwsig=4c689dce94481e261f1b72daa48b521c2f1dcb14c3f5bc24be82aea71c68694b_1619827200
14. **Søndag 10. januar 2021. Auds død utløser krav om endringer fra Stortinget**
https://www.bt.no/shared/nyheter/innenriks/i/JJ6yRj/auds-doed-utloeser-krav-om-endringer-fra-stortinget?pwsig=d5beac40e40e8bb1743d15b159071957732596cdaaeb2d967abafc6e30762ae9_1619827200

Oversikt over alle artikler som er publisert om smitte på sykehjem

Dato	Lenke	Sak
02.04.2020	https://www.bt.no/shared/nyh	Slik prioriterer FHI mellom utsatte grupper som bør koronatestes
06.04.2020	https://www.bt.no/shared/nyh	På den ene sykehjems-avdelingen er 32 av 42 ansatte smittet eller i karantene
07.04.2020	https://www.bt.no/shared/nyh	To koronadødsfall på Betanien
08.04.2020	https://www.bt.no/shared/nyh	Britt Kristine mistet faren til korona: – Han fortjente ikke å dø på denne måten. Det er det ingen som gjør.
09.04.2020	https://www.bt.no/shared/nyh	På Metodist-hjemmet er ti beboere smittet: – Dette er veldig krevende
13.04.2020	https://www.bt.no/shared/nyh	Nytt koronadødsfall ved sykehjem i Bergen
21.04.2020	https://www.bt.no/shared/nyh	I Bergen kan ansatte som har behandlet koronasyke hoppe fra sykehjem til sykehjem
23.04.2020	https://www.bt.no/shared/nyh	Fylkesmannen åpner tilsyn med Metodisthjemmet etter bekymringsmelding
24.04.2020	https://www.bt.no/shared/nyh	Overlege flyttet tolv smittede pasienter etter å ha vært på besøk på Metodisthjemmet
24.04.2020	https://www.bt.no/shared/nyh	Bekymringsmelding: Beskrev sykehjemmet som en «smittebombe»
27.04.2020	https://www.bt.no/shared/nyh	– Min største frykt var å smitte beboere
28.04.2020	https://www.bt.no/shared/nyh	– Jeg vet med meg selv at ting kunne vært gjort annerledes i tiden før. Smitteutbruddet kunne vært unngått
02.05.2020	https://www.bt.no/shared/nyh	Ansatt fikk beskjed om å jobbe ut vekten. Senere fikk hun påvist korona-smitte.
03.05.2020	https://www.bt.no/shared/nyh	Hver fjerde vikar hadde ikke helsefaglig bakgrunn. Syv av dem hadde aldri jobbet på sykehjem.
04.05.2020	https://www.bt.no/shared/nyh	Høie ber sykehjem åpne for mer besøk
06.05.2020	https://www.bt.no/shared/nyh	26 av 30 døde var sykehjemsbeboere
06.05.2020	https://www.bt.no/shared/nyh	Fylkeslegen åpner enda en tilsynsak med sykehjem der 16 døde
07.05.2020	https://www.bt.no/shared/nyh	Kriseledelsen om Metodisthjemmet: – Vi la til grunn at de hadde kontroll
07.05.2020	https://www.bt.no/shared/nyh	Fylkeslegen: Sykehjem der 16 døde drev forsvarlig
07.05.2020	https://www.bt.no/shared/nyh	Sykehjemssjefen vasket uniformer og mopper i kjelleren om nettene. En ansatt sov på feltseng.
16.05.2020	https://www.bt.no/shared/nyh	Slik var Metodist-hjemmets vanskelige kamp for å skaffe folk
20.05.2020	https://www.bt.no/shared/nyh	Mens smitten herjet Metodisthjemmet, sto koronaklinikken til kommunen tom
06.06.2020	https://www.bt.no/shared/btm	På Metodisthjemmet bodde over halvparten av de som døde av korona i Bergen.
04.07.2020	https://www.bt.no/shared/btm	De døde av korona
06.07.2020	https://www.bt.no/shared/nyh	Dårlig bygningsmasse, manglende smittevernstyr og ansatte i karantene. Dette er fellestrekkene for syke
10.07.2020	https://www.bt.no/shared/nyh	Datter: – Jeg savner viljen til å diskutere hva som skjer med de eldre som sitter innesperret på ubestemt tid
09.08.2020	https://www.bt.no/shared/nyh	Sjeldne gjester på sykehjemmet
31.08.2020	https://www.bt.no/shared/nyh	Kan tvangsisolere demente og utviklingshemmede i hytter og nedlagte sykehjem
12.09.2020	https://www.bt.no/shared/nyh	Koronaviruset sprer seg i sårbare grupper: – Nå er det alvor, folkens!
04.11.2020	https://www.bt.no/shared/nyh	Frykter flere innleggelses og dødsfall
11.11.2020	https://www.bt.no/shared/nyh	De neglisjerte symptomene
12.11.2020	https://www.bt.no/shared/nyh	Professor anbefalte testing av eldre i midten av mars. Han tror liv kunne vært reddet.
13.11.2020	https://www.bt.no/shared/nyh	125 nye smittede i Bergen: – Det sier noe om alvoret vi nå står i
14.11.2020	https://www.bt.no/shared/nyh	Den hardt rammede kommunen tror de kunne unngått smitte – om de hadde trosset FHI
15.11.2020	https://www.bt.no/shared/nyh	Mener det er forferdelig at det ble nektet testing av eldre koronapasienter
17.11.2020	https://www.bt.no/shared/nyh	Regjeringen vurderer massetesting av symptomfrie på sykehjem
26.11.2020	https://www.bt.no/shared/nyh	Høie medgir at koronasmitten på sykehjem «gikk under radaren»: – Det er veldig beklagelig
30.11.2020	https://www.bt.no/shared/nyh	Åpner for jevnlig testing av friske ansatte på sykehjem
28.12.2020	https://www.bt.no/shared/nyh	FHI sier kommunene kunne teste sykehjemsbeboerne slik de selv ønsket
30.12.2020	https://www.bt.no/shared/nyh	Testet for å redde liv, i strid med myndighetenes råd
07.01.2021	https://www.bt.no/shared/nyh	Mens smitten spredte seg på sykehjemmene, måtte ansatte stå i testkø i timevis
08.01.2021	https://www.bt.no/shared/nyh	Koronatestene fra smittede sykehjemsbeboere ble sendt med fly til Oslo for å bli analysert
08.01.2021	https://www.bt.no/shared/nyh	Skal granske smittespredningen på sykehjemmene
09.01.2021	https://www.bt.no/shared/btm	Aud møtte døden alene
10.01.2021	https://www.bt.no/shared/nyh	Auds død utløser krav om endringer fra Stortinget
10.01.2021	https://www.bt.no/shared/nyh	41 har søkt om erstatning etter koronasmitte. – Et lavt tall, mener pasientombud.

Metodisthjemmet: Ansatt skulle i karantene, men fikk beskjed om å jobbe ut vekten. Så fikk hun påvist smitte.

ANDERS HAGA
anders.haga@bt.no
LINDA HILLAND
EYSTEIN RØSSUM
foto MARITA AAREKOL

Flere ansatte fikk påvist koronasmitte før den første beboeren på Metodisthjemmet ble bekreftet syk.

Lørdag 4. april gikk alarmen for fullt på Metodisthjemmet i Bergen. To ansatte hadde meldt fra at de hadde testet positivt på korona. Samtidig var det sterk mistanke om at to beboere på sykehjemmet også var smittet.

Mens de to beboerne ble testet og satt i isolasjon, ble også samtlige som hørte til

i samme etasje satt i karantene. Samme dag ble over 20 ansatte satt i karantene. Dette var i hovedsak på grunn av nærkontakt med en av de smittede ansatte, og/eller på grunn av nærkontakt med beboerne.

– Metodisthjemmet oppgir at alle nærkontakter gikk ut i karantene, og de fikk ikke jobbe videre på sykehjemmet, skriver etatsdirektør Anita W. Johansen i Bergen kommune i en e-post til BT.

All kommunikasjon med Metodisthjemmet går via henne.

Gikk ikke i karantene

Men ikke alle ansatte fikk beskjed om å dra hjem i karan-

tene, ifølge kilder ved sykehjemmet BT har snakket med.

Disse oppgir at ansatte som hadde hatt nærkontakt med de aktuelle personene, jobbet ut skiftet sitt lørdagen da smittealarmen gikk.

En kvinnelig ansatt skal ifølge BTs kilder ha fått beskjed om at hun egentlig ikke skulle ha vært på jobb. Årsaken var at hun både hadde vært i kontakt med ansatte som hadde bekreftet smitte, og med beboere der det var sterk mistanke om koronasykdom.

– Men siden hun var på jobb den dagen, så fikk hun beskjed om å bare fortsette på avdelingen ut vekten, sier en ansatt BT

har snakket med. Først dagen etter skal pleieren ha gått i karantene.

Jobbet med de friske

Ifølge BTs kilder skal den ansatte som skulle ut i karantene ha jobbet videre med de daværende friske beboerne på sykehjemmet den dagen.

– Denne kvinnelige pleieren fikk påvist smitte da hun ble testet etter noen dager, forteller kilden BT snakker med.

Dette har BT fått bekreftet fra andre kilder på sykehjemmet.

BT har vært i kontakt med den aktuelle ansatte. Hun ønsker ikke å kommentere opplysningene.

Det var imidlertid ikke bare denne ansatte som fikk påvist smitte av dem som jobbet på avdelingen denne lørdagen. Ifølge informasjon BT har fått, gjaldt dette andre også.

BT har bedt sykehjemmet svare på hvorfor ansatte som skulle i karantene måtte jobbe ut vekten, og om det ikke medførte smitterisiko å la ansatte jobbe videre.

Sykehjemmet opplyser via kommunen at den ansatte fikk beskjed om å jobbe ferdig vekten og gå i karantene dagen etter. Sykehjemmet opplyser videre at den aktuelle ansatte ifølge retningslinjene ikke skulle gått i karantene før ved påvist covid-

Metodisthjemmet i Årstad bydel i Bergen er blitt hardt rammet av koronaviruset. 16 av 46 beboere er døde

KORONAVIRUSET

19, men sykehjemmet ønsket likevel å sette den ansatte i karantene for sikkerhets skyld.

Etterlyser informasjon

Søndag 5. april ble den første beboeren på Metodisthjemmet bekreftet smittet. Siden er 23 andre beboere blitt smittet. 16 personer har mistet livet på grunn av koronautbruddet på sykehjemmet.

Grunnet taushetsplikt kan ikke institusjonssjef varsle alle ansatte når en ansatt får påvist smitte.

Anita W. Johansen, etatsdirektør i Bergen kommune i en e-post til BT

Verken sykehjemmet eller kommunen har tidligere villet opplyse om hvor mange ansatte som har fått påvist covid-19. Kommunen har vist til at dette kan «medføre identifikasjon av en antatt smittekilde», eller «skape så mye bekymring for å kunne være smittekilde at dette bli en unødvendig stor belastning».

BT har vært i kontakt med en rekke kilder som jobber på

sykehjemmet, og som reagerer på at de ikke ble informert om smitten tidligere.

– Flere i personalet hadde fått påvist smitte. Men ledelsen informerte ikke andre om det, sier én ansatt.

Sykehjemmet er pålagt etter loven å prøve å spore opp og varsle alle som kan ha hatt nærkontakt med en smittet.

– De ansatte fortalte det selv til oss andre i personalet. Ledelsen fortalte det ikke, forteller en annen, som selv har hatt korona.

– Jeg vet også at da jeg selv fikk påvist smitte, så var det ikke alle kollegaer jeg hadde jobbet med som fikk beskjed om dette, sier den ansatte.

– Fulgte retningslinjer

Via kommunen forklarer sykehjemmet at de startet smittesporing samme dag som de fikk melding om den første smittede ansatte, 2. april:

– De avdekket at kun en ansatt kunne være nærkontakt, og at ingen av beboerne var nærkontakter. Sykehjemmet opplyser videre at den aktuelle nærkontakten ble varslet, skriver Johansen i en e-post til BT onsdag forrige uke.

Vi vil undersøke om virksomheten drives slik at alle pasienter, både smittede og ikke smittede, blir ivaretatt.

Helga Arianson, fylkeslege

Hun viser til at nasjonale retningslinjer tilsier at man skal smittesporer fra 24 timer før symptomdebut.

At ingen av de andre ansatte ble informert om at en kollega var smittet, forklarer Johansen slik:

FAKTA**Metodisthjemmet i Bergen**

● Adresse: Stemmeveien 4. Stiftelsen Metodisthjemmet Bergen er en privatdrevet stiftelse opprettet av Metodistkirken i Norge. Stiftelsen gir tilbud om 46 sykehjemsplasser fordelt på to avdelinger. Siden 1983 er hjemmet drevet av en stiftelse med kommunal støtte. I 1984 ble det oppført en ny bygning tegnet av arkitekt Einar Vaardal-Lunde.

– Grunnet taushetsplikt kan ikke institusjonssjef varsle alle ansatte når en ansatt får påvist smitte.

Da ansatt nummer to ble bekreftet smittet, gikk imidlertid ledelsen ut med informasjon.

– Sykehjemmet oppgir at de 4. april ga informasjon til alle ansatte om at to ansatte og to beboere var mistenkt smittet, skrev Johansen i en e-post til BT tirsdag forrige uke.

Mange i karantene

Totalt har 64 av de ansatte vært i karantene fra midten av mars frem til 27. april. På det verste var 54 ansatte i karantene på samme tid.

Fylkesmannen er nå i gang med et tilsyn med Metodisthjemmet etter å ha fått en bekymringsmelding.

– Vi vil undersøke om virksomheten drives slik at alle pasienter, både smittede og ikke smittede, blir ivaretatt, uttalte fylkeslege Helga Arianson til BT da saken ble kjent.

Romfartseksperter Erik Tandberg er død

Sammen med NRK-journalist Jan P. Jansen samlet Erik Tandberg «hele folket» foran TV-skjermen gjennom hele 1960- og 70-tallet i det som blir kalt kappløpet mot månen.

FOTO: GEIR OLSEN, NTB SCANPIX

Romfartseksperter Erik Tandberg er død, 87 år gammel. Tandberg kommenterte månelandingen med Apollo 11 i 1969 på NRK.

Det er Tandbergs familie som opplyser til NRK søndag ettermiddag at 87-åringen har gått bort.

«Pappa gikk bort i går kveld etter et kort sykeleie. Det var fredelig og vakkert, og familien og venner er i sorg,» skriver hans datter i en SMS til kanalen.

20. juli 1969 var det sivilingeniør Erik Tandberg og NRK-journalist Jan P. Jansen som dekket NRKs sending om månelandingen. Jansen reiste til USA for å rapportere derfra, mens Tandberg var i Oslo da Neil Armstrong proklamerte «one small step for man ...» på månen.

De to jobbet i lang tid med dekningen, og da dagen kom, følte Tandberg at han var godt forberedt til å lose det norske folk gjennom den spektakulære hendelsen.

Samlet hele folket

– Jeg tror det gikk sånn brukbart i hvert fall, sa han beskjedent til NTB i forbindelse med at det var 50 år siden månelandingen i fjor sommer.

Sammen med NRK-journalisten samlet Tandberg «hele folket» foran TV-skjermen gjennom hele 1960- og 70-tallet, den kalde krigens to tiår som var preget

av det dramatiske kappløpet mot månen.

Etter oppskytingen av Sputnik i 1957 ledet russerne an – helt til John F. Kennedys ord like etter presidentinnsettelsen ble en realitet – en amerikaner reiste til månen og trygt tilbake til jorden før tiårets utgang.

Romfartseksperter

Tandberg ble født i Oslo 19. oktober 1932. Han tok realartium ved Fagerborg gymnas i 1951 og studentfagkurset ved Oslo handelsgym året etter.

Det var forventet at han skulle gå i farens fotspor og bli forretningsmann, men han lot ikke sjansen gå fra seg da Luftforsvaret søkte etter mannskap i 1952. Helt fra guttedagene hadde han stor interesse for fly. Han ble sendt til USA, hvor han fikk utdannelse som flymekaniker og jetmotormekaniker.

Etter førstegangstjeneste dro han tilbake til USA og tok i 1957 – samme år som sovjettriumfen Sputnik – den første av flere vitenskapelige grader ved amerikanske universiteter, alt knyttet til luftfart og romforskning.

–Jeg har alltid drømt om å komme ut i rommet, men nå er det nok dessverre for sent, sa Erik Tandberg til NTB under en mottakelse i den amerikanske ambassadørresidensen da Buzz Aldrin besøkte Norge 18. november 2007.

NTB

Småaksjonærer i Norwegian snur etter Kjos-dialog

OSLO: Småaksjonærene som varslet opprør mot krisepleanen i Norwegian, sier nå at de likevel vil støtte styrets forslag under generalforsamlingen mandag. – Vi snur 180 grader og kommer til å stemme for styrets forslag mandag, sier Helge Stray til Dagens Næringsliv. Stray er talsperson for småaksjonærer som den siste tiden har varslet motstand mot en redningsaksjon i selskapet. En av grunnene til at aksjonærgruppen var negative til Norwegian-kriseplean, var redsel for at selskapet kan havne på utenlandske hender. Men i løpet av helgen har aksjonærgruppen blitt overbevist etter at Norwegian-gründer Bjørn Kjos tok kontakt og ba dem støtte selskapet. Overfor NRK bekrefter Bjørn Kjos at han har vært i kontakt med aksjonærene.

NTB

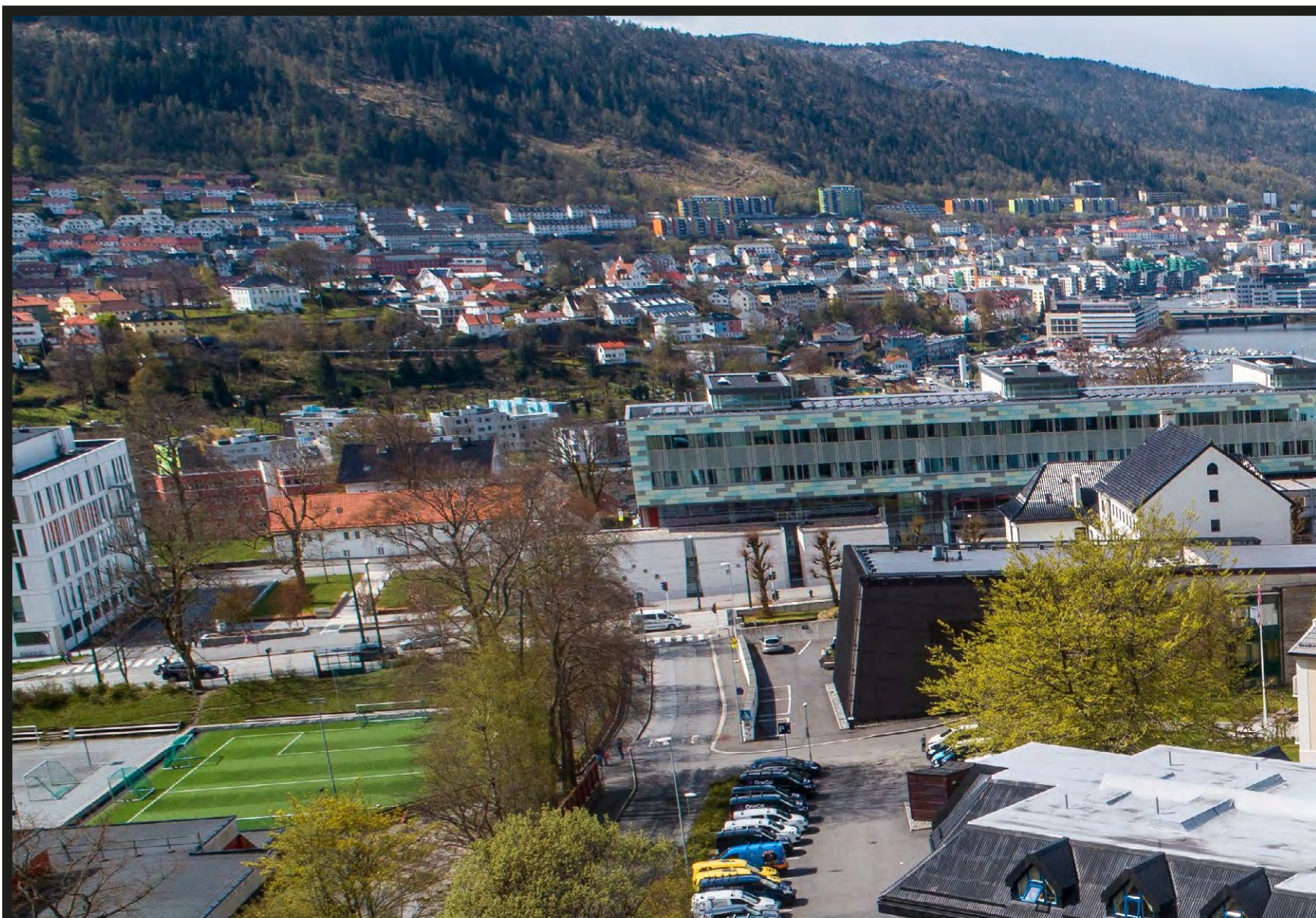

Etatsdirektør Anita Wøbbekind Johansen i Bergen kommune.

ARKIVFOTO: ØRJAN DEISZ

Sykehjemsstyrer Karianne Fedøy Magnussen sa til BT 9. april at de på det tidspunktet ikke visste hvordan beboerne ble smittet.

Rett før påske gikk alarmen på Metodisthjemmet. En ansatt hadde testet positivt på korona. **Det ble starten på en 13 dagers kamp.**

16 tente lys for 16 døde beboere. Det er pressekonferanse på Metodisthjemmet den dagen Fylkesmannens tilsynsrapport legges frem. Senere dør det ytterligere to.

Slik herjet viruset på

**Mens eldre ble smittet, måtte store deler
av det faste personalet holde seg hjemme.**

**Metodisthjemmet ble sykehjemmet
med flest korona-døde i landet.**

FOTO: ALICE BRATSHAUG

Metodisthjemmet

Dette er historien til noen av dem i frontlinjen.

Emma Petursdottir, ergoterapeut

Karianne F. Magnussen, sykehjemsleder

TEKST Anne E. Hovden, Eystein Røssum, Anders Haga og Linda Hilland
FOTO Bjørn Erik Larsen

DA ERGOTERAPEUT Emma Petursdottir (46) avslutter telefonsamtalen, har hun en stor klump i magen.

Det er lørdag før palmesøndag. Mens hyttefolket motstrebende har innsett at de må holde seg hjemme, har Petursdottir planlagt en lat morgen hjemme.

Hun skal være sammen med mannen og de tre ungene som fortsatt bor hjemme. Den minste er bare fem år.

Når telefonen ringer i 11-tiden, ser hun det er sjefen på Metodisthjemmet som ringer.

Minutter etter er hun på vei på jobb.

– Vi hadde gått på på tå hev i mange dager, vi var så redde for at noe sånt skulle skje.

DENNE LØRDAGEN VAR starten på en krig for ansatte og beboere på Metodisthjemmet i Stemmeveien. Det tar 13 dager fra alarmen for alvor går, til smittede pasienter blir evakuert fra sykehjemmet.

Metodisthjemmet skal bli sykehjemmet i Norge med flest dødsfall. I løpet av utbruddet dør 18 av de 46 beboerne.

Emma Petursdottir prøvde først å sove i det gamle nabobygget som nå brukes til lager og ekstra garderobes. Deretter

2.-5. APRIL

Smittede beboere: 1

Ansatte i karantene: 20

Døde beboere: 0

PÅ METODISTHJEMMET VENTER sjefen, Karianne F. Magnussen (40). Hun har kalt sammen alle i beredskapsgruppen som ikke er i karantene: Ergoterapeut Petursdottir og en avdelingssykepleier, foruten henne selv.

To dager før hadde de fått et forvarsel. 2. april testet den første ansatte positivt på covid-19.

Samme dag hadde en beboer hatt litt diffuse symptomer. Det utløste ikke umiddelbar alarm.

Den ansatte hadde nemlig ikke vært på jobb på over en uke og ikke hatt nærkontakt med kolleger, slik Folkehelseinstituttet da definerte det.

Denne lørdagen ringte en ny ansatt til sjefen for å fortelle at hun hadde testet positiv.

Alarmen går. Den smittede har hatt nærkontakt med både ansatte og beboere. Alle er på samme avdeling.

Det møysommelige detektivarbeidet begynner

tok hun sengen med seg til nabokontoret til sjefen.

for beredskapsgruppen. Hvem har vært i kontakt med hvem? Og når?

Alle som bor i etasjen med de smittede holdes på rommene sine, i alle fall så godt det lar seg gjøre. Mange av beboerne har demens og vandrer rundt.

Når kvelden kommer, er 19 ansatte og 9 beboere satt i karantene. Tre ansatte og to beboere har fått symptomer.

Sykehjemsjef Magnussen skriver en melding til etatsdirektør Anita W. Johansen i Bergen kommune: «MANGE må i karantene».

Renholdet må skjerpes ytterligere. Dørhånd-

tak, trapp og gelendre gjennom fire etasjer, kodelåser, knapper i heis, døråpnere, armlener. Alt som blir tatt ofte på, skal desinfiseres minst tre ganger i døgnet.

Arbeidsplaner og turnuser må endres. Ansatte minnes på om at de må bevege seg minst mulig mellom etasjene.

Det er enklere sagt enn gjort. Hver avdeling i den gamle bygningen går over to etasjer. Det er ett medisinerom for hele huset, midt inne i fjerde etasje. Det finnes bare ett lintøyrom, inne på demensavdelingen i første.

PALMESØNDAG KOMMER TESTSVARET. En beboer har fått bekreftet smitte.

16 nye pasienter må testes. Mange forstår ikke hvorfor de skal få en skumgummipinne langt opp i nesen. De synes det er vondt og skremmende.

Alle beboere som ikke er i isolasjon, blir satt i karantene.

Morgenen etter, mandag i påskeuken, er det virkelig tynt på vaktrommene.

Over 20 fast ansatte er i karantene, inkludert nesten alle sykepleierne.

Ann-Michell Johnsen, helsefagarbeider

6.-7. APRIL

Smittede beboere: 10

Ansatte i karantene: 37

Døde beboere: 0

DEN NYUTDANNEDE HELSEFAGARBEIDEREN

Ann-Michelle Johnsen (35) er tilbake fra helgefri. Hun får ansvar for pleien av de første smittede.

Samtidig forsvinner kolleger hjem i karantene, én etter én. Johnsen synes det er tungt. Inn kommer nye vikarer. Til slutt jobber hun nesten utelukkende med folk hun ikke aner hvem er. Det stresser henne til å begynne med. Men hun blir etterhvert imponert over jobben de gjør.

Johnsen har vært på informasjonsmøter. Fått med seg prosedyrene. Hun har forsøkt å forberede seg mentalt. Men plutselig er det alvor. Hun skal pleie, behandle, håndtere og lindre.

Hvordan sykdommen arter seg i praksis, vet hun i likhet med de fleste andre lite om. Hun skjønner fort at den ikke likner influensa, som de er vant til hver vinter.

Endringene med pasientene skjer så fort. Det skremmer henne.

Når hun står der med de første smittede, kjenner hun adrenalinet i kroppen. Hun føler på ansvaret.

«Dette må jeg bare gjøre,» tenker hun. «Jeg må gjøre virkelig alt jeg kan».

EN AVDELINGSSYKEPLEIER I hjemmekarantene blir et effektivt vikarbyrå. Hun bruker alt hun har av kontakter, også gjennom menigheter.

Men noen som på forhånd hadde sagt det bare var å ta kontakt hvis de trengte folk, trekker seg når de får vite at det er koronasmitte.

I løpet av utbruddsperioden skal over 50 vikarer komme innom sykehjemmet. Hver fjerde har ikke helsefaglig bakgrunn. Mange har aldri jobbet på sykehjem før.

DET ER MANNSKAPSKRISE både mandagen og dagen etter. De som er på jobb, må prioritere hardt. Friske beboerne må vente. Trenger de hjelp til å gå på do, er det ikke sikkert at det kommer noen på en stund.

Ann-Michelle Johnsen kommer på jobb 08.30. Vakten varer tolv timer, og dagen etter like lenge.

Smittevernustyret er tungt og varmt å jobbe med. På det lengste har hun det på seg i to timer i strekk. Svetten renner.

Hun glemmer å spise, glemmer å drikke. Hun tenker av og til på at hun kan bli smittet. Johnsen prøver å ikke la det påvirke jobben hun gjør.

PÅ ETTERMIDDAGEN TIRSDAG 7. april kommer det en ny nedslående melding. Ni av beboerne som er testet, er syke. Mange av dem hadde ikke symptomer på forhånd.

Når testsvarene kommer, er sykehjemsjef Magnussen på vei hjem for å feire datterens 14-årsdag. Hun har nesten ikke vært hjemme siden lørdag, og har lovet å være hjemme på bursdagen.

Hun snur i døren. På vei tilbake på jobb ringer hun sin mor og gråter i telefonen.

Med så mange smittede, er det ikke lenger nok å isolere pasienter på rommet. Alle smittede må flytte sammen på én avdeling og isoleres der.

De friske må flyttes bort fra de syke. De har

bare noen timer på seg, alt må skje før natten.

De som er på jobb har mer enn nok med å ta seg av de andre beboerne. Magnussen og Petursdottir tar derfor flyttejobben selv, og får hjelp av vaktmesteren.

Noen av beboerne med demens blir urolige og vil ikke flytte. Ikke kjenner de igjen de tre som kommer inn med munnbind, vernebriller og gule smittefrakker heller.

Fargen på smittefrakkene hjelper litt. Magnussen og Petursdottir sier de er påskekyllinger, de tøyser og danser. Det fungerer på noen.

Det gjør ikke situasjonen bedre at dørene på rommene er for smale til at de kan kjøre ut sengene.

Derfor må dem som ikke kan gå selv, over i rullestoler. Sengene veltes over på høykant og trilles gjennom dørene.

De oppdager fort at det ikke er nok ledige og rene rom. Grundig nedvasking av rom med smitte blir ikke gjort før neste dag av vaskebyrået.

Tre kontorer blir omgjort til pasientrom. Ut med skrivebord, inn med dostoler, siden det ikke finnes toaletter i tilknytning til kontorene. Kontorenes dataskjermer blir til tv-er med NRK på.

Flyttemannskapet lokker, godsnakker og trøster. De smører med lassevis av sjokolade.

En beboer er utrøstelig, og spør Petursdottir om ikke hun kan sove sammen med henne på rommet i natt. Det kan ikke Petursdottir love, men hun sier hun skal være på huset hele natten og passe på.

De holder på til i 02-tiden. Da drar Magnussen hjem. Før hun går, har hun sendt ut informasjon til alle pårørende om situasjonen. Hun skriver at hun håper å fortsatt få tid til det, men ber om forståelse for at hun prioriterer pasientarbeid.

Fra denne natten flytter Petursdottir inn på Metodisthjemmet. I en uke er hun der døgnet rundt.

Hun setter opp en campingseng, først i det gamle nabobygget som nå bare brukes til ekstra garderobes og lagerplass. Det blir for utrivelig. Neste natt tar hun sengen med seg og flytter inn på ett av kontorene i hovedbygget.

På det verste var det bare en håndfull fast ansatte igjen på sykehjemmet. Resten var i karantene.

Full smittevernutrustning i opp til to timer i strekk er varmt og tungt å jobbe med.

Alona Boicuka, sykepleier

8.-9. APRIL

Smittede beboere: 10

Ansatte i karantene: 54

Døde beboere: 0

DET ER ONSDAG, dagen før skjærtorsdag. På Tertnes smekker sykepleier Alona Boicuka (40) igjen visiret på motorsykelhjelmen, starter den 650 kubikk store Honda-motorsykkelen og kjører de 17 minuttene til Metodisthjemmet.

Hun har aldri vært der før, og må taste inn kjøreruten på GPS-en.

Boicuka er en av de 51 vikarene som blir hentet inn disse dagene.

De siste tre-fire årene har hun vært rundt på forskjellige sykehjem og i hjemmetjenesten, gjennom vikarbyrået hun er ansatt i. Men når hun blir bedt om å dra til Metodisthjemmet, må hun google det. Dette sykehjemmet har hun aldri hørt om.

Hun blir interessert når hun hører at det er brutt ut smitte blant beboerne. Denne våren skal hun ta eksamen i videreutdanningen innen infeksjoner og smittevern. Nå kan hun få verdifull erfaring.

På sykehjemmet tas hun imot med kaffe, en kjapp omvisning og orientering. Så er det rett i jobb. Det som møter henne, er en hel førsteetasje med isolerte beboere med smitte.

Hun er ikke redd. Hun er ung, sterk og har godt immunforsvar, tenker hun. Dessuten har hun sett det meste før, spesielt da hun jobbet på akuttmottak og ambulanse hjemme i Latvia.

De siste dagene har det vært så hektisk at verken Magnussen eller Petursdottir har hatt tid til å følge med på nyhetene. De vet lite om smittesituasjonen generelt, og om situasjonen på sykehusene. Men de regner med at det er langt verre der enn hos dem.

Utpå dagen, når Magnussen og Petursdottir tar en pause, setter de seg utenfor huset. De ser rett bort på Haraldsplass. Der er det øvelse på gang. De trener på å ta imot smittede pasienter.

Først da blir de to på sykehjemmet klar over at det er like mange smittede til sammen på de to sykehusene i byen, som det er hos dem alene.

De ser på hverandre. «Dette er helt absurd», sier Magnussen til kollegaen.

DE GÅR INN i helligdagene. Vaskeriet de bruker til å vaske uniformer har stengt for helgen. Den siste leveransen fikk de i går.

Utpå dagen går det opp for dem at de ikke vil ha uniformer nok i alle størrelser til morgenskiiftet. Leveransen som skulle ha vart en uke, holder i halvannet døgn.

De er flere på jobb enn vanlig. Svetten renner under smittevernustyret. Mange må skifte klær tre ganger hver vakt.

Løsningen ligger i vaskekjelleren. Der er det en industrivaskemaskin de vanligvis bruker til mopper og kluter. Et annet sted i huset er det en tørketrommel.

Nå i juni tar sykepleier Alona Boicuka eksamen i videreutdanningen innen infeksjoner og smittevern.

Magnussen og Petursdottir tar jobben på deling. Når kveldsskiiftet har gått hjem, samler de sammen siste rest av dagens brukte arbeidstøy og setter på vaskemaskinen.

Slik skal de gjøre det hver eneste natt, påsken igjennom.

Når det grøvste er gjort, kjører Magnussen hjem for noen timers søvn. Bilradioen er av. Hun orker ikke flere sanseintrykk. Hun må ha det helt stille.

Petursdottir tar seg av innspurten av tromlingen, siden hun likevel overnatter på sykehjemmet.

Det er ikke alltid hun får sove. Det er for mye å tenke på, for mye uro i kroppen.

Da setter hun seg opp i sengen og spiser påske-

egg som styrelederen har gitt dem. Fikser tilgang til datasystemene for nye vikarer. Skriver huskelister på gule lapper. Hører på Dolly Parton.

Andre ganger finner hun roen og får sove nesten natten igjennom. Hun våkner alltid med den samme klumpen i magen.

På morgenen er hun oppe når de første kommer på jobb for å avløse nattevaktene. Hun stikker hodet ut gjennom kontordøren og spør de nye om de vet hvor de skal være, og om de har fått opplæring.

Det går også hardt utover smittevernustyret.

Skjærtorsdag er det 33 beboere som krever bruk av smittevernustyr hos ansatte, enten fordi de er smittet eller fordi de har hatt nærkontakt med smittede.

Ledelsen regner ut at de vil ha bruk for 1500 engangs-smittefrakker på fem dager. De får tilsendt 500 fra kommunens lager, og en forsikring om at de bare trenger smittefrakker i nærkontakt med karantenepasienter.

BEBOERNE BEGYNNER NÅ for alvor å merke isolasjonen. De som er friske, er ensomme. Noen er deprimerte. Andre er frustrerte og redde, fordi de ikke kjenner de ansatte.

Det er også krevende å holde beboerne i ro inne på rommene.

De ansatte kan ikke låse dem inne, det vil bli sett på som tvangstiltak. I stedet må de ty til andre midler.

Alona Boicuka bruker utallige timer på å

snakke og vise bilder – masse bilder. Hun forteller historier fra hjemlandet. Beboerne forteller henne sine livshistorier, det de kan huske.

Alt for å holde på oppmerksomheten og for å holde dem mest mulig i ro. For noen hjelper det å ringe til familien. Kjente stemmer har en beroligende effekt.

En av de smittede er lei seg og sliten: «Jeg orker ikke mer, Alona», sier han, og ber om å få slippe.

Boicuka mobiliserer alt hun kan for å få livsgnisten tilbake i den syke pasienten.

– Vi virkelig kriget. Vi kriget for hver eneste pasient, sier hun.

Vi virkelig kriget. Vi kriget for hver eneste pasient.

Alona Boicuka

10.-13. APRIL

Smittede beboere: 15

Ansatte i karantene: 54

Døde beboere: 3

LANGFREDAG ER 15 beboere og 13 ansatte smittet. Over 40 ansatte er i karantene.

Denne dagen dør den første av beboeren. Han har familie og ansatte rundt seg når han ånder ut.

Påskeaften kommer det fem nye positive test-svar fra beboere, slik at antallet smittede nå er 15. Igjen må hele sykehjemmet ommøbleres. Det blir laget en isolasjonsavdeling i 4. etasje.

Senger må snus på høykant og trilles ut dører. Beboere må få på seg munnbind, settes i rullestol og fraktes med heis til det nye rommet av personale i fullt smittevernustyr. Foran går en ansatt og passer på at ingen kommer bort i veggene i korridorene, som bare er halvannen meter brede.

Mellom hver tur sprites heisen ned.

Beredskapsgruppen lager lister med hva som haster mest. En som bor i en dublett med en smittet, får førsteprioritet.

Utpå dagen ringer lederen på Betanien sykehjem til Magnussen. Betanien er nå over kneiken. Samtalen er den beste Magnussen har hatt på mange dager.

– Hun sa hun regnet med jeg trengte å høre at noen hadde hatt det like grusomt som oss. Og det stemte.

Påskeaften ber sykehjemmet kommunen om hjelp til å fylle vaktlistene. Til nå har de stort sett klart å skaffe folk selv.

De mangler tre på vakt både 1. og 2. påskedag. Tilbake får de navn på noen helgevikarer, og et par fra Nav som ikke er sjekket ut.

«Noe av utfordringen er at jurister har vurdert at vi ikke kan flytte ansatte fra kommunale til

private sykehjem», skriver etatsdirektøren tilbake til Magnussen.

Det ingen sier da, er at det litt lenger ut i juristens vurdering står at selv om det ikke er mulig å beordre, er det fullt mulig å tilby kommunalt ansatte å jobbe der.

DE TO NESTE dagene dør to nye beboere.

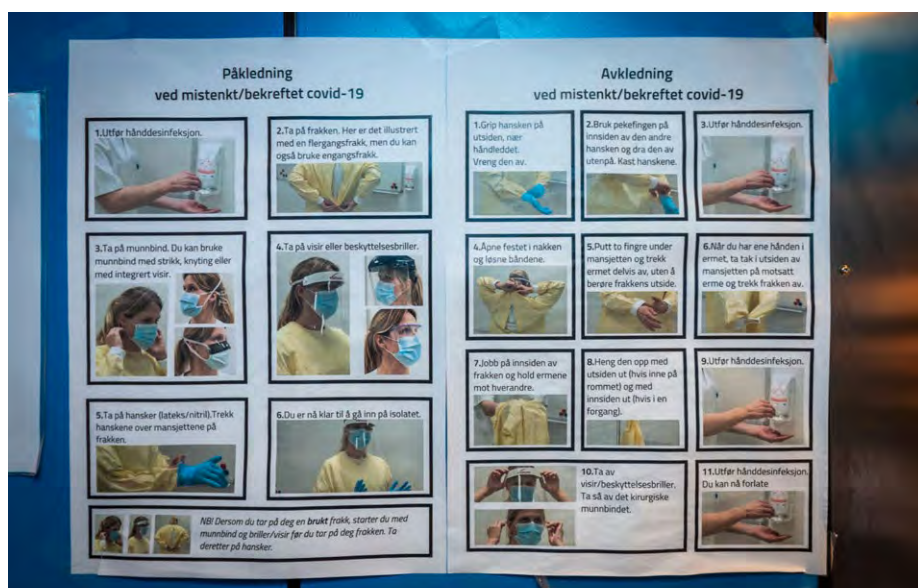
Ann-Michelle Johnsen blir skremt over hvor fort det går. En dag smiler og prater beboeren. Når hun kommer på jobb neste dag, er beboeren død. De som dør har ulike symptomer, og symptomene utvikler seg forskjellig.

– Vi er vant til terminale pasienter. Men på en helt annen måte. Dette var utav det hinsidige.

Johnsen merker at det virkelig begynner å røyne på. Hun har tre små barn, men har ikke energi igjen når hun kommer hjem. Hun føler seg mer sliten enn noen gang før.

Hver natt påsken igjennom stod Karianne F. Magnussen og kollega Emma Petursdottir og vasket uniformer for at morgenskiftet skulle ha rent tøy.

Rutiner for på- og avkledning av smittevernutstyr er slått opp på sykehjemmet.

Hjemme lukker hun seg og orker ikke si så mye. Mannen synes det er vanskelig å sette seg inn i situasjonen hennes. Og ikke kan hun si så mye på grunn av taushetsplikten.

ALONA BOICUKA PRØVER ikke å ta med seg så mye av tankene på de syke hjem. Gjør hun det, tror hun at hun vil bli fort utbrent. Hun bruker motorsykkelturen hjem til å renske hodet.

De gjør det de kan for at pasientene skal være smertefrie. De finner måter å komme seg til medisinerommet sikrest mulig. En fra 4. etasje, der medisinerommet ligger, henter medisinen. Boicuka tar heisen til 4., og tar imot ved inngangen til etasjen.

Ikke alle responderer som de håper på medisinen. Noen dør med høy feber.

Boicuka er glad for at ingen må dø alene. Om natten har de også bedre tid til å sitte hos pasientene.

Hun tenker at dette kunne ha vært hennes bestemor eller bestefar, og at hun må gjøre det samme som hun ville ha gjort for dem.

LEDERGRUPPEN GJØR DET de kan for å holde motet oppe blant de ansatte. Styrelederen gir dem blankofullmakt til å bestille så mye pizza de orker.

Av smittevernhensyn må alle ha hver sin pizza. Bestillingene blir så omfattende at den som leverer ringer for å sjekke at antallet virkelig stemmer.

– Det høres kanskje banalt ut, men jeg tror sånne enkle tiltak hjalp litt midt oppe i elendigheten, sier Magnussen.

Helt siden smitten brøt ut, har sykehjemslederen daglig rådført seg med folk utenfor huset. En av dem er Bård Kittang, teamoverlege ved avdeling for sykehjemsmedisin i Bergen kommune. Han blir en ekstra støtte siden den faste sykehjemslegen er i hjemmekarantene.

Påskeaften skriver Kittang til kommunaledelsen at han er imponert over måten ledelsen ved de tre sykehjemmene som har smitte har håndtert situasjonen på.

På spørsmål om han har snakket med enhetsleder på «metodisten», svarer han:

«Det virker til å ha bra kontroll der oppe. Hun enhetslederen er veldig fornuftig og dyktig».

Metodisthjemmet

- I alt 27 ansatte og 24 beboere blir smittet på Metodisthjemmet.
- 11 døde på sykehjemmet, fem døde etter at de ble flyttet til covid-19-avdelingen, en døde på Haraldsplass mens en døde på koronaklinikken på Helsehuset. Den siste døde 10. mai.
- Fylkeslegen åpnet tilsyn mot det private sykehjemmet. De konkluderte med at driften var forsvarlig ut fra situasjonen.
- At det gikk så galt, knytter fylkeslegen først og fremst til at bygningene er gamle og at mange ansatte havnet i karantene samtidig. I tillegg var testkriteriene strenge da smitten brøt ut.
- Det er usikkert hvordan og når covid-19-smitten kom inn på sykehjemmet.
- Også sykehjem i resten av landet har vært hardt rammet. 139 av i alt 235 dødsfall har skjedd på andre helseinstitusjoner enn sykehus. Minst 28 sykehjem har hatt smitte.

ME LA

Det er bare ett medisinerom for hele sykehjemmet. Det var en av utfordringene under smitteperioden.

14.-17. APRIL

Smittede beboere: 20

Ansatte i karantene: 47

Døde beboere: 6

DET BLIR 14. april og igjen hverdag. Til nå har beredskapsgruppen vært så opptatt av å komme seg gjennom helligdagene, at de ikke har maktet å tenke fremover.

15 beboere og 27 ansatte er smittet når påsken er over.

Magnussen har hørt fra en ansatt på kommunens koronaklinikk på Helsehuset at det ikke hadde vært en eneste pasient der i påsken, at de hadde tilbrakt arbeidsdagene med å se på tv.

Hun lufter flytting med en av avdelingssykepleierne. De konkluderer med at det er utenkelig. Å flytte så svake pasienter må være siste utvei.

Men de må ha hjelp. Det røyner virkelig på.

MAGNUSSEN OG ETATSDIREKTØR Anita W. Johansen diskuterer på telefon hva som er den beste hjelpen for sykehjemmet akkurat nå. Styrking av ledelsen, flytting av pasienter og å låne ansatte fra kommunens koronaklinikk er alternativer som kommer opp.

Johansen skal tenke på det over natten. Også teamoverlegen, Bård Kittang, er i kontakt med Magnussen. De avtaler at han skal komme innom neste dag.

DEN ONSDAGEN GÅR det ikke lenger.

Nå er det bare en håndfull igjen av fast ansatte. Resten er vikarer.

Sykehjemsjef Magnussen kjenner mer og mer på frustrasjonen over at anbefalingene for bruk av smittevernutstyr ikke alltid stemmer overens med karantenebestemmelsene, slik hun opplever det.

Når hun får beskjed fra smittevernkontoret om at ansatte som ikke har brukt hårbeskyttelse, også må i karantene, koker det over. Det vil bety enda flere i karantene.

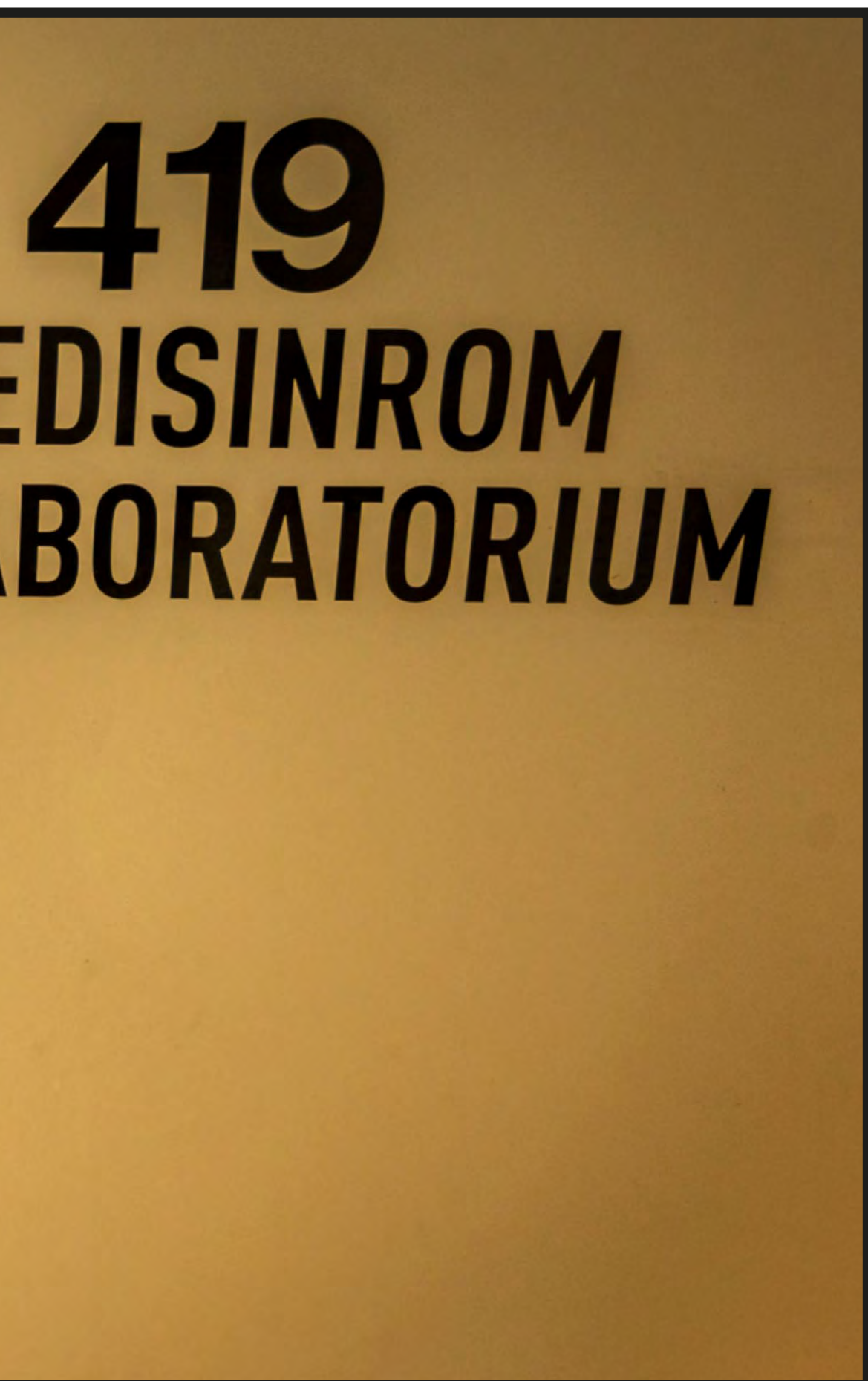
Også kommunen slår alarm.

«Jeg snakket med enhetsleder Karianne på Metodisthjemmet. De er i kne i mangel på kvalifisert og stabilt personell (...). Jeg håper derfor at vi kan få til en «hospitering» av ansatte fra koronaklinikken til Metodisthjemmet, og jeg tenker det haster å få dette avklart», skriver etatsdirektør Johansen i kommunens logg.

Samme morgen får Magnussen e-post fra byrådsavdelingen om at de vil tilby lederstøtte og personell fra koronaklinikken. Hun er fornøyd med svaret.

Flytting sitter langt inne, siden hun vet det vil bli traumatisk for mange.

Deretter kommer beskjeden om at fem nye

Smittenedvask gjøres av et eget byrå. Alle overflater dampes. Slik nedvask skjedde jevnlig under smitteperioden.

FOTO: PRIVAT

Fortsatt er det kort mellom Anitibac-flaskene på sykehjemmet.

Rommene på Metodisthjemmet har for smale dører til at det er mulig å trille en seng ut. De må snus på høykant.

Ergoterapeut Emma Petursdottir er en del av sykehjemmets beredskapsgruppe.

Det slagordet «Alt blir bra» har jeg et anstrengt forhold til. Alt blir ikke bra.

Emma Petursdottir

12 syke pasienter flyttes ut fra Metodisthjemmet 16. og 17. april.

FOTO: PRIVAT

beboere er smittet. De må opprette en ny, isolert avdeling. Det er ikke fysisk mulig å gjøre i bygningen.

Den dagen dør den fjerde og den femte beboeren.

Når Kittang kommer innom på ettermiddagen, spør han Magnussen hva hun synes er best.

Magnussen lurer ikke lenger på om de hadde nådd smerteterskelen. De er langt over.

«Flytting», svarer hun kontant.

SAMMEN GÅR DE gjennom alle de 14 smittede. To er for syke til å bli flyttet og må bli værende. 12 skal gjøres klare til å bli flyttet de neste to dagene.

Både Petursdottir og Magnussen synes det er forferdelig å sende pasientene fra seg. Samtidig innser de at det er det eneste riktige å gjøre, slik situasjonen er blitt.

– Det slagordet «Alt blir bra» har jeg et anstrengt forhold til. Alt blir ikke bra, sier Petursdottir.

For første gang på en uke drar hun hjem. For

første gang på en uke skal hun se ungene på noe annet enn video på mobilen.

Flyttingen begynner torsdag. De med størst pusteproblemer blir sendt til koronaklinikken på Helsehuset. Resten får komme til covid-avdelingen på Fyllingsdalen sykehjem.

Pårørende som er blitt tilkalt for å sitte hos en beboer som ligger på det siste, blir møtt av likbiler og ambulanser side om side, når de svinger opp til sykehjemmet.

Det samme synet møter også Petursdottir, som kommer på jobb litt senere den dagen.

Ann-Michell Johnsen ser tre av pasientene av gårde. Alt må tenkes nøye igjennom. Hva hver av dem skal ha med seg. Dokumentasjon, klær, medisiner, legemiddelkort.

En av dem som Johansen følger til ambulansen, er veldig redd. Hun er klar og forstår det som skal skje.

– Det gjorde så vondt å se. Hun var så lei seg, sier Johansen.

Når den siste pasienten er av gårde, er det som om luften går ut av Alona Boicuka. I over en

uke hadde hun gått med kroppen proppfull av adrenalin. Nå er det plutselig over. Hun kjenner utmattelsen sige inn.

Noen dager etter går Emma Petursdottir rundt i en av de nå tomme avdelingene. Hun rydder, samler sammen eiendeler til de som ikke er her lenger.

Plutselig hører hun en lyd. Hun skvetter til. Det går en stund før hun finner ut hvor lyden kom fra.

Hun finner en mobiltelefon som er i ferd med å gå tom for batteri. Den tilhører en av de døde beboerne.

På displayet lyser det en melding. Den er noen dager gammel.

«Det er viktig å holde minst to meters avstand og ikke være i grupper på mer en fem personer. God påske fra Helsedirektoratet».

Kilder: Intervju med fire ansatte ved sykehjemmet, Fylkesmannens tilsynsrapport med vedlegg, utskrifter fra kommunikasjon mellom kommunen og sykehjemmet, kriseledelsens logg, kommunens logg.

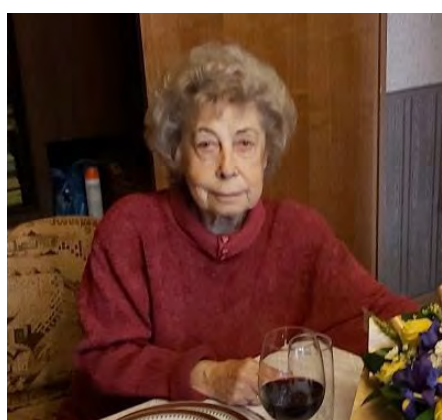

De døde av korona

Fra mars til mai døde 36 personer av covid-19 i Vestland fylke. Dette er menneskene bak tallet.

TEKST

Eystein Røssum, Linda Hilland, Målfrid Bordvik, Kari Pedersen, Adalheidur Oldeide, Anders Haga, Simen Sundfjord Otterlei og Anne Hovden

Reidun Charlotte Dale fikk Kongens ortjenstmedalje i 2007.

FOTO: PRIVAT

Reidun Charlotte Dale

97 år, døde 2. april på Gullstøltunet sykehjem

Bildet fra Slottet hang bak sengen til Reidun Charlotte Dale på rommet på Gullstøltunet sykehjem.

– Møtet med kong Harald betydde mye for henne, sier sønnen Terje.

Han bruker ordet «enestående» for å beskrive sin mor og engasjementet hennes for barn og unge. Det førte til at hun ble tildelt Kongens fortjenstmedalje i 2007.

Som 16-åring ble hun soldat i Frelsesarmeen. Reidun fikk ansvar for de minste barna i søndagskolen. Hun var også speider og speiderleder.

Reidun ble tidlig et samlingspunkt i Ladegården korps. Hun spilte både piano og gitar og hadde ansvar for korpsets strengemusikk. Hun hadde ønsket å bli offiser, men måtte avbryte utdannelsen på Frelsesarmeenens offisersskole på grunn av migrene.

– En av favorittsangene hennes var «Å hvor salig å få vandre». Den ville hun ha i gravferden. Mamma elsket å synge, forteller sønnen.

Med sitt varme og vinnende vesen ble hun betrodd den høyeste, ulønnede stilling en soldat kan få i et korps, sersjantmajor.

– Hun hadde på seg uniformen dagen hun møtte kongen. Jeg er stolt over å være hennes sønn, sier Terje Dale.

Karen Adele Stensaker

87 år, døde 16. april på covid-19-avdelingen på Fyllingsdalen sykehjem

FOTO: PRIVAT

Hun elsket å danse. Etter at mannen døde på slutten av 1990-tallet, begynte hun å danse alene hjemme i leiligheten på Nyborg, forteller svigerdatter Turid Stensaker.

– Da satte hun på Jim Reeves på CD-spilleren og danset rundt i stuen.

Svigmoren var en stilig dame. Hun elsket å pynte seg. Hår og klær var alltid på stell. Svigerdatteren beskriver henne som en ekte livsnyter.

– Hun var god på å nyte livet. Både med familiebesøk, reising og vin. Jeg føler vi har noe å lære av henne.

Kvinne

68 år, døde 23. mars på Haukeland universitetssykehus

Aase Karin Isaksen

85 år, døde 7. april på Betanien sykehjem

Som eldst i en søskenflokk på seks jenter, vokste Aase Karin Isaksen opp i Sandviken. I ungdomsårene jobbet hun i kjøttforretningen tanten og onkelen drev i Skottegaten.

– Der møtte hun min far, den store kjærligheten. Han handlet på butikken, oftere og oftere. Han syntes det var kjekt, kan du si, forteller sønnen Pål Isaksen.

De to giftet seg og fikk barna Pål og Ina. Aase Karin fikk også tre barnebarn og to oldebarn mens hun levde. I 2005 mistet hun ektemannen sin. Hun bodde i en leilighet i Loddefjord, med sønnen rett i nabolaget. De to hadde mye med hverandre å gjøre i hverdagen.

– Hun var snill og omtenksum og fantastisk til å lage familiemiddager. Det var hun som holdt familien sammen.

Aase Karin stelte ofte i stand avanserte midt-dager, også for tantebarna. De siste årene brukte hun rullator.

Helt til det siste løste hun mye kryssord.

– Det trimmet hjernen hennes og holdt henne klar i hodet, sier sønnen.

Aagot Ottesen

92 år, døde 11. mai på covid-19-avdelingen
på Fyllingsdalen sykehjem

Vui Thi Dang

83 år, døde 8. april på Betanien sykehjem

FOTO: PRIVAT

Hun vokste opp i Vietnam, giftet seg og fikk syv barn. Fire av dem mistet Vui Thi Dang til sykdom og ulykker.

– Det var vanskelig for henne, men hun klarte seg gjennom det. Hun var en sterk person, sier datteren Cong Anh Tram Nguyen.

I 1986 kom hun til Norge, etter at ektemannen hadde reist som båtflyktning i forveien.

– Jeg og min mor fikk lov til å komme etter. Men mine søsken, som var over 18 år, måtte bli igjen, forteller Tram Nguyen.

Den vesle familien slo seg ned i Fyllingsdalen.

– Hun fikk gå på skole og lærte norsk, men det var ikke lett for henne. Min far jobbet, men mor var hjemme, så hun fikk ikke brukt norsken sin.

Vui Thi slet med dårlig helse og ble blant annet hjerteoperert. I 2016 forverret helsetilstanden seg, og hun ble etterhvert lam og avhengig av rullestol. Da kunne hun ikke lenger besøke de to gjenlevende barna i Vietnam. De siste fire årene bodde hun på Betanien sykehjem, hvor ektemannen etter en stund fikk flytte inn.

– De bodde på hver sin avdeling, men fikk treffe hverandre hver dag frem til han døde i 2017.

I denne perioden flyttet deres yngste datter, Tram Nguyen, fra Stavanger til Bergen for å være nærmere sine foreldre.

– Hvis de trengte meg, kunne jeg være der med en gang. De hadde bare meg i Norge. Min mor var en blid, hyggelig og forståelsesfull person. Plutselig tok koronaen henne fra meg.

Tore Widding

79 år, døde 19. april på
Haraldsplass diakonale sykehus

FOTO: OLAV VIKSE

Gunvor Lovise Wikse,

91 år, døde 5. april på Gullstøltunet sykehjem

Hvert år de siste fem årene før hun døde, dro Olav Vikse til Spania med moren Gunvor i en hel måned.

Der delte de to leilighet i ukevis før andre fikk komme på besøk.

– Det var helt storveies. Tenk å ha moren sin helt for seg selv. Etter å ha måttet dele henne alle disse årene, sier sønnen.

Han er eldstemann av de seks barna Gunvor etterlot seg. Den tidligere journalisten og presten skal selv sette ned urnen, et ønske moren kom med før hun døde. Gunvor var selv prestekone og gift med Karl Martin. Mannen døde for åtte år siden. Sønnen og svigerdatteren beskriver henne som en prestekone av det gamle slaget, som gikk opp i sin mann og hans arbeid. Prestegjeringen førte paret rundt om i landet. Gunvor var leder for menighetsseminaret i Bergen og jobbet deretter på Santalmisjonen.

På fritiden dyrket hun hobbyer. Hun var spesielt opptatt av blomster og planter, en interesse hun dyrket på turene til Spania.

– I Almuñécar hadde vi en leilighet med balkong og utsikt over havet. Der satt hun i timevis mens hun leste eller bare hørte på bølgeskvalpet. Om kveldene fikk hun se måneskinnet over sjøen. De to leide bil og reiste rundt. Selv med manglende spansk, for ikke å nevne engelsk, kom hun lett i kontakt med folk, noe som var et kjennetegn gjennom hele livet.

– Det er utrolig hvor langt man kommer med fingerbevegelser og bergensk, sier Olav.

Sønnen og svigerdatteren Kristin beskriver Gunvor som skral den siste tiden.

– Man kommer ikke på sykehjem før man er godt svekket. Hun trivdes ikke og ville hjem. Da hun skjønte at det ikke gikk, ville hun hjem, til himmelen, sier sønnen.

Gunvor døde paldesøndag. Fredagen før var siste gangen de to snakket sammen, på telefon. Han hadde ikke lov å besøke henne.

– Da sa jeg til henne: Jeg har gode nyheter til deg mor. Nå skal du få komme hjem.

Olav Vikse og konen Kristin beskriver en mor og svigermor som er dypt savnet. FOTO: ALICE BRATSHAUG

Erling Skavhellen

98 år, døde 13. april på Metodisthjemmet

FOTO: PRIVAT

Det er ikke få vestlendinger som har gått bak en fane malt av Erling Skavhellen.

Han gikk ut som beste elev ved Kunst- og håndverksskolen etter krigen. Men det var få jobber. Etterhvert fikk han arbeid i kommunen, hvor han ble værende helt til han ble pensjonist. I tillegg til båtinteressen, gikk fritiden med til tegning og maling.

– Det var stort sett maling han holdt på med. Han lagde mange store silkefaner som buekorps, skolekorps, skoler og andre lag og foreninger bruker på 17. mai, blant annet. I tillegg drev han mye med rosemaling. Han ga aldri opp denne lidenskapen, sier sønnen Terje Erling Skavhellen.

Foreldrene traff hverandre rett etter krigen, da Erling var i militæret på Sørlandet. De giftet seg og fikk tre sønner. Konen døde tidlig av kreft.

– De hadde spinket og spart til de ble pensjonister og skulle reise, men slik gikk det ikke. Men han klarte seg godt etterpå, han var med i pensjonistforeninger og støtteforening for kreftetterlatte og kom seg mye ut på tur, forteller Terje Erling.

Han sier faren var et sosialt menneske. Erling kjørte bil helt til han var 93 år. Da knakk den gamle Corsaan sammen. Siden ble han sittende mye hjemme på Krokeide. Han følte seg ensom.

– På Metodisthjemmet ble han et helt annet menneske igjen. Han ble kalt for muntrasjonsrådet, forteller sønnen.

– Før han døde, ba han om å få tegnesakene sine. De fant fargeblyanter til ham, men da de kom inn med papiret, var han borte. Det var det siste han gjorde i livet.

Rosemaling var den store lidenskapen til Erling Skavhellen.

FOTO: PRIVAT

Mann

86 år, døde 29. mars på Gullstøltunet sykehjem

John Gerhard Joys

88 år, døde 12. april på Metodisthjemmet

«Nu gaaer Østenvinden med et Suk igjennem Linden, og mod Vesten glider Skyen blidt.»

Slik begynner John Gerhard Joys' yndlingsdikt, «Bergens Stift» av Johan Sebastian Welhaven.

– Han var snill, rolig, tålmodig og interessert i klassisk musikk. Vi gikk på mange konserter, kunstutstillinger og teaterforestillinger sammen, forteller Romy Christine.

Hun var samboer med John Gerhard gjennom 19 år. De møttes i St. Paul kirke i Bergen, hvor hun sang i kor og han spilte orgel. Orgel var hans hobby gjennom nesten 40 år.

FOTO: PRIVAT

Samboeren forteller om hvordan han utdannet seg til statsmeteorolog og jobbet lenge på Flesland. Senere tok han pedagogikkutdanning og underviste i matematikk, fysikk og geografi på Tertnes videregående skole.

Han likte å lese og leste mye norsk litteratur, særlig Undset og Ibsen.

– Vi hadde mange gode samtaler og de samme interessene. Vi hadde en fin tid sammen. I starten var det han som lagde middag. Senere var det jeg som hjalp ham.

I en periode bodde de i Tyskland, senere i Sauda og på Sunnmøre, hvor Romy fikk lærerjobb. Så flyttet de tilbake til Nesttun i Bergen.

– Det var kjekt for ham å komme tilbake til hjembyen.

Hun forteller at John Gerhard var i god form frem til han ble 84 år. I 2018 fikk han plass på Metodisthjemmet, selv om han helst ville være hjemme.

Kvinne

81 år, døde 30. mars på Kleppestø sykehjem

Ingrid Froestad

75 år, døde 8. april på covid-19-avdelingen på Fyllingsdalen sykehjem

FOTO: PRIVAT

Hver dag tenker hun på Ingrid. De var ikke bare tvillingsøstre.

– Hun var tvillingsjelen min, sier Astrid Sæther.

Selv om de endte opp på hver sin kant av landet, hadde søstrene et spesielt bånd.

– Vi var sammen i tankene og delte alt med hverandre. Vi lo mye sammen, sier Astrid.

Søskenflokket i Øystese mistet faren tidlig og levde i små kår. Ingrid kom raskt ut i arbeidslivet. Som voksen bodde hun sammen med Jon i Fyllingsdalen i over 40 år.

Ingrid fikk ikke egne barn, men ble stemor til samboerens to barn og senere bonus-bestemor til tre.

– Med barna var hun leken og glad. Hun danset til hip-hop, selv om hun ikke fulgte med i svingene. For oss voksne var hun ikke bare en god og snill dame, men også en raus venn, minnes stedatter Monica Jensen.

Hun beskriver Ingrid som jordnær og ujålete, men samtidig elegant. Hun ville være oppdatert, og lærte seg data, mobil og nettbrett.

Ingrid og Jon trivdes på cruise. De reiste på sydenturer med gode venner, eller traff dem på Oasen. De likte også å se fotball sammen, særlig Brann. I februar arrangerte vennegjengen 75-årsdag for henne.

I mange år jobbet Ingrid som hjelpepleier, blant annet på Fyllingsdalen sykehjem. Det var her hun tilbrakte de siste dagene sine.

I vinter fikk Ingrid store ryggmerter. Hun hadde fått tilbakefall, kreft med spredning til skjelett og hjerne. Prognosen var én til fire måneder igjen å leve.

– Hun aksepterte det. «De vet ikke hva godt de kan gjøre for meg», fortalte hun meg, sier Astrid.

Familien forteller at Ingrid ble smittet av korona på sykehus, før hun ble flyttet til sykehjemmet. Hun fikk ikke ta imot besøk. «Du må ikke være trist hvis jeg faller fra nå, for da er det til det beste for meg», sa hun på telefon til søsteren.

Familien holdt kontakten på telefon og SMS, selv om det var lite Ingrid orket på slutten.

Stedatteren Monica syntes det var tøft ikke å kunne ha direkte kontakt den siste tiden.

– Vi sto utenfor sykehuset og vinket opp der vi trodde hun var. Hun var alene uten venner og oss pårørende da hun fikk beskjed om at hun var blitt alvorlig kreftsyk, sier hun.

De siste to dagene fikk de være hos henne, i fullt smittevernustyr.

– Da vi kom inn kledd som romvesener, tror jeg hun virkelig forsto at det var alvorlig. Hun sa bare «nei, nei, nei» gjentatte ganger, samtidig som hun smilte svakt. Hun døde fredelig, sier stedatteren.

Ingrid ble korona-dødsoffer nummer 100 i Norge.

Kvinne

93 år, døde 16. april på Metodisthjemmet

Kaare Walter Hetland

FOTO: PRIVAT

88 år, døde 9. april på Haukeland universitetssykehus

Johan Dreyer Johansen

97 år, døde 18. april på covid-19-avdelingen på Fyllingsdalen sykehjem

Johan Dreyer Johansen beholdt sitt gode humør helt til det siste.

– Han var en slik type som alltid hadde en god replikk, forteller datteren Elin Mannseth.

Johan ble født i Florø, utdannet seg til stuert og jobbet til sjøs på Fylkesbaatane i alle år. Konen Lilly kom også fra Florø, men de to møttes i Bergen og fikk to barn.

– Det var ikke like gode ordninger som nå, så han var lite hjemme, sier Elin.

Da han pensjonerte seg som 60-åring, fikk han mer tid til hobbyer. Da ble det også endelig tid til å ta sertifikatet.

– Han var veldig interessert i sport, særlig i fotball og Brann. Han hadde partoutkort og gikk på Stadion så lenge han klarte å gå der. Han gikk også og så på treningene deres, forteller datteren.

Han fikk etterhvert tre barnebarn. Johan bodde hjemme i Slettebakken til han var 93 år, det siste året alene. Han trivdes på Metodisthjemmet, selv om synet og hørselen var dårlig.

– Han hørte mye på radio, sier Elin.

Johan Dreyer Johansen i yngre år.

FOTO: PRIVAT

FOTO: PRIVAT

Ranvei Ovidia Wiig sammen med sine to barnebarn Inger Johanne (til h.) og Anne Helene Bertelsen Wiig.

FOTO: PRIVAT

Ranvei Ovidia Wiig

90 år, døde 27. april på covid-19-avdelingen på Fyllingsdalen sykehjem

– Mor var full av eventyrlyst. Hun likte å komme nye steder, men også å være underveis, forteller sønnen Einar Wiig.

Allerede som 20-åring bestemte Ranvei seg for å utforske den store verden. Alene tok hun fly helt til Amerika for å besøke slektninger. Hun fikk seg arbeid på Vestkysten og ble værende et par år.

– Utforskertrangen fikk hun nok fra pensjonatet. Min mor vokste opp i Rosenberggaten, hvor mine besteforeldre drev Myklebust pensjonat. Her kom hele Vestlandet inn gjennom døren.

Vel hjemme igjen traff hun Knut Wiig. De giftet seg og fikk to gutter. De flyttet til Newcastle for noen år, før de kom tilbake.

– Mamma tok over driften av pensjonatet sammen med tante Mossen. Om de ikke så ofte kunne reise ut i verden, kom verden til Myklebust pensjonat. Hun hadde stor glede av å møte alle gjestene. Ranvei fikk til og med rosende omtale i en engelsk guidebok. Her sto det at hun var en vennlig, hjelpsom og god vertinne. Det kan nok den berømte cellisten Truls Mørk si seg enig til.

Han hadde overnattet på pensjonatet i forkant av en konsert.

– Da Mørk før konserten kledde seg i kjole og hvitt, oppdaget han at sømmen midt på ryggen hadde løsnet, hele veien ned. Etter hektisk leting etter nål og tråd, sydde mor den sammen igjen i hui og hast før han sprang av gårde, forteller Wiig.

Etterpå kunne Ranvei se ham spille på torsdagskonserten.

– Mor gledet seg over livet, og hun ga oss andre glede, sier Wiig.

Bjørn Johansen

79 år, døde 1. mai på covid-19-avdelingen på Fyllingsdalen sykehjem

FOTO: PRIVAT

Et fall hjemme gjorde at Bjørn Johansen i vår kom på et opptreningsopphold på Fyllingsdalen sykehjem. Der ble han smittet av koronaviruset.

Johansen var født i Bodø, og kom til Bergen med familien som 12-åring. Han bodde først i Eidsvåg, senere i Bjørndalsskogen.

Datteren Ina Gabrielle forteller at faren ifølge personalet var en av de sprekeste på hele sykehjemsavdelingen.

– Det er tragisk at han ble smittet, og at han ble så hardt rammet. Han var en veldig kjærlig og omsorgsfull mann, som er dypt savnet av sine nærmeste, sier hun.

Øyvind Mjaasæth

79 år, døde 15. april på Metodisthjemmet

FOTO: PRIVAT

FOTO: PRIVAT

Alexander Heggland

41 år, døde 9. mai på
Haukeland universitetssykehus

– Han var en person som alltid hadde tid til alle rundt seg, sier søsteren Ann-Christin.

Etter dødsfallet har familien fått kondolanser fra fjern og nær, og hatt sørgende fra 1 til 90 år på besøk, forteller hun. Alexander Heggland vokste opp på Nore Neset i Os. Tidlig dukket Heidi opp i livet hans. De forelsket seg, og ble foreldre da begge var 19 år gamle.

– Alexander hadde fokus på de viktige tingene i livet, og var bevisst på hvor han brukte tiden sin. Han var flink til å se det fine rundt seg, forteller søsteren.

Alexander tok maritim utdanning i Hauge-sund. Han fikk jobb på Hurtigruten, og siden på ferge. På hjemmebane fortsatte han og Heidi familieforøkelsen. De fikk tre barn til og hadde i tillegg omsorg for to fosterbarn.

I gaten i Øyane i Os kjente mange familier hverandre. Alexander fisket hummer med svogeren, spilte poker med gamle venner og dro på gutteturer, gjerne for å se fotballkamper, med naboer.

Samtidig krevde familielivet mer og mer. Tre av barna fikk muskelsykdommer. Alexander bestemte seg for å la karriere være karriere. Han ble fosterfar og hjemmeværende på heltid.

Utfordringene hindret ikke den store familien i å legge ut på turer sammen. De var glade i å dra til Spania, der Heidis familie har hus. Alexander og Heidi tok også flere ganger med seg barna til USA.

– Det var aldri et problem å gjøre ting, på tross av barnas sykdom, sier Ann-Christin.

Da koronaviruset kom til Norge, var Heidi og Alexander svært opptatte av å beskytte barna. De var veldig nøye på hygiene. Dagen før skolene ble stengt, hentet de medisiner for en lang stund og isolerte seg hjemme. Likevel ble både Heidi, Alexander og fire av barna smittet.

– Det føles urettferdig at de som var flinkest av oss, var de som ble rammet, sier søsteren.

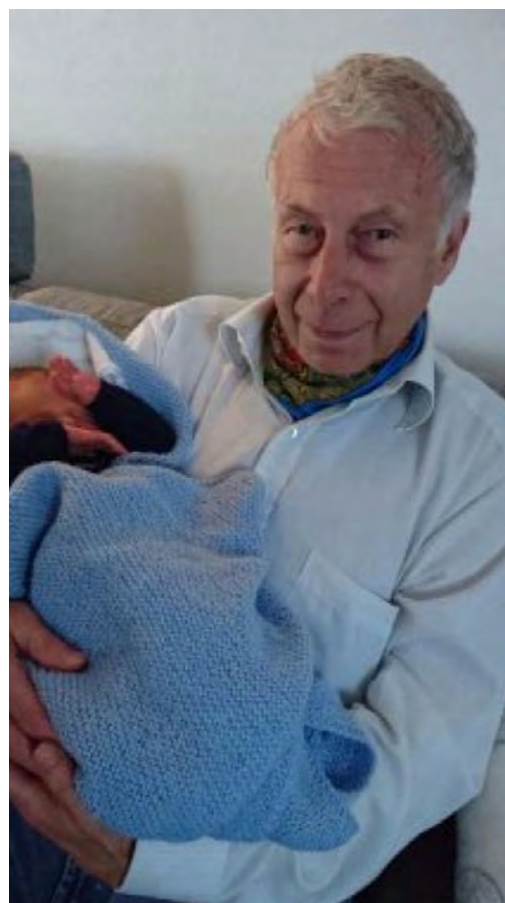
Alexander ble alvorlig syk.

Han gjennomgikk en nyretransplantasjon for 15 år siden og gikk på immunhemmende medisiner. I ettertid har familien fått vite at dette ikke medvirket til dødsfallet. Heidi og barna sitter igjen med sorgen og savnet. Familien lurer på hvorfor Alexander ble revet bort fra dem.

– Hvorfor viruset rammet akkurat ham så hardt, har vi ikke fått noe tydelig svar på, sier søsteren Ann-Christin.

Leif Arvid Kvaløy

75 år, døde 22. april på
Haraldsplass diakonale sykehus

Leif Arvid Kvaløy som 72-åring med sitt andre oldebarn.

FOTO: PRIVAT

Som en av fem søsken vokste Leif Arvid opp i Bodø. Sønnen Arvid forteller om en far som reiste sørover for å finne lykken. Den fant han i konen og to sønner, eldstemann Arvid og broren Øyvind. Barnebarn og oldebarn ble det også.

Selv om han byttet by, byttet han aldri fotballag.

– Bodø Glimt var alltid laget hans. Han koste seg da Brann tapte for Glimt. Da fikk vi høre det. Men jeg lot han høre det da Brann vant, sier sønnen.

I Bergen levde han livet sitt i Hordvik, før han flyttet nærmere Horisont de siste årene før han døde. Arvid forteller om en far som sjelden reiste utenlands før han ble pensjonist. Etter at konen døde, reiste han på flere bussreiser til Norge, Danmark og Tyskland.

– Sjelden fly. Han var alltid mer komfortabel på bakken.

Aller best likte han seg på bærturer i nær-områdene. Etter mange år som lagerarbeider ventet pensjonisttilværelsen. Det ble mange turer på kjøpesentrene for å hilse på venner for den sosiale mannen. Familien mistenker at det var her han ble smittet.

– Han begynte plutselig å hoste, forteller Arvid. Sønnen kjørte selv faren til legevakten.

– Han sa ingenting om sykdommen, men var opptatt av at ting skulle gå greit for seg, at vi passet på å betale regninger for ham.

Etter kort tid endte han i respirator. Familien fikk ikke snakke med ham, men dro på besøk på sykehuset i fullt smittevernustyr.

– Den siste gangen hadde vi litt kontakt. Han reagerte med et lite smil. Han hadde ikke mer muskelkraft etter 30 dager i respirator.

Anne Karin Wallem med de tre døtrene.

FOTO: PRIVAT

Anne Karin Wallem

76 år, døde 18. april på Metodisthjemmet

– Mamma var en sånn person som var lett å bli glad i, forteller datteren Hege Rosenlund Wallem.

Anne Karin vokste opp som enebarn på Minde, men med mange fettere og kusiner.

– Hun var en veldig livlig jente, litt «guttejente», kanskje fordi hun var mye sammen med sin far, sier Hege.

Før hun giftet seg, reiste Anne Karin til Cambridge og jobbet ett år på jentecollege. Senere dro hun til sjøs med ektemannen, men mønstret av da hun ble gravid med deres første datter. Senere jobbet hun på kontoret hos Mjellem & Karlsen, i likhet med sin far og farfar. Anne Karin fikk tre døtre, tre barnebarn og ett oldebarn. Hege husker henne som glad og engasjert.

– Hun tok med seg lekenheten inn i voksenlivet, og det nøt vi barna godt av. Hun var utrolig til stede for oss.

Da foreldrene skilte seg, ble moren boende igjen i huset på Hop. Den siste tiden var hun dement, men hun glemte ikke de nærmeste. Hun hadde det godt på Metodisthjemmet. Iført fullt smittevernutstyr, fikk døtrene være sammen med henne på dødsleiet. På Skype fikk hun tatt farvel med barnebarna.

Asbjørn og Hilborg Geber

88 og 93 år, døde 10. og 18. april
på Metodisthjemmet

FOTO: PRIVAT

– Hele deres liv, også før de traff hverandre, brukte de biblioteket flittig. De leste mye, forteller svigerdatter Daghild Alvestad.

Ukentlig besøkte ekteparet Bergen offentlige bibliotek, stort sett hovedbiblioteket, men også andre filialer. Asbjørn fordypet seg i oppslagsverk og faktabøker, mens Hilborg foretrakk skjønnlitteraturen.

– Denne låne- og leseleden har de gitt videre til flere av sine barnebarn, sier Daghild.

På deres eldre dager trengte de hjelp for å komme seg til og fra biblioteket. Barnebarna og andre i familien stilte opp.

Asbjørn og Hilborg traff hverandre i Bergen og giftet seg i 1953. Mesteparten av sitt felles liv bodde de på Storetveit. De fikk to barn, seks barnebarn og ett oldebarn.

Hilborg var hjemmeværende, mens Asbjørn drev eget firma og jobbet sammen med sønnen i mange år. De delte interessen for reising og hagearbeid, mens Hilborg også hadde glede av håndarbeid.

I fjor vår flyttet de inn på sykehjem. I vår ble begge smittet av korona på Metodisthjemmet. De døde med bare åtte dagers mellomrom.

– De fikk være sammen helt til det siste, sier Daghild.

Bjørn Pedersen elsket tresnekken sin. FOTO: PRIVAT

Bjørn Pedersen

93 år, døde 30. mars på Gullstøltunet

– Trygghet. Det er det ordet som slår meg når jeg tenker på pappa, sier Britt Kristine Pedersen.

Den gamle marinemannen elsket tresnekken sin. En gang da hun var liten, hadde hun fått være med faren på båtturen på Bjørnafjorden. På vei hjem blåste det opp til storm. Bølgene slo over båten, men faren lot datteren styre. Han sto ved siden av.

– Vi sto der tett sammen, støtt i stormen. Jeg var aldri redd når han var der.

Hun beskriver faren sin som tålmodig og en ekte Petter Smart. Når kaffetrakteren var ødelagt og moren ville ha ny, skrudde og styrte han til den virket igjen.

Bjørn Pedersen og datteren hadde ofte dinner and movie-dates. Da kledde han på seg pene klær, så dro de på Egon på Sotra. Han bestilte alltid et glass rødvin til maten og en Irish coffee til desserten.

– Han er den snilleste mannen jeg noen gang har møtt. Alltid vennlig og tålmodig. Både med meg, min bror og mamma. Når hun eller broren skulle feire bursdag, var det selvsagt at hele klassen skulle komme.

– Det var han veldig opptatt av. Han var veldig inkluderende og raus.

Mathea Karolina Viksøy Økland

92 år, døde 7. april på Betanien sykehjem

Magnus Almenningen

87 år, døde 10. mai på covid-19-avdelingen
på Fyllingsdalen sykehjem

FOTO: PRIVAT

Smilet fra enken Turid kan høres gjennom telefonen. Hun snakker om en utadvendt mann, en som var lett å snakke med og lett å bli kjent med.

– Alle på Voss visste hvem Magnus Almenningen var, sier hun.

Kondolansene strømmet inn etter at dødsannonsen sto på trykk. Mange var sjokkerte, forteller enken, for Magnus hadde vært så bra i forkant.

– Han hadde noen småting som en eldre mann gjerne har og trengte rullator på grunn av dårlige bein, men han var helt klar i toppen.

Magnus vokste opp i Aurland og traff Turid fra Bergen. Han gikk på jernbaneskolen og fikk jobb i NSB. Paret flyttet inn i jernbanebolig på Upsete, og fikk to barn. Da de skulle studere i Bergen, fulgte Turid og Magnus etter.

Med sitt utadvendte vesen fikk Magnus mange venner. Fra skolen og jobben, men også gjennom friluftsmiljøet.

Den livslange gleden av store og små ekspedisjoner i fjellheimen fikk etter hvert sin kostnad. Han som hadde vært en kløpper på ski, fikk sviktende bein. De var hovedårsaken til at Magnus etter hvert måtte på sykehjem. I januar ble han flyttet til Metodisthjemmet. Han likte seg ikke så godt, men det gikk seg til.

Så kom koronaen. Magnus testet først negativt, så positivt. Da gikk det raskt. Han ble flyttet til covid-19-avdelingen på Fyllingsdalen sykehjem. Der var han en uke.

– Han ringte før han døde og ville snakke med både datteren min, sønnen min og meg. Da var han veldig dårlig. Måten han snakket på, gjorde at vi forsto at han ikke ville overleve.

Det var vondt ikke å få tatt skikkelig farvel.

– Det er også vanskelig å tenke på at han nok hadde fått noen år til, om han ikke hadde kommet på det hjemmet. Men jeg vil huske ham som han var. En smilende og blid og flott mann.

Judith Marie Takle

97 år, døde 29. april på Metodisthjemmet

Judith Marie Takle med barnebarn på armen.

FOTO: ALICE BRATSHAUG

– Å være hos farmor ble et fristed for meg når jeg ikke følte for å være med kameratene mine, sier Svein Kåre Takle.

Han ser opp på bildet av Judith Marie Takle. Bildet henger på veggen i den lille stuen i Kismulvegen på Kalandseidet.

Etter at farmoren måtte på sykehjem, flyttet Svein Kåre inn i huset hennes.

– Her på kjøkkenet laget hun verdens beste ostesmørbrød på stekepannen til meg og mine to søsken. Hun elsket å være farmor, sier han.

Judith lærte Svein Kåre å strikke. Hennes store lidenskap var håndarbeid.

– Jeg hadde et kosedyr, en liten brun apekatt. Den strikket hun klær til. En grå dress med røde striper. Jakken hadde til og med små knapper.

Selv fortalte Judith historier om gamle dager til barnebarnet. Om hvordan hun bare var 14 da hun selv måtte finne jobb.

– Farmor har alltid vært en sterk dame, både fysisk og psykisk. Det har ikke alltid vært så lett. Hun ble enke som 29-åring. Pappa var bare to år den gangen.

Hun mistet også sin andre mann.

– Bestefar fikk hjerteinfarkt på vei til bussen i 1987. Hun hadde det tøft, men sluttet aldri å være farmor. Jeg husker hvor lykkelig hun var da hun fikk oppleve å bli oldemor.

Svein Kåre Takle mistet farmoren Judith Marie Takle til coronaviruset.

FOTO: ALICE BRATSHAUG

Rimma Tykvenko

84 år, døde 12. mai på
Haraldsplass diakonale sykehus

FOTO: PRIVAT

– Min mor var en modig kvinne. Hun var bare redd for to ting: å få slag og å bli dement. Resten var ok, sier Sergei V. Tykvenko.

Før hun ble pensjonist arbeidet Rimma Tykvenko som kjemi- og fysikkforsker i Moskva. Solpanel var hennes felt.

– Min far døde i 2003, men min mor hadde mange venner i Moskva. Hun var alltid interessert i kultur og gikk på teater og utstillinger. Hun likte å se på film og brukte internett hyppig. Hun levde et innholdsrikt liv helt til slutten, forteller Sergei.

Moren bodde i Moskva, men hadde sin eneste sønn og fire barnebarn i Bergen. Pandemivåren kom hun til Bergen, vel vitende om at det var her hun skulle avslutte livet. I en årrekke hadde hun levd med kreft. Brystkreften hadde spredt seg til mange indre organer. Nå var behandlingen avsluttet.

– Hun hadde ikke lang tid igjen å leve, kanskje to-tre måneder. Det var viktig for henne at vi kunne være sammen og å komme hit og se barnebarna. Hun så på Bergen som en endestasjon.

Karantenerregler og reiserestriksjoner i begge land gjorde det vanskelig for sønnen å reise til og fra Moskva for å hjelpe sin mor. Derfor hentet han henne hjem til Bergen 2. mai.

– Hun var klar over at hun kanskje kunne bli smittet av korona underveis, men hun var ikke redd for det, siden hun hadde så kort tid igjen, sier sønnen.

Begge fikk korona. Han tror de ble smittet på reisen, som gikk via Frankfurt og Oslo.

– Til syvende og sist gjorde vi alt riktig. Hun angret ikke. Hun følte seg godt behandlet på Haraldsplass og var i godt humør helt frem til siste dag. Legen sa at måten hun døde på var skånsom, uten smerter. Alternativet for henne var kanskje verre.

Rimma Tykvenko på Dali-utstilling i Moskva.

FOTO: PRIVAT

Steinar Austevoll

76 år, døde 15. april på Metodisthjemmet

Thorbjørn Johan Andreassen

85 år, døde 1. mai på covid-19-avdelingen på
Fyllingsdalen sykehjem

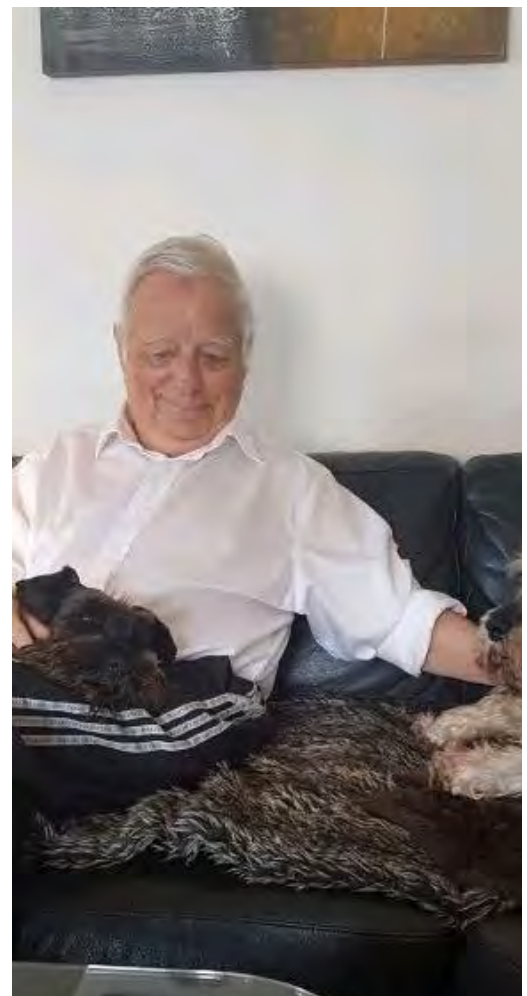

FOTO: PRIVAT

– Han var den personen som var hjelpsom og snill mot alle, forteller stedatter Hege Sørsdal.

– Han elsket dyr. Hvis jeg trengte hjelp med barnepass eller dyrepass, stilte han alltid opp. Han klaget aldri, selv ikke etter at han ble syk. Det kunne være vanskelig for andre, men han ville ikke være til bry.

Kirsten Irene Pedersen

92 år, døde 5. april på Gullstøltunet

Kirsten Irene Pedersen var ugift og etterlot seg ingen barn. Hennes nærmeste var en niese og en nevø. Familien opplyser at hun døde fredfullt etter god pleie på Gullstøltunet.

Johannes Annstein Vik

92 år, døde 9. mai på covid-19-avdelingen på Fyllingsdalen sykehjem

FOTO: PRIVAT

– Onkel Johannes var virkelig en personlighet. En kunstnersjel, sier Åshild Nesheim Larsen, konen til Viks nevø.

– Han tegnet, malte, lagde skulpturer og skrev dikt. Som ung dro han rundt på museer i Europa, forteller Larsen.

Johannes Annstein Vik vokste opp med foreldrene og storesøsteren Borgfrid på et lite småbruk på Skaftå på Osterøy. Da kunstnersjelen skulle ut i den store verden, tok han imidlertid et relativt trygt karrierevalg. Johannes studerte til byggingeniør i Bergen. Han tok seg jobb i Oslo for en periode, men kom snart tilbake til Bergen.

Der bosatte han seg på Landås. Han tok arbeid som ingeniør i kommunen.

– Der var han mesteparten av sitt yrkesliv. Så det står en god del bygninger igjen etter ham i Bergen, sier Larsen.

Noen kone og egne barn ble det aldri. Han hadde likevel mange rundt seg som var glade i ham.

Alderens tyngde begrenset etter hvert turene i skog og mark han elsket. Det bratte småbruket på Skaftå hadde Johannes gjort om til en fritids-eiendom. Besøkene dit ble sjeldnere de siste årene.

– Han var helt frisk mentalt, men ble avhengig av pleie og stell.

Etter hvert endte Johannes på Metodisthjemmet. Da smitten herjet der, var han blant de friskeste av de koronasmittede. Han ble flyttet til covid-19-avdelingen på Fyllingsdalen sykehjem. Der forverret først tilstanden seg, så så det bedre ut, før sykdommen igjen slo inn for fullt. Han døde natt til lørdag 9. mai.

– I familien har vi snakket om at det vondeste ikke var å miste en syk 92-åring. Det såreste var at han måtte dø for seg selv. At vi ikke kunne få være der de siste timene av et langt og innholdsrikt liv, sier Åshild Nesheim Larsen.

FOTO: PRIVAT

Bjørg Bergesen

85 år, døde 19. april på Metodisthjemmet

FOTO: PRIVAT

Sissel Anne Bjørnstad

72 år, døde 23. april på Metodisthjemmet

Sissel Anne Bjørnstad i 2009.

FOTO: PRIVAT

Kvinne

83 år, døde 23. april på Bergen legevakts koronaklinikk

Metodisthjemmet i Bergen. Her døde nesten halvparten av alle som døde i Vestland de første månedene av pandemien. Det er også det sykehjemmet som ble hardest rammet i hele Norge.

Dårlig bygningsmasse, manglende smittevernutstyr og ansatte i karantene. Det er fellestrekkene for sykehjemmene som ble hardest rammet av korona.

TRON STRAND
tron.strand@bt.no

Den 12. mars stengte Norge. Kokker og servitører gikk hjem. Skoler og barnehager låste dørene.

En rekke kommuner fulgte raskt opp, enten med besøksforbud eller besøkskontroll ved sykehjemmene.

Noen få uker senere rammet pandemien eldre beboere og pasienter for fullt.

Nesten hvert femte koronadødsfall i Norge fant sted på tre sykehjem. Dette skjedde på disse sykehjemmene:

NORDSETERHJEMMET, OSLO:

- 25. mars: Bekreftes at pasient er smittet.
- 2. april: Første pasient dør.
- 11 pasienter dør etter å ha blitt smittet på sykehjemmet.

VALLERHJEMMET, BÆRUM:

- 26. mars: Bekreftes at pasient er smittet.
- 30. mars: Første pasient dør.
- 12 pasienter dør etter å ha blitt smittet på sykehjemmet.

METODISTHJEMMET, BERGEN:

- 5. april: Bekreftes at pasient er smittet.
- 10. april: Første pasient dør.
- 18 pasienter dør etter å ha blitt smittet på sykehjemmet.

Fra 2. april til 10. mai dør 41 pasienter på de tre sykehjemmene. Koronapandemien hadde i slutten av juni krevd 147 liv på alle helseinstitusjoner i hele landet. Det betyr at nesten en tredel av alle som har mistet livet på sykehjem og omsorgsboliger i Norge, bodde på de tre sykehjemmene.

Og kanskje viktigst av alt; når smitten kommer på et sykehjem, blir det fort dramatisk. En undersøkelse av utbrudd på tre sykehjem i Bergen viser at halvparten av dem som ble smittet døde.

● Granskningen av tragedien på sykehjemmene har startet for fullt. Fylkesmannen i Vestland har kommet med en rapport om Metodisthjemmet.

● I Bærum har kommunen gjennomført en granskning og Fylkesmannen i Viken og Oslo har

startet tilsyn med Vallerhjemmet. Rapporten ventes først ferdig om fem måneder.

● Oslo har gjennomført en internrevisjon ved Nordseterhjemmet.

Rapportene er ulike i form, omfang og innhold, men de avdekker noen likheter i de ulike sakene, særlig når det gjelder Vallerhjemmet og Metodisthjemmet. Sykehjemsetaten i Oslo mener Nordseterhjemmet ikke hadde problemer i samme omfang som de to andre, men ble like fullt hardt rammet.

BT har sett på hva som er fellestrekkene for de tre sykehjemmene som ble hardest rammet av korona.

1. Andre symptomer enn det som var kjent

I tidlig fase så man etter sår hals, hoste og feber. I stedet ble pasienter rammet av ting som kvalme, diaré, forvirring og sviktende balanse eller plutselige fall.

I Bærum ble to beboere ved Vallerhjemmet behandlet på

sykehus for fallskader. Da ble de rutinemessig testet for covid-19 og det viste seg at de var smittet.

En undersøkelse av 40 smittede sykehjemspasienter i Bergen, viser at hver fjerde pasient ikke hadde noen symptomer i det hele tatt.

Pårørende og ansatte kan også ha vært smittet, uten at de hadde symptomer eller hadde symptomer som ikke var typiske for covid-19. Dette bidro til at smitten spredde seg før den ble oppdaget.

2. Vanskelig å vite når smitten kom

Smittesporing har vært vanskelig, siden smittede med utypiske eller ingen symptomer i innledende fase av pandemien ikke ble testet. Det kan ha ført til at ansatte og/eller pårørende har brakt smitten inn i sykehjemmene. Ingen vet når dette skjedde.

På Nordseterhjemmet er det slått fast at en pårørende hadde smitte med seg. Senere hadde ansatte også smitte med seg.

Både på Valler- og Metodisthjemmet er det antatt at ansatte brakte smitten inn.

3. Begrenset testing i innledende fase

De første dagene etter nedstenging var det vanlig med felles aktiviteter, slik som måltider og trening.

Folkehelseinstituttet (FHI) slo 20. mars fast at bare personer med akutt luftveisinfeksjon (feber, hoste eller kortpustethet) skulle testes. Det het også at personer uten symptomer ikke skulle testes.

Det regimet gjaldt også i den mest kritiske perioden på sykehjemmene.

Folkehelseinstituttet ga råd om at bare personer med kjente symptomer skulle testes. Det var begrunnet med liten testkapasitet.

Rapporten om Metodisthjemmet slår fast at testkapasiteten var liten og at kriteriene for hvem som ble testet i de første ukene og månedene var strenge og styrt av FHI.

FOTO: BJØRN ERIK LARSEN

På Nordseterhjemmet i Oslo døde 11 beboere og pasienter.

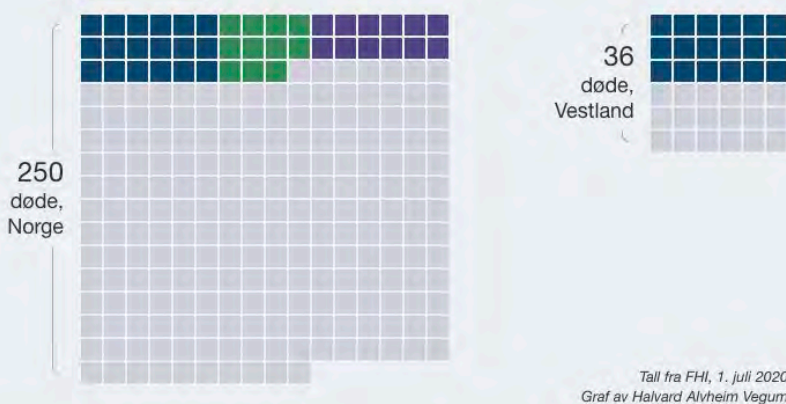
FOTO: TERJE BENDIKSBY, SCANPIX

Vallerhjemmet i Bærum slet, som de to andre sykehjemmene, med at gamle bygninger ikke egnet seg for isolering av smittede personer.

FOTO: LISE ÅSERUD, SCANPIX

Til sammen har 41 døde på Metodisthjemmet, Nordseterhjemmet og Vallerhjemmet.

4. Manglende testing førte til spredning av smitte

For alle sykehjemmene var situasjonen at pasienter og ansatte kan ha vært smittet uten at de visste det.

Det gikk flere dager før det ble utviklet symptomer, som igjen førte til smitteverntiltak. De utgjorde dermed en smitterisiko i flere dager.

På Vallerhjemmet fikk ledelse og leger mistanke om at enkelte pasienter kunne ha covid-19. Det ble rapportert og testing ble forespurgt. Men manglende testkapasitet førte til at testanalyser ikke ble prioritert.

Også i Oslo tok det dager å få svar på testresultater.

FHI mente også at helsepersonell med milde symptomer kunne avvete symptomene i to døgn før de ble testet.

5. Mangel på smittevern-utstyr

En rekke sykehjem opplevde mangel på smittevern-utstyr som munnbind, men kommunene sentralt sier at alle fikk det de etterspurte, samtidig som FHIs retningslinjer skulle følges.

Munnbind ble ikke anbefalt for alt personalet, men forbeholdt de som hadde kontakt med smittede.

På de tre sykehjemmene ble det i løpet av april besluttet å utvide bruken av munnbind.

I Oslo gjaldt det alle som arbeidet på skjermede avdelinger med krevende pasienter, typisk med demens.

Også på Vallerhjemmet og på Metodisthjemmet ble det tatt i bruk mer smittevern-utstyr.

Mangelen førte til noen spesielle tiltak. På Vallerhjemmet ble det kjøpt inn vanlige fyrverkerier eller vernebriller fra Biltema og Jula.

I rapportene er det også beskrevet mangel på desinfeksjon av overflater.

6. Bygningsmasse gjorde det vanskelig å isolere smittede

Alle tre sykehjemmene har hatt utfordringer med gammel bygningsmasse som ikke var egnet til å isolere grupper av pasienter. Det har vært vanskelig å låse av og stenge ned avdelinger for å holde smittede på avgrensede områder.

Det er helt umulig å si hvorfor Nordseterhjemmet ble hardere rammet enn andre. Men vi vet at smitten kom inn på flere avdelinger.

Helge Jagmann, direktør i sykehjemsetaten i Oslo

På Vallerhjemmet er det 22 rom med wc, men med felles dusj i gangen.

På Metodisthjemmet var det en rekke dobbeltrom med felles toalett og bad. Hygiene og effektivt renhold var derfor krevende og førte til at beboere/pasienter smittet hverandre.

Bygningsmassen var også slik at fellesfunksjoner var samlet på ett sted, slik at ansatte og pasienter beveget seg mellom ulike avdelinger for tilgang til dette.

På Nordseterhjemmet og andre hjem i Oslo er det gjennomført bygningsmessige endringer, som bygging av vegger, for å kunne låse avdelinger.

7. Vandrende pasienter spredde smitte

I motsetning til de to andre sykehjemmene er Vallerhjemmet en korttidsinstitusjon. Det er derfor mange som flytter inn og ut, og det betyr mye besøk av pårørende. En del beboere og pasienter er spreke og beveger seg mye rundt på sykehjemmet.

I alle sykehjem var det en utfordring med de alvorlig, syke demenspasientene. Det var krevende å isolere smittede fordi de ikke skjønnte at de måtte isoleres. Mange av disse går mye, de er vandrende pasienter og kan slik spre smitte.

8. Ansatte arbeidet på flere avdelinger og bidro til spredning av smitte

Ansatte kan typisk jobbe på flere sykehjem. Det var situasjonen

innledningsvis på mange sykehjem.

Ansatte har også jobbet på både isolerte avdelinger og i områder med pasienter uten smitte.

På flere sykehjem har ansatte med spesialkompetanse måtte arbeide på tvers av avdelinger. Det gjelder eksempelvis mange sykepleiere.

Det er beskrevet som uheldig at helsepersonellet derfor må bevege seg mellom ulike avdelinger og fra friske til smittede grupper.

9. Ansatte smittet og i karantene

Etter hvert økte testingen av personalet og dette avdekket mye smitte. Samtidig ble svært mange satt i karantene siden de hadde arbeidet med smittede personer.

På Metodisthjemmet var 27 ansatte smittet i midten av april, og så mange som 50 ansatte enten i karantene eller isolasjon.

På Vallerhjemmet var 35 ansatte smittet og 42 i karantene/isolasjon på det meste.

På Nordseterhjemmet hendte det at ingen fast ansatte var på jobb.

Mangelen på personell var prekær, særlig i Bergen og Bærum. Det førte til bruk av svært mange vikarer, og i noen tilfeller ufaglært arbeidskraft.

På Vallerhjemmet var det ved påsketider bare én utslitt avdelingssykepleier igjen. De rapporterte om at de manglet sykepleier, lege og helsefagarbeider.

Både på Valler- og Metodisthjemmet ble det meldt at oppfølgingen av vikarene var på et minimum.

Nordseterhjemmet ble forsynt med fagpersonell fra Oslo kommune.

10. Krevende å lede sykehjem under pandemi

Lederne på de ulike sykehjemmene har stått i et vanskelig krysspress.

De har måttet rapportere i det vide og det brede, smittevernrådene er blitt hyppig justert og endret, ansatte ble satt i karantene og de har derfor hatt fullt opp med å skaffe vikarer.

Mange pårørende har vært frustrerte over at de ikke kunne møte sine kjære på sykehjemmene. Og de måtte håndtere mange dødsfall.

Oslo kommune fremhever derfor at lederstøtte til rammede sykehjem er avgjørende viktig.

Det ubesvarte spørsmålet

Ingen kan svare på hvorfor akkurat disse tre sykehjemmene ble rammet så hardt. Flere sykehjem var i samme situasjon, men unngikk tilsvarende dødsfall.

Direktør Anita Wøbbekind Johansen i etat for sykehjem i Bergen, mener det var en rekke forhold som samlet gjorde at Metodisthjemmet ble så hardt rammet.

Hun trekker frem de bygningsmessige forholdene, at sentrale funksjoner var samlet i én etasje og dermed ble en form for smittesentral.

Direktør Helge Jagmann i sykehjemsetaten i Oslo sier at «demente, urolige pasienter smittet hverandre på skjermede avdelinger. 70 prosent av dem som ble smittet, bodde på slike avdelinger.» Han peker også på gamle bygninger.

– Det er helt umulig å si hvorfor Nordseterhjemmet ble hardere rammet enn andre. Men vi vet at smitten kom inn på flere avdelinger, sier han.

De to mest kritiske ukene

Kommunalsjef Helse og Sosial, Bærum kommune, Kristin Nilsen, sier det ikke manglet på planer og retningslinjer, men at oppfølgingen av dette den første kritiske perioden var utfordrende.

– Håndteringen av dette i to mest kritiske ukene, var nok viktig for utfallet, sier hun.

Alle tre er enige om at de utypiske symptomene, som gjorde at både ansatte og pasienter var smittet uten at det ble oppdaget, bidro til at mange ble syke før det ble slått alarm.

Testing og karantene

Enighet er det også om hva som vil hindre tilsvarende utbrudd på sykehjem fremover, eller som Helge Jagmann sier det:

– Testing, sporing og karantene. Og at folk rent generelt følger smitteverntiltakene.

Kilder: Revisjonsrapport Nordseterhjemmet, Sykehjemsetaten, Oslo kommune 28.04.2020; Sluttrapport, Intern gjennomgang Vallerhjemmet, Bærum kommune, 05.06.2020; Rapport fra tilsyn med Metodisthjemmet, Fylkesmannen i Vestland, 06.05.2020; Utbrudd av covid-19 ved tre sykehjem i Bergen, Tidsskriftet Den norske legeforening, 18.06.2020.

Helsearbeidere varslet om atypiske symptomer, men det tok åtte uker før myndighetene sa ja til utvidet testing

TRON STRAND
tron.strand@bt.no
ANDERS HAGA
foto TOR HØVIK

Da Bjørn Pedersen fikk vite at han hadde korona, onsdag 25. mars, hadde han ikke hatt noen av de typiske symptomene på viruset.

Feberen kom og gikk, men han viste aldri tegn på luftveissymptomer. Et par dager etter at han fikk vite at han hadde korona, var 93-åringen på bedringens vei. Lørdag dro datteren Britt Kristine og broren hennes til Gullstøltunet sykehjem i Bergen med påskegodteri til faren.

Solo, seigmenn, Kvikk Lunsj. Alt var pakket i plast, slik at pleierne kunne vaske pakkene før de leverte dem videre. Bjørn Pedersen satte pris på gavene.

Søndag var formen plutselig blitt så dårlig at han verken ville stå opp eller spise. Mandag ble

familien bedt om å komme til sykehjemmet.

– Da vi kom inn, var han døende, sier Britt Kristine Pedersen.

Ikke de vanlige symptomene

Bjørn Pedersen var ikke alene om å få covid-19 på sykehjem i denne perioden. Mange av dem som fikk det, hadde først ikke de typiske symptomene på luftveissykdom alle så etter.

I stedet kunne smitten vise seg gjennom mer atypiske symptomer, som magetrøbbel, nyoppstått forvirring eller økt tendens til å falle.

En analyse av 40 koronasmittede beboere ved sykehjem i Bergen viste at rundt en tredjedel av disse aldri utviklet symptom på akutt luftveisinfeksjon. Hele 37 av de 40 hadde imidlertid atypiske symptomer.

Dette var noe personalet på en rekke sykehjem i Norge så fra starten av utbruddet. Men beskjeden

Britt Kristine Pedersen er svært kritisk til at myndighetene brukte flere uker og måneder før de endret kriteriene for å teste eldre på sykehjem.

Britt Kristine Pedersen (her tre år gammel) med faren Bjørn. FOTO: PRIVAT

fra Folkehelseinstituttet (FHI) og lojale kommuneleger var klart: Testing skulle bare skje når det var luftveissykdom, kombinert med enten feber, tung pust eller hoste.

Dermed kunne mange eldre beboere og pasienter vandre rundt på institusjonene som smittespredere, uten å bli testet.

Flere døde

De siste timene til Bjørn Pedersen var vonde. Covid-19 kan være en brutal sykdom. Lungene angripes.

– Han satt oppreist i sengen sin og druknet, forteller datteren Britt Kristine.

Mandag 30. mars døde han på sykehjemmet.

Vel 130 eldre skulle dø i Norge før FHI halvannen måned senere, 13. mai, endret testkriteriene. Fra da anbefalte de å steste pasienter med såkalte atypiske symptomer, viser en kartlegging gjennomført av Bergens Tidende.

På dette tidspunktet hadde eksperter og helsefagpersonell i både uker og måneder etterlyst en endring av kriteriene for testing.

Fikk ny kunnskap

Mangelen på utstyr og kapasitet har vært trukket frem som en av hovedårsakene til at flere eldre ikke ble testet i den første bølgen av koronapandemien.

Overfor BT avviser nå FHI dette.

– Nei, det var ikke en bevisst handling for å skjerme testkapasitet, sier overlege Siri Feruglio i avdeling for smittevern og beredskap.

Hun viser til at FHI i hovedsak fulgte anbefalte testkriterier fra WHO og EUs smittevernbyrå. Det innebar at ingen ble testet før de hadde utviklet luftveissymptomer kombinert med enten feber, hoste eller tung pust.

– I denne fasen var ikke de atypiske symptomene inkludert, sier hun.

Da testrådene til sykehjemmene ble endret 13. mai til også å inkludere atypiske symptomer, var årsaken «erfaring og ny kunnskap om sykdommen», sier Feruglio.

Fikk ikke testutstyr

Lederne av sykehjemmene BT har snakket med, forteller en annen historie. Den første rekken av dødsfall på sykehjem i Norge kom på Gullstøltunet sykehjem i Bergen. Fra 29. mars til 5. april mistet fem beboere livet.

Styrer Eva Maria Lim sier det var svært begrenset tilgang på testutstyr i tiden før, under og etter utbruddet. Verken beboere eller personale ble i særlig grad testet.

– Alle måtte vente på symptomer, og vi visste jo ikke helt hvilke symptomer vi skulle se etter, sier Lim.

Det kunne gå mange dager før de fikk testresultatet.

– Tok vi testen en torsdag, fikk vi gjerne ikke svar før på mandagen.

På Gullstøltunet fikk de også begrenset med testutstyr, selv om de mistenkte at både pasienter og ansatte var smittet.

– Vi kunne få tilsendt fire testpinner, og så hadde vi 90 beboere som stadig utviklet symptomer som krevde testing. Det var veldig ubehagelig, sier Lim.

Gjenkjente symptomene

Tilsvarende erfaringer har Karianne Magnussen ved Metodisthjemmet. Hun leder sykehjemmet som ble hardest rammet. 5. april oppdaget de den første smittede beboeren.

I måneden som fulgte mistet 18 beboere livet.

Magnussen forteller at testkriteriene var veldig strenge

i begynnelsen. Kun de med luftveissymptomer skulle testes.

Samtidig så de selv at flere av dem som ble smittet enten ikke hadde symptomer eller atypiske symptomer. Det tok ikke lang tid før personalet lærte seg hvordan de skulle tolke ulike symptomer hos pasientene:

– Det som vi da kalte atypiske symptomer, vil vi kalle typiske i dag, sier Magnussen.

Oppdaget smitte tilfeldig

De to sykehjemsstyrerne i Bergen var langt fra alene om å legge merke til atypiske eller manglende symptomer hos pasientene. Ved Vallerhjemmet i Bærum, et av de andre sykehjemmene som ble hardt rammet, oppdaget de koronasmitte ved en tilfeldighet.

Var de gamle bare et beregnet tap i denne pandemien? Skulle man bare ligge bakpå og se dette an?

Britt Kristine Pedersen

Det som vi da kalte atypiske symptomer, vil vi kalle typiske i dag.

Karianne Magnussen, Metodisthjemmet

Natt til 27. mars falt to eldre pasienter og slo seg. De måtte begge på sykehus for behandling, og dermed måtte de også testes for covid-19. Begge var smittet av korona.

Utbruddene på Vallerhjemmet og Metodisthjemmet er gransket. 30 pasienter døde på de to sykehjemmene.

I rapporten fra Vallerhjemmet slås det fast at de første syke ikke viste tegn på forventede koronasymptomene feber, hoste og tungpusthet. Disse kom gjerne først tre-fire dager etter en positiv test.

I rapporten fra Fylkesmannen etter utbruddet på Metodisthjemmet bekreftes det at korona ofte gir atypiske symptomer hos eldre.

Hadde advart lenge

Rapportene ble skrevet etter at en rekke eldre hadde mistet livet på sykehjem. Men det var langt fra første gang man hørte om funnene de konkluderte med.

Allerede i slutten av februar ble det rapportert om mange smittede enten uten eller med atypiske symptomer. Dette kom frem i en rapport etter en undersøkelse gjennomført av WHO og Kina.

Også i Norge var det debatt om hvilke symptomer som burde utløse krav om testing av eldre. Torgeir Bruun Wyller er professor i geriatri ved Universitetet i Oslo. Han er også overlege på Oslo universitetssykehus og spesialrådgiver i Nasjonal kompetansetjeneste for aldring og helse.

19. mars publiserte han en artikkel hvor han understreket at feber og luftveissymptomer er det mest vanlige, men at eldre ofte får mer utypiske symptomer:

«Symptomer kan være nyoppstått falltendens, nyoppstått forvirring eller forvirring som brått er blitt verre enn det pleier å være, eller plutselig redusert evne til å greie seg selv. →

Kommuneoverlegen i Bærum, Fritz Leonard Nilsen, endret testkriteriene for beboerne på Vallerhjemmet. FOTO: SIGNE DONS, AFTENPOSTEN

Lederen på Metodisthjemmet, Karianne Magnussen, sier de fort la merke til andre symptomer enn de «klassiske». ARKIVFOTO: BJØRN ERIK LARSEN

«Det kan være symptomer på COVID-19-infeksjon hos en gammel og sårbar person,» skrev Wyller.

Det «bør føre til at man tar nødvendige skritt både for å ivareta pasienten og for å hindre evt. smitte,» fortsatte han.

Strammet inn testing

Da artikkelen ble publisert, var det ennå elleve dager til den første pasienten døde på Vallerhjemmet i Bærum og fire uker til den første døde på Metodisthjemmet i Bergen.

Dagen etter publiseringen, 20. mars, kom imidlertid helsemyndighetene med nye råd for testing. De var enda strengere enn før. Personer uten symptomer skulle ikke testes, «for å sikre at helseressurser og testkapasitet brukes best mulig».

Pasienter og beboere på helseinstitusjoner skulle fortsatt testes. Men kriteriet var at de hadde akutt luftveisinfeksjon med feber, hoste eller tung pust.

Analyserte ikke tester

I tiden som fulgte, fortsatte varslene mot testkriteriene å strømme inn. Internasjonalt ble det i månedsskiftet mars/april publisert en rekke artikler i medisinske tidsskrifter, ordinære nyhetsmedier og hos myndigheter hvor atypiske symptomer ble omtalt.

Eksempler var svimmelhet, delirium, forvirring, magesmerter og tap av smaks- og luktesans.

På flere sykehjem var situasjonen krevende. De mistenkte at strenge regler førte til at beboere og ansatte spredde smitte.

På Vallerhjemmet hadde sykehjemslegen forsøkt å rekvirere koronatest for pasienter med atypiske symptomer. Men prøvene ble ikke analysert ved laboratoriet til Vestre Viken fordi symptomene ikke var i tråd med testkriteriene.

Lege slo alarm

7. april slo en fortløpende sykehjemslege, Tahir Arshad ved Vallerhjemmet, alarm. Han tok kontakt med kommuneoverlegene i Bærum, Fritz Leonard Nilsen og Bjørg Dysthe, og ba innstendig om at det ble åpnet for mer testing.

I e-posten skrev han at de aller fleste beboerne med korona hadde andre debuterende symptomer enn feber, hoste og tungpust.

«De fleste tilfellene hos oss debuterte med fall,» skrev han.

Arshad mente det var bekymringsfullt at forløpene til koronasmitte var annerledes enn tegnene som FHI ba dem

Styrer Eva Maria Lim på Gullstøltunet sykehjem i Bergen sier de ikke fikk nok testmateriell da utbruddet kom.

FOTO: EIRIK BREKKE

være på utkikk etter. Han ba om å få teste også når de så andre symptomer.

Overlege Dysthe svarte ham dagen etter og takket for innspillene.

«Dette er i overensstemmelse med det klinikere ellers viser til. Dessverre så har ikke FHI tatt det inn i testkriterier,» skrev hun i e-posten.

Oppdaget sent

Kommuneoverlegene tok kontakt med laboratoriet på det lokale helseforetaket for å inngå avtale om testing, også av dem med økt forvirring, falltendenser og magetrøbbel.

20. april tok smittevernoverlege Dysthe saken opp direkte med FHI. Her påpekte hun at de nasjonale smitteverntiltakene har gitt utfordringer, «ikke minst fordi smitten oppdages sent hos disse med ukarakteristiske symptomer».

Overlege Didrik F. Vestrheim i FHI bekrefter at de mottok varslingen.

– Hun pekte på at en utfordring var at smitten ble oppdaget sent hos beboere

Alle måtte vente på symptomer, og vi visste jo ikke helt hvilke symptomer vi skulle se etter.

Eva Maria Lim, Gullstøltunet sykehjem

med atypiske symptomer. Tilsvarende erfaringer ble rapportert også fra andre land.

Samme dag, 20. april, åpnet FHI for at sykehjems pasienter med flere symptomer kunne testes, men bare når det var «god kapasitet i alle ledd».

Det skulle ennå gå tre uker før FHI åpnet for testing uten forbehold. Den 13. mai oppdaterte de sin veileder til sykehjemmene med nye råd for testing. Vestrheim i FHI sier endringene de da gjennomførte var «basert på norske og internasjonale erfaringer».

De nye rådene inkluderte nå et avsnitt om de atypiske symptomene. I tillegg til «akutt luftveisinfeksjon», burde man også mistenke korona ved delirium, forvirring, falltendenser, slapp-

het, nedsatt matlyst og generelt dårligere funksjonsnivå.

Da dette rådet ble oppdatert, var de mest alvorlige virusutbruddene i realiteten over på sykehjemmene. 10. mai var det meldt inn 132 dødsfall på helseinstitusjoner som sykehjem, bo- og omsorgssentre. Siden er det bare blitt meldt inn 32 nye dødsfall.

– Kunne begrenset utbruddet

Kommuneoverlege Nilsen i Bærum er tydelig på konsekvensene av den manglende testingen de første ukene av utbruddet:

– Testing hadde gjort det mulig å iverksette tiltak tidligere. Da hadde vi hatt mulighet til å begrense utbruddet, sier han.

I FHI svarer overlege Siri Feruglio på e-post at de «underveis i utbruddet» forsto at de måtte teste eldre uten de typiske symptomene.

«Dette illustrerer hvordan man lærer underveis og at vi er avhengig av å få innspill fra dem som jobber i helsetjenesten», skriver hun.

Britt Kristine Pedersen, dat-

teren til døde Bjørn Pedersen, reagerer på den lange tiden som gikk.

Fra varslene kom til testkriteriene ble endret, mistet hun faren til koronaviruset.

Hun understreker at etterpåklokskap er den letteste klokskapen.

– Men når myndighetene har kunnskapen? De handler jo mot bedre vitende.

Pedersen sier de etterlatte fortjener å få vite hvorfor dette skjedde.

– Var de gamle bare et beregnet tap i denne pandemien? Skulle man bare ligge bakpå og se dette an? spør hun.

FHI mener eldre, sårbare pasienter er blitt tatt hensyn til.

«Det har hele tiden vært svært viktig å prioritere og beskytte utsatte grupper med økt risiko for alvorlig sykdomsforløp», skriver Siri Feruglio.

Hun viser til at det ble åpnet for å teste sykehjemsbeboere med luftveisinfeksjoner i mars.

«Teststrategien og det meste av det andre vi har gjort under pandemien, har vært innrettet for å beskytte dem best mulig.»

Er din oljetank sikret mot lekkasje?

- oppfyll regelverket uten å grave opp oljetanken!

Arbeidet omfatter lekkasjekontroll av grunnen, oppsug av restvæske, rensing, fylling, -og ferdigmelding til kommune og hjemmelshaver. Gjelder stedlig sanering av tanken uten at den må graves opp.

Ring oss på 926 78 000 (10.15 - 15.15) eller send inn skjema fra vår hjemmeside www.nortank.no

Unngå graving på eiendommen og benytt en gravefri løsning for å sikre oljetanken.

nortank.no
Løsninger for oljetanker

Les mer på
www.nortank.no

78 nye i Bergen

Det siste døgnet er det registrert 78 nye smittetilfeller av koronaviruset i Bergen, ifølge tall fra kommunen. Aldersspennet er fra 1 til 84 år, og tre personer er over 60 år. Foreløpig er det elleve personer med ukjent smittevei og ett tilfelle er importsmitte.

Fire nye smittetilfeller på Voss

Voss herad har fått melding om fire nye smittetilfeller av covid-19. En av dem ble meldt inn onsdag kveld, de tre andre torsdag. Smitte-sporing er i gang, opplyser kommunen i en pressemelding.

291 er nå døde i Norge som følge av korona siden pandemien begynte, ifølge Folkehelseinstituttet. Det er en økning fra 285 registrerte dødsfall onsdag, men økningen kan skyldes etterslep.

Stenger skole

To ansatte ved Stanghelle skole har fått påvist koronasmitte, skriver Avisa Hordaland. Flere klasser og ansatte er tatt ut i karantene. Vaksdal kommune opplyser på Facebook at de nå er nødt til å stenge skolen fordi de ikke har nok personale tilgjengelig.

Tre bøtelagt for karantenebrudd

Tre utenlandske arbeidere på Stord har fått hvert sitt forelegg på 20.000 for brudd på karantenebestemmelsene. Det var tirsdag kveld politiet observerte de tre på vei ut av en drosje utenfor en brakkerigg på Stord. Dette er brakker der utenlandske arbeidere tilbringer karantenetiden før de skal starte i jobb for Kværner. Arbeiderne skal være i karantene i ti dager før de kan forlate leiren, skriver politiet i en pressemelding.

110 koronapasienter er nå innlagt ved norske sykehus. Det er 15 flere enn onsdag. 12 av pasientene får respiratorbehandling.

Klasser i karantene

Tre klasser på Ågotnes skole er satt i karantene, og på Ågotnes barnehage må to avdelinger i karantene. Én klasse på Foldnes skole må i karantene, og på Sotra videregående skole må elever på elektrolinjen i karantene. Torsdag fikk Øygarden kommune også melding om forlenging av karantene på Knappskog skule for tredje trinn. To klasser på syvende trinn er i karantene til og med 13. november.

Professor i geriatri, Torgeir Bruun Wyller, mener myndighetene ikke gjorde seg nytte av helt sentral kunnskap om hvordan eldre pasienter reagerer på akutt sykdom.

Han anbefalte testing av eldre i midten av mars. Professoren tror liv kunne vært reddet.

TRON STRAND
tron.strand@bt.no
ANDERS HAGA

Beboere på sykehjem kunne vært reddet fra koronadøden om myndighetene hadde tatt hensyn til kjent kunnskap om eldres helse. Det tror geriatriprofessor Torgeir Bruun Wyller.

Falltendens og forvirring

Da den første bølgen av koronapandemien traff Norge i vår, var sykehjemmene blant de hardest rammede.

På forhånd hadde helsemyndighetene satt klare krav for hvem som skulle testes ved mistanke om smitte. Det handlet i all hovedsak om dem med akutte luftveissymptomer.

Men på sykehjem landet rundt la helsepersonell merke til andre symptomer som meldte seg først: Økt falltendens, forvirring, magesmerter. Testkriteriene forble imidlertid de samme.

Kommuneoverlege Frantz Leonard Nilsen i Bærum tror de ville klart å begrense utbruddet

på sykehjemmene om testingen hadde startet tidligere.

På spørsmål om liv kunne vært reddet, svarer professor Wyller:

– Jeg tror det er riktig. Jeg tror at man for sent tok konsekvensene av det vi vet om sykdomsforløp hos eldre pasienter. Dette burde man tenkt på og vurdert, allerede før pandemien kom til Norge, sier han.

Overlege og spesialrådgiver

Professoren i geriatri ved Universitetet i Oslo understreker

Overlege Siri Feruglio i Folkehelseinstituttet som rådgivere da det ble laget testkriterier sykehjem.

at det «er grunn til stille dette spørsmålet», selv om det er umulig å vite med sikkerhet om liv kunne vært spart.

I tillegg til å være professor er han også overlege på Oslo universitetssykehus og spesialrådgiver i Nasjonal kompetansetjeneste for aldring og helse. Geriatri er læren om sykdom hos eldre.

Da pandemien rammet sykehjemmene for fullt i mars, ble Wyller ikke kontaktet av FHI.

Men ikke alle vet dette, ifølge Wyller:

– Generelt er det lite kunnskap i helsetjenesten, og særlig i byråkratiet, om geriatri. Ikke alle har en bevissthet om dette.

Hadde jevnlig møter

FHI understreker at de hadde jevnlig møter med kommunaleleger og sykehjemsleger i løpet av våren, i tillegg til de faste møtene med de regionale kompetansesentrene for smittevern.

På spørsmål om hvorfor FHI ikke innhentet råd fra geriaterne svarer overlege Siri Feruglio:

– FHI har innhentet mange råd, men om vi spesifikt har brukt geriaterne eller det geriatriske fagmiljøet kjenner jeg ikke til, sier hun.

Baserte testkriterier på WHO

Feruglio viser til at testkriteriene i starten i hovedsak var basert på råd fra WHO og EUs smittevernbyrå. Det innebar at testing bare skulle gjøres av pasienter med luftveisinfeksjon, kombinert med symptomer som feber, hoste eller tung pust.

På e-post legger Feruglio til: «Vi har hele tiden lært mer om hvordan koronaviruset kan begrenses, og nå vet vi for eksempel at ved tilfeller i sykehjem bør man teste alle beboere og ansatte for å stoppe spredningen av utbruddet»

Jeg tror at man for sent tok konsekvensene av det vi vet om sykdomsforløp hos eldre pasienter. Dette burde man tenkt på og vurdert, allerede før pandemien kom til Norge.

Torgeir Bruun Wyller, geriatriprofessor

Hun understreker at det er utfordrende med et helt nytt virus: «Vi lærer fortløpende mer om hvilke tiltak som virker best.»

Har myndighetene lært?

Professor Wyller påpeker at den første perioden var svært hektisk og preget av stor usikkerhet.

Mange lurte på om Norge ville få samme tilstander som i Italia. Derfor var man også engstelig for å etablere for vide testkriterier. Det ville raskt ha lagt beslag på mye isolatkapasitet og dermed ressurser ved sykehusene.

Mens det tidlig var aksept for testing ved innleggelse på sykehus, var situasjonen en annen på sykehjemmene:

– Sykehjemmene var i en ekstremt vanskelig situasjon. De var i utgangspunktet dårlig rustet, for eksempel med mangel på smittevernustyr. Mange av pasientene er svært dårlige og demente. De er lite mottakelige for smitteverntiltak, samtidig som det er farlig for dem å bli smittet, sier han.

Wyller er veldig spent på om helsevesenet har lært av det som skjedde i mars og april:

– Er vi forberedt på å hjelpe sykehjemmene til å håndtere det bedre om vi får en ny smittebølge som rammer de eldre? spør han.

Butikker ber kundene overholde regel som ikke finnes

Butikker ber kunder holde to meters avstand, noe forskriften ikke sier noe om. – Vi skjønner at det kan ta tid før regelen er forstått, medgir Roger Valhammer (Ap).

SIMEN SUNDFJORD OTTERLEI
simen.otterlei@bt.no

ANDERS HAGA

– Det er mye forvirring, og vanskelig hele tiden å skulle innrette seg etter nye regler og føringer, sier Christoffer Kobbeltvedt i Os sentrumsforening.

I samarbeid med medlemsbutikkene har de innført en rekke smitteverntiltak og hengt opp plakater der kundene kan lese hvordan de skal forholde seg.

Da BT spør Kobbeltvedt om hvilke avstandsregler de forholder seg til, svarer han at folk skal holde to meters avstand til hverandre.

– Er du klar over at den nye forskriften ikke sier noe om at det skal være to meter mellom folk?

– Nei, det er jeg ikke. Man prøver jo hele tiden å orientere seg og holde oversikt over hva som er nasjonalt, lokalt, anbefalt og påbudt, men det er krevende, medgir Kobbeltvedt.

Han er ikke alene. Etter at den nye koronaforskriften for Alver, Askøy, Bergen, Bjørnafjorden, Osterøy, Samnanger, Vaksdal og Øygarden trådte i kraft, er det flere som har hengt opp plakater der de ber kunder holde to meters avstand.

Blant dem en rekke Rema 1000-butikker.

– Vi skal sørge for to meters avstand mellom kundene, samtidig som det er tillatt med én meter dersom man bruker munnbind, sa regiondirektør Arild Remme nylig til BA.

Men det er enmetersregelen som gjelder fortsatt – enten man er utendørs, på jobb, på restaurant eller på butikken. Dette er en anbefaling, og ingen forskrift som kan gi straff.

Påbud med munnbind

I den lokale forskriften er det imidlertid påbudt med munnbind når det ikke er mulig å holde én meters

avstand. Byrådet i Bergen og ordførerne i omegnskommunene vil altså at du skal ha med deg munnbind som du kan ta på deg i trange situasjoner, enten det er på bussen, butikken eller biblioteket.

Om du er 99 centimeter unna en annen kunde på butikken, og ikke har på deg munnbind, kan du i teorien få bot. Men politiet har gått svært langt i å si at de ikke vil straffe folk for dette.

Tolker regelen feil

Bestemmelsen i den nye forskriften som skaper forvirring for butikkene, er følgende:

«Butikker, kjøpesentre og liknende må sørge for at det ikke er flere til stede i lokalet enn at det kan holdes to meters avstand.»

Dette har flere altså tolket som at det skal være to meter mellom kundene. Men det er feil. Tanken bak regelen er å unngå å slippe inn så mange folk i butikken eller kjøpesenteret at det blir umulig å holde én meters avstand hvis mange samler seg i én del av lokalene.

Dermed er butikker og kjøpesentre pålagt å regne ut hvor mange kunder det i teorien er plass til hvis alle skulle holdt to meters avstand til hverandre, og ikke slippe inn flere kunder enn dette antallet.

«Det skal om nødvendig være vakthold som sørger for at kravet etterkommes», heter det i forskriften.

Skjønner det tar tid

Byrådsleder Roger Valhammer (Ap) er tydelig på at det ikke er krav om å holde to meter avstand i butikken.

– En skal holde minst én meter. Så er det ingenting i veien for det å øke avstanden og med det tryggheten.

– Hvorfor blandet dere inn to meter i tillegg til én meter?

– Folk står ikke i ro i butikken bortsett fra når de står i kø. De er i bevegelse, og skal en sørge for å være trygg på at en kan holde en meter, så må regnestykkene tilsis dobbelt så mye areal.

På spørsmål om dette kunne vært løst annerledes og gjort enklere, svarer han:

– Det åpenbare svaret er ja, dette kunne vært løst annerledes.

Dermed ble ikke sykehjemsbeboere testet for korona.

FOTO: NILS BJÅLAND / VG

Så tidlig som 19. mars skrev han en artikkel på aldringohelse.no. Budskapet var blant annet at eldre med atypiske symptomer burde testes for covid-19.

Bergens Tidende har avdekket at mer enn 130 eldre døde før Folkehelseinstituttet 13. mai åpnet for å teste de eldre for en rekke atypiske symptomer.

Da hadde det gått åtte uker siden Wyller skrev sin artikkel, og flere leger hadde advart om atypiske symptomer, blant annet i Tidsskriftet for Den norske legeforening og direkte til FHI.

– Lite kunnskap i byråkratiet

Nå, nesten åtte måneder senere, fastholder Wyller budskapet. Han sier det er en etablert kunnskap i fagmiljøet at eldre med flere sykdommer ofte får atypiske symptomer ved akutt sykdom, både infeksjonssykdommer og andre.

– De blir mer demente, mer forvirret, de får falltendenser og de som ikke var det kan brått bli demente. Dette kan også skje når de får infeksjoner og akutte sykdommer som hjerteinfarkt.

– For geriaterne var det selvfølgelig, vi forventet at det måtte være sånn, også for covid-19, sier Wyller.

kjenner ikke til om geriaterne ble brukt for beboere i helseinstitusjoner som

FOTO: ANNIKA BYRDE / NTB

Han vet ikke om andre geriaterne ble det.

Spurte ikke geriatri-fagfolk

– Hadde geriaterne blitt spurt om dette ville vi gitt et råd om at pasientgruppen burde testes på et tidligere tidspunkt. Helsemyndighetene spurte nok ikke dem som hadde greie på dette. Dermed kunne man heller ikke gjøre seg nytte av helt sentral kunnskap, sier Torgeir Bruun Wyller.

Denne plakaten henger i Rema-butikkene, her i Nygårdsgaten.

FOTO: SIMEN SUNDFJORD OTTERLEI

FHIs avdelingsdirektør, Line Vold sier de ved smittepress anbefaler testing av alle beboere og ansatte på sykehjem. Til venstre: Helse- og omsorgsminister Bent Høie.

For å hindre dødelig smitte, vurderer helsemyndighetene å koronateste alle som besøker, jobber på eller er beboere på sykehjem

TRON STRAND
tron.strand@bt.no
ANDERS HAGA

Gjennomsnittsalderen for dem som dør av covid-19 er 82 år, og hele seks av ti bor på helseinstitusjoner som sykehjem.

Nå ser regjeringen på muligheten for å innføre massetesting av sykehjemsbeboere og personer som kommer i kontakt med dem.

Statssekretær Frøydys Høyem i Helse- og omsorgsdepartemen-

tet opplyser at Folkehelseinstituttet (FHI) har fått i oppdrag å utrede utvidelse av testing til å omfatte personer uten symptomer i helseinstitusjoner.

Avdelingsdirektør Line Vold i FHI skriver i en e-post at de ved høyt smittepress eller utbrudd vil «anbefale utstrakt eller jevnlig testing av alle beboere og ansatte i sykehjem».

Departementet har dessuten «bedt Helsedirektoratet å utrede om det bør innføres anbefalinger eller krav om hurtigtest av

ansatte før de går på jobb, og av pårørende ved besøk», skriver Høyem i en e-post.

Bergens Tidende har i flere artikler avdekket at det tok mange uker fra helsepersonell etterlyste testing av atypiske symptomer hos beboere på sykehjem. Da testkriteriene ble endret i mai var 132 sykehjemsbeboere døde av eller med covid-19.

– **Helt fantastisk**
Gullstøltunet sykehjem i Ber-

gen ble i slutten av mars hardt rammet av pandemien. På en uke døde fem beboere. Styrer Eva Marie Lim er glad for at det kan bli mer testing av ansatte og pårørende:

– Slik situasjonen er nå, så hadde det vært helt fantastisk. Det hadde gjort det mulig for oss å åpne opp mye mer.

Beboerne lever under strenge besøksrestriksjoner. Lim påpeker at man må ha tid og systemer på plass for å screene alle ansatte og pårørende.

– Men det kan isolert sett, på en helt annen måte enn før, hindre at smitten kommer inn, sier hun.

Vurderer hurtigtest i Bergen

Smittevernoverlege Karina Koller Løland i Bergen mener testing av asymptotiske personer kan være et godt tiltak for en veldig sårbar gruppe.

Hun påpeker at Bergen er en stor kommune med mange sykehjem, og at det er et stort apparat som må settes i gang

FOTO: TERJE PEDERSEN / NTB

for å starte opp slik rutinemessig testing.

– Jeg har også tenkt på muligheten for å bruke hurtigtester her, for å få en screening av de ikke-symptomatiske.

Hun sier de er i dialog med sykehjemsetaten og overlegene der for å vurdere rutinemessig testing slik at smitte kan fanges opp tidligere.

Alle må testes på sykehus

Smittevernoverlegen viser til at alle som skal legges inn eller undersøkes på sykehus må teste seg – uavhengig av om de har symptomer eller ikke:

– Et liv på sykehjem er ikke mindre verdt enn et liv på sykehus, sier Løland.

– Det er jo på sykehjem at flest folk dør i kommunene.

Hun har selv vært med på å undersøke utbruddene på tre sykehjem i Bergen kommune.

– Vi ønsket egentlig å teste langt flere i starten, men det tok litt tid før vi fikk gehør for dette. Men til slutt fikk vi tillatelse til det, og begynte å teste asymptotiske ved utbrudd på sykehjem før det kom klarsignaler fra de nasjonale helsemyndighetene, sier Løland.

Slik situasjonen er nå, så hadde det vært helt fantastisk. Det hadde gjort det mulig for oss å åpne opp mye mer.

Eva Marie Lim, styrer ved Gullstøtunet sykehjem, om mer testing

Et liv på sykehjem er ikke mindre verdt enn et liv på sykehus.

Karina Koller Løland, smittevernoverlege

Hun mener de klarte å stanse utbrudd som følge av denne testingen.

– Vi anslo at det var asymptotiske personer som hadde smittet videre i starten, og det fikk vi rett i, sier Løland.

Kan bli skadet av testing

Avdelingsdirektør Line Vold i FHI skriver i en e-post at de hele tiden vurderer sine testkriterier og teststrategi, «i takt med ny kunnskap og endringer i smittesituasjonen».

Hun understreker at det er en ekstra belastning for personer å jevnlig bli tatt prøver av.

«Det kan medføre skade av slimhinne. Det er derfor viktig å finne en god balanse for testhyppighet», skriver Vold.

Sykehjemmene fortsetter å bli rammet, også i Bergen hvor det har vært smitte på ni sykehjem. I Eidsvoll kommune opplever de akkurat nå et dramatisk utbrudd på Villa Skaar Valstad sykehjem. Fem beboere har hittil gått bort som følge av covid-19-sykdom.

Det er nå påvist smitte hos 21 av 23 beboere og hos 20 av 50 ansatte. I tillegg brer smitten seg til samfunnet rundt. Det er påvist smitte i husstander til ansatte, innført karantenetiltak på skoler til barn av ansatte, og det er påvist smitte ved andre institusjoner der ansatte har hatt flere arbeidsgivere.

– Et liv på sykehjem er ikke mindre verdt enn et liv på sykehus, sier Karina Koller Løland.

FOTO: ALICE BRATSHAUG

Styrer ved Gullstøtunet sykehjem, Eva Maria Lim mener massetesting kan hindre at smitten kommer inn på sykehjemmene.

ARKIVFOTO: EIRIK BREKKE

Redigert av Stein Langeland

68 smittede i Bergen siste døgn

BERGEN: Det opplyste byrådsleder Roger Valhammer i tirsdagens bystyremøte. – Det er ikke en klar nedgang, men vi ser en utflating som er positiv, sier Valhammer. Aldersspennet er fra 4 til 93 år, syv av disse har ukjent smittevei. Totalt er 23 beboere på sykehjem smittet. Tirsdag meldes om én ny smittet fra Midtbygda bokollektiv. Totalt er 33 ansatte på sykehjem i Bergen smittet av korona. Byrådslederen

sier at situasjonen fortsatt er alvorlig. Han viser til at de siste 14 dagene er registrert 1177 personer med smitte i Bergen. Byrådet vil informere om videre tiltak førstkommande fredag. Gjeldende tiltak skal vare til 23. november, i utgangspunktet.

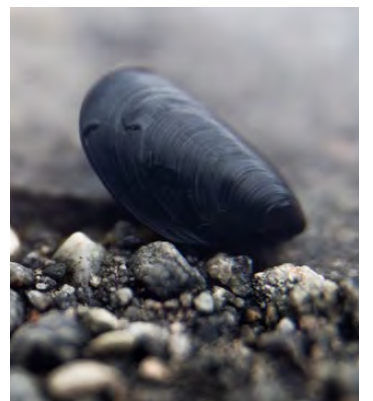
Fire nye på Askøy, fire nye på Voss

ASKØY: Det er tirsdag meldt om fire nye smittede på Askøy, melder kommunen, som i går opprettet en hjelpetelefon for innbyggerne. Dagens fire tilfeller er alle er nærkontakter og genererer få personer i karantene, skriver kommunen. Også

på Voss er det tirsdag meldt om fire nye smittede, to tidligere i dag, og to i en oppdatering fra kommunen i 16-tiden. Den ene var allerede i karantene, og hadde ingen nærkontakter, mens det jobbes med smittesporing for de andre.

Færre blåskjell i fjordene våre

BERGEN: Blåskjellbestanden på Vestlandet synker, ifølge Naturindeks 2020, som ble presentert tirsdag. Særlig i Hardangerfjorden og Sunnhordland har blåskjell fått drastisk forverrede vilkår siden 2014. Blant årsakene er tilkomst av stillehavssøsters og overfiske av torsk og annen fisk, som fører til økt bestand av blåskjellspisende leppefisk. Indeksen bekrefter at også ærfugl er på retur i vårt område – som del av en stadig tilbakegang for norsk sjøfugl. Også amfibier har fått dårligere kår. Samtidig rapporteres det en svak økning av fjellrev og positiv utvikling for oter, mens gaupe, brunbjørn og uer fremdeles er i en kritisk situasjon.

Bil veltet i Fjaler

FJALER: Nødetatene rykket ut til Kviene på fylkesvei 57 i Fjaler etter å ha fått melding om at en bil hadde kjørt utfor veien og veltet. Bilfører skal være ute av bilen og er våken, opplyste Vest politidistrikt. – Den unge mannlige bilføreren er kjørt i ambulansetil sykehuset i Førde. Han var bevisst og oppegående da nødetatene kom frem, sier operasjonsleder Stine Mjelde i Vest politidistrikt. Ulykken har skjedd på et smalt veiparti i 80-sonen, airbagene i bilen ble utløst.

Fikk ikke kjøre videre med dette dekket

ROMSLO: Statens vegvesen hadde tirsdag kontroll på E16 ved Romslo, mellom Arna og Trengereid. Én vogntogsjåfør fikk 6000 kroner i gebyr og pålegg om dekkskift da kontrollørene fant et dekk som var «ikke egnet for kjøring på snø eller is».

FOTO: ROLF HANSEN / NTB

Helse- og omsorgsminister Bent Høie erkjenner at helsemyndighetene tidlig i pandemien ikke oppdaget at eldre på sykehjem hadde atypiske symptomer på covid-19.

FOTO: VIDAR RUUD / NTB

Høie medgir at koronasmitte på sykehjem «gikk under radaren»: – Veldig beklagelig

TRON STRAND
tron.strand@bt.no
MÅLFRID BORDVIK

Fagmiljøet advarte, men det gikk åtte uker – og 137 døde – før FHI konkret åpnet for testing av eldre med uvanlige symptomer. Nå beklager helseministeren.

Helsearbeidere varslet

Folkehelseinstituttet (FHI) mener at atypiske symptomer ble inkludert i testkriteriene da de 20. april la til en formulering om at pasientene kunne testes ved «vid indikasjon».

Da var det registrert 96 døde personer på andre helseinstitusjoner enn sykehus.

BT har tidligere fortalt hvordan helsearbeidere i åtte uker hadde varslet om andre symptomer enn luftveisplager, før atypiske symptomer først 13. mai ble konkret omtalt i en veileder for håndtering av korona på sykehjem.

Da var det to måneder siden Norge stengte ned og 137 eldre pasienter var døde.

– En sjelden beklagelse

– En del av disse dødsfallene kunne sannsynligvis vært unngått med tidligere testing. Det er enormt alvorlig. Det er uforståelig og uakseptabelt at man ikke tidlig nok lyttet til fagfolkene som advarte om de atypiske symptomene, sier helsepolitisk talsperson i Sp, Kjersti Toppe.

Lederen av Gullstøltunet sykehjem, Eva Marie Lim, synes det er fint at helseminister Bent Høie beklager.

ARKIVFOTO: EIRIK BREKKE

Nå er hun glad for at helse- og omsorgsminister Bent Høie (H) erkjenner dette.

– Det er veldig sjelden at Høie beklager noe som helst. Jeg kan knapt huske at det har skjedd tidligere, men denne gangen var det virkelig nødvendig, sier Toppe.

I midten og slutten av mars hadde mange sykepleiere og sykehjemsleger oppdaget at eldre pasienter var smittet av covid-19, selv om de ikke hadde de varslede symptomene på den dødelige sykdommen.

Fem av beboerne døde

I tillegg viste det seg at mange ansatte var smittet, selv om de

ikke hadde symptomer i det hele tatt.

En av dem som sto midt i det var lederen på Gullstøltunet sykehjem i Bergen, Eva Marie Lim. Fem av beboerne på sykehjemmet døde.

– Det er en ærlig sak å beklage at ting er blitt som de er blitt. Det er fint at han gjør det. På samme måte som jeg må beklage ting på vegne av Gullstøltunet, så må han beklage på vegne av regjeringen, sier Lim.

Hun vil likevel ikke kritisere helsemyndighetene for at testkriteriene ikke ble endret til å inkludere atypiske symptomer tidligere.

– Men hadde vi visst det vi vet

i dag, så hadde vi testet beboere på et mye tidligere tidspunkt, sier Lim.

Ble advart i midten av mars

Bergens Tidende har tidligere avdekket at fagmiljøet i geriatri tidlig advarte om at eldre, syke pasienter ofte vil ha atypiske symptomer når de blir rammet av en infeksjon eller annen alvorlig sykdom. Det var derfor ventet at dette ville opptre også som symptomer ved koronasmitte.

Professor Torgeir Bruun Wyller skrev i en artikkel 19. mars at man burde teste slike beboere og overvåke forekomsten av atypiske symptomer som fall, forvirring, sviktende matlyst og ulike magesmerter. Da ville det vært mulig å forhindre smitteutbrudd i sykehjem med de mest sårbare pasientene.

I medisinske fagtidsskrifter, både i Norge og utlandet, ble det frem mot starten av april skrevet en rekke artikler om at de atypiske symptomene nettopp var typiske eller vanlige hos eldre pasienter på sykehjem. Svært mange av artiklene ble forfattet av leger som hadde opplevd utbrudd på nært hold.

Mangel på utstyr

Den samme dagen som Norge stengte ned, 12. mars, døde den første norske sykehjemspatienten. De neste ukene skulle mer

enn 130 sykehjems pasienter døde av eller med covid-19.

Bergens Tidendes artikler om saken utløste tre skriftlige spørsmål fra stortingsrepresentanter til Bent Høie.

Aps eldrepolitisk talsperson, Tuva Moflag, spurte når FHI ble klar over at atypiske symptomer var vanlig hos eldre pasienter smittet av covid-19. Hun ville også vite hvorfor det tok så lang tid å endre testkriteriene.

I sitt svar skriver helseministeren at det var begrensninger i testkapasitet i mars og april, og at det var mangel på testpinner, transportmedier, reagenser og annet essensielt laboratorieutstyr.

Høie skriver at FHI fra 13. mars understreket at «spesielt sårbare grupper bør vurderes for testing selv ved milde symptomer».

– Veldig beklagelig

Fra 20. april ble det lagt inn at sykehjemsbeboere kunne testes på vid indikasjon.

Det betyr, ifølge Høie, at «leger kan bruke skjønn og teste personer med andre symptomer enn de typiske hoste, tungpust og feber».

Høie understreker at FHI i hele perioden har hatt løpende dialog med landets kommune- og sykehjemsleger.

Det er veldig sjelden at Høie beklager noe som helst. Jeg kan knapt huske at det har skjedd tidligere, men denne gangen var det virkelig nødvendig.

Kjersti Toppe, Sp
helsepolitisk talsperson

Det har ført til «svært mange viktige innspill derfra, blant annet om behov for revisjon av eksisterende råd. I disse samtaler kom det frem at de første tilfellene av smitte inn i sykehjemmene var gått under radaren, og det er veldig beklagelig», skriver Bent Høie.

– Positiv erkjennelse

– Det er positivt at helseministeren anerkjenner at ting kunne vært løst på en bedre måte. Det er svært viktig å lytte til fagekspertise, som smittevernleger og sykehjemsledere. Det er tunge stemmer som advarte, og da må det lyttes til de som har kunnskap, sier Tuva Moflag.

Høie svarer ikke Tuva Moflag på om departementet har vært involvert i spørsmål rundt testing ved atypiske symptomer, men skriver at Helsedirektoratet har vært det.

Han understreker at det nå er god testkapasitet og at både ansatte og beboere uten symptomer skal testes når det skjer utbrudd på et sykehjem.

FHI-direktør Camilla Stoltenberg advarer mot vedvarende smittepress i byer gjennom vinteren. Nå anbefaler FHI massetesting av sykehjemspersonale. FOTO: VIDAR RUUD / NTB

Åpner for jevnlig testing av friske ansatte på sykehjem

FHI anbefaler koronatesting av alle ansatte på sykehjem i kommuner og bydeler med høy smittespredning.

TRON STRAND
tron.strand@bt.no

Folkehelseinstituttet (FHI) mener koronasmitte «hovedsakelig kommer inn i sykehjem med ansatte.»

De tar nå flere grep i et forsøk på å forhindre at covid-19 sprer seg til sykehjem, bo- og omsorgssentre. Enkelte sykehjem, slik som Metodisthjemmet i Bergen og Vallerhjemmet i Bærum, er rammet hardt av pandemien. Bare på disse to sykehjemmene døde 30 pasienter.

Bergens Tidende har avdekket at det gikk mange uker fra pandemien brøt ut, til sykehjemmene fikk råd om at de måtte være observante på såkalte atypiske symptomer hos de eldre, sårbare pasientene.

20 registrerte utbrudd

Screening av ansatte uten symptomer på sykehjem bør gjentas en gang i uken, slik at smitte fanges opp tidlig, ifølge Folke-

helseinstituttet. Det er registrert minst 20 utbrudd på sykehjem i Norge siden 1. oktober. Siden begynnelsen av pandemien er det rapportert inn vel 50 utbrudd, men FHI opplyser at det er underrapportering. Et utbrudd defineres som smitte hos to eller flere personer.

FHI kom mandag med flere oppdaterte analyser og anbefalinger om covid-19 og sykehjem i landets kommuner.

Testing i enkelte bydeler

Overlege Trude Margrethe Arnesen i FHI opplyser i en e-post at det ennå ikke er tatt en beslutning om hvordan høy smittespredning skal defineres. FHI har sendt inn et forslag og hun skriver at «det kommer tydeligere føringer på dette om få dager».

Arnesen opplyser at bydeler i byer som Oslo og Bergen kan bli definert som et område med høy smittespredning, og at det dermed kan utløse anbefaling om testing av sykehjemspersonalet.

Det er en situasjon enkelte

bydeler i Oslo har akkurat nå, ifølge Arnesen.

Ifølge en fersk risikorapport mener FHI at det er stor sannsynlighet for at enkelte kommuner eller kommunegrupper, særlig i Oslo-området, vil ha et vedvarende høyere smittenivå gjennom vinteren.

– Men vi regner med at kommunene klarer å unngå situasjoner med akselererende spredning som truer helsetjenestens kapasitet, ifølge FHI-direktør Camilla Stoltenberg.

Vil teste tilreisende personell

FHI anbefaler at sykehjemspersonale, som har oppholdt seg i eller kommer fra en kommune med mye spredning, også bør testes flere ganger de første ti dagene. Disse kan arbeide på sykehjemmet i påvente av svar på prøvene.

FHI understreker at utbrudd på sykehjem kan spres til mange og ofte medfører dødsfall. De understreker at det er vanskelig å skjerme sykehjemmene helt fra viruset dersom det er høy forekomst i samfunnet rundt.

Det understrekes av at nesten 60 prosent av alle, som har mistet liv av eller med covid-19, bodde på sykehjem. I forrige uke var det 182 sykehjemsbeboere som hadde mistet livet på grunn av pandemien.

Testing ved smitte

Det nye testregimet retter seg mot ansatte som ikke har symptomer. FHI opplyser at det vil være krevende tiltak å iverksette. Det er derfor forventet at det kan ta noe tid å få på plass jevnlig testing av ansatte i sykehjem, spesielt i de store kommunene.

FHI anbefaler foreløpig ikke testing av besøkende og pårørende.

FHI har i en god stund anbefalt omfattende testing av ansatte og beboere på sykehjem eller avdeling med bekreftet smitte.

Ansatte og beboere bør da testes umiddelbart. Det bør gjentas hver tredje dag, til det er ti dager siste positive test på enheten.

Hvem i den berørte enheten som bør testes, må vurderes lokalt. Hvis første tilfelle bekreftes hos en beboer, bør en inkludere alle ansatte som har jobbet siste ti dager i forkant av bekreftelsen.

Hvis første tilfelle bekreftes hos en ansatt, bør en inkludere alle ansatte som har jobbet fra 48 timer før vedkommende fikk symptomer, og beboere fra 48 timer før den ansattes symptomdebut, ifølge FHI.

13 år gammel gutt påkjørt av Bybanen

Påkjørselen skjedde ved Paradis.

AURORA BERG
aurora.berg@bt.no

FRED IVAR UTSI KLEMETSEN
SIGRID HAALAND

Like etter klokken 17 mandag meldte politiet at en gutt var blitt påkjørt av Bybanen ved Paradis i Bergen. Klokken 17.17 var gutten på vei til Haukeland sjukehus for undersøkelser.

– Skadeomfanget er foreløpig ukjent. Gutten blir undersøkt på akuttmottaket nå. Han var bevisst da ambulansen dro fra stedet, sa innsatsleder Øystein Magnussen etter ulykken.

Like før klokken 20 opplyste Bjarte Rebnord ved Vest politidistrikt at han ikke kjenner til skadeomfang.

Gutten skal ha befunnet seg i eller på skinnegangen like ved eller i overgangsfeltet.

– Han skal ha blitt truffet av

Bybanen i front eller på hjørnet, men han havnet ikke under Bybanen, sier Rebnord.

Politiet har snakket med vitner på stedet og avhørt føreren av Bybanen. Det er opprettet sak.

Ine Baug Johnsen var på vei hjem fra jobb da Bybanen hun satt på traff gutten.

– Det kom en bråbrems. Vi satt helt bakerst så hunden fløy veggimellom, sier hun.

Slik så bybanevognen ut etter sammenstøtet. FOTO: FRED IVAR UTSI KLEMETSEN

Testet for å redde liv, i strid med myndighetenes råd

Myndighetene ville ikke teste eldre uten typiske symptomer. Sykehjem over hele landet gjorde det likevel.

TRON STRAND
tron.strand@bt.no
ANDERS HAGA, MÅLFRID BORDVIK
foto ØRJAN DEISZ

Da Betanien sykehjem 1. april fikk to tilsynelatende uavhengige tilfeller av koronasmitte, tok smittevernoverlegen i Bergen et drastisk grep. Absolutt alle som hadde vært innom den aktuelle avdelingen skulle testes, enten de hadde symptomer eller ikke.

Både i Bergen og i resten av landet var det full unntakstilstand disse dagene før påske.

Skolene hadde stengt dørene av smittefrykt, oksygenlagrene landet rundt ble kartlagt, regjeringen hadde bestilt 1000 nødrespiratorer.

Samfunnet forberedte seg på det aller verste, og smittevernoverlege Karina Koller Løland i Bergen visste at ingen var mer utsatt enn de gamle på sykehjem som Betanien.

Massetestingen hun ønsket seg var likevel ikke i tråd med rådene fra Folkehelseinstituttet (FHI):

Den nasjonale anbefalingen i begynnelsen av april var at kun personer med luftveisinfeksjon, kombinert med feber, hoste eller tung pust, skulle testes for covid-19.

– Brøt de med dunder og brak
Smittevernoverlegen gjennomførte massetestingen på Betanien likevel. Hun fryktet skjult smitte. 49 ansatte som hadde vært på avdelingen den siste uken og 28 pasienter ble testet.

Det samme ble gjort på Gullstøltunet sykehjem to dager senere.

Resultatet av massetestingen på Betanien ga sykehjemsledelsen hakeslepp. Åtte pasienter og fem ansatte var smittet.

– Jeg må bare innrømme at vi fikk fullstendig sjokk, sier sykehjemsstyrer Hilde H. Christensen.

Beboerne hadde ikke hatt symptomer på korona da de ble testet. Også ansatte uten symptomer testet positivt.

– Sterkere enn råd

I BT i går hevdet overlege Preben Aavitsland i FHI at det var fullt mulig å overse FHIs råd og gjøre sine egne vurderinger for hvem som skulle testes.

FHI har ikke «noen instruksjonsmyndighet overfor helsepersonell. Dette var råd», ifølge Aavitsland.

Slik opplevde ikke daværende smittevernoverlege Løland situasjonen:

– Vi oppfattet at det var faglige anbefalinger vi burde forholde oss til, og som var sterkere enn råd, sier hun.

Også Egil Bovim, fungerende smittevernoverlege i Bergen, er tydelig på at de faktisk brøt med retningslinjene fra FHI.

– Vi brøt de ikke bare litt. Vi brøt de med dunder og brak, sier Bovim til BT.

– Vi vant diskusjonen

Egil Bovim fungerte i vår som rådgiver og var involvert i diskusjonene rundt utvidet testing i Bergen.

– Vi skjønnte ikke hvorfor vi fikk positive tester når ingen rundt dem hadde symptomer. Dette var pasienter som ikke hadde vært utenfor sykehjemmet, og vi hadde ingen ansatte rundt dem med symptomer.

Han sier de tok en liten diskusjon rundt dette.

– Og så vant vi den diskusjonen. Vi ble enige om at det var interessant å teste alle og gjorde det.

Oppdagelsen av at også personer uten symptomer smit-

– Fullstendig sjokk, sier Betanien-styrer Hilde H. Christensen (i midten) om reaksjonen da hun, Nina M. Heggøy, Kjersti H. Dagestad (til høyre) og resten av staben fikk resultatet av massetestingen i april.

Kommunen massetestet staben på Betanien allerede i april, her representert ved Ritchelle Sogn (foran til v.), Kerteh Berdin (i midten foran), Kjersti H. Dagestad (foran til h.) og en rekke kolleger.

tet andre, publiserte de i et innlegg i Tidsskrift for Den norske legeförening.

– At man kunne ha covid-19 uten å ha symptomer, var ikke kjent da vi publiserte dette, sier Bovim.

Hadde «liten verdi»

Toppledelsen i Helse Bergen ønsket ikke at testingen på sykehjem skulle utvides:

«Test av asymptomatiske bærere har liten verdi – en storstilt utvidelse ifht hvem vi tester vil gå ut over vår svært begrensede til-

gang til testreagenser», skrev viseadministrerende direktør Randi-Luise Møgster i Helse Bergen i en e-post til Løland 3. april.

Løland argumenterte med at testingen var nødvendig for å finne smitekilden til utbruddene.

«Hvis vi får napp på noen som vi kan sette i karantene så vil kanskje liv spares», svarte hun.

– Vi måtte gå noen runder før vi fikk presset det gjennom, men da bare unntaksvis. Vi begynte før vi fikk lov, sier Løland til BT i ettertid.

Ifølge Aavitsland i FHI kom de strenge testkriteriene fordi det manglet testutstyr og testkapasitet. Karina Koller Løland sier at det var riktig å være restriktiv med testingen i innledende fase, men legger til:

Vi oppfattet at det var faglige anbefalinger vi burde forholde oss til, og som var sterkere enn råd.

Karina Koller Løland

Vi lærte at vi måtte teste mer enn det FHI-rådene åpnet for.

Siri Schøyen Seterelv, etatsoverlege i Sykehjemsetaten

– På sykehjemmene skjønnte vi at det var nødvendig å gå utenfor kriteriene, sier Løland.

– **Lærte at vi måtte teste mer** Bergen var langt fra alene i Sykehjems-Norge om å være ulydige og ignorere FHI's anbefalinger. I slutten av mars gikk følgende melding ut til alle Oslos sykehjemsleger:

«Covid-19 kan ha snikende symptomer i starten, vær så snill å teste beboere med selv lette symptomer».

Avsender var etatsoverlege Siri Schøyen Seterelv i Sykehjemsetaten.

De klarte ikke å få kontroll over flere utbrudd.

– Men så testet vi en vandrende dement beboer som ikke hadde symptomer. Vedkommende viste seg å være smittet. Vi lærte at vi måtte teste mer enn det FHI-rådene åpnet for, sier Seterelv.

Det førte til gjentatt testing av alle ansatte og alle beboere på avdelinger med flere smittede.

– Jeg tror nok at de som for-

Testing av sykehjemspasienter og ansatte kunne spare liv, mente daværende smitteverneverlege i Bergen, Karina Koller Løland.

ARKIVFOTO: BÅRD BØE

holdt seg bokstavtro til anbefalingene fra FHI kan ha fått noen utfordringer, sier Seterelv.

– Måtte «tenke sjøl»

Hun mener at utviklingen av atypiske symptomer hos eldre, skrøpelige pasienter er kjent og burde vært fanget opp tidligere:

– I etterpåklokskapens lys burde det i hvert fall vært diskutert. Man burde ha vurdert dette ved utarbeidelsen av testkriterier, sier Seterelv som gjerne vil understreke at FHI generelt gjør en god jobb.

I Kristiansand oppdaget de fort at kriteriene som var satt fra FHI ikke samsvarte med den virkeligheten de opplevde:

– Vi måtte «tenke sjøl», sier daværende smitteverneverlege Dagfinn Haarr i Kristiansand og legger til:

– Det var, til alles overraskelse, ikke hjelp å få fra FHI's råd. Vi kunne ikke stole på og bry oss om de klassiske symptomene som var beskrevet.

– Velkommen etter

Haarr sier at kommunen etter hvert la opp til systematisk testing av nyankomne, at enhver forkjølelse ble testet og at personalet på sykehjemmene ble lært opp til selv å teste pasientene.

– Alt dette gjorde vi uavhengig av FHI og rådene. Da testkriteriene etter en god stund ble endret, tenkte jeg i mitt stille sinn; velkommen etter, sier Haarr.

Også i Drammen, Bærum og på Lillestrøm var det liknende historier. På alle disse stedene hadde sykepleiere og sykehjemsleger merket seg at utbruddene kom snikende. De ble tatt på sengen av symptomer de ikke hadde hørt om.

«HJELP!» skrev lederen på Valler sykehjem i Bærum i en e-post til sin overordnede i kommunen. Der endte det med 12 beboere som døde av eller med korona i løpet av noen uker i april.

I Drammen døde 11 eldre som følge av at koronaviruset hadde spredd seg på sykehjemmene. Først 19. april fikk helsepersonell beskjed fra kommunen om at atypiske symptomer kunne være forårsaket av korona.

Fagkoordinerende sykehjemslege Silje Feindt Haslestad ved sykehuset i Drammen sier endringen var basert på internasjonale rapporter, og erfaringer fra sykehjem og sykehus om at eldre ofte har atypiske symptomer.

– Det var ikke FHI's kriterier som utløste dette?

– Nei, vi valgte selv å være ekstra proaktive, sier Haslestad.

DØGNET

Redigert av Stein Langeland

Mutert virusvariant påvist

ULLENSVANG: En person som kom inn i Ullensvang fra Storbritannia har fått påvist den muterte versjonen av viruset. Roar Aga Haug, som er ordfører i Ullensvang kommune,

opplyser at kommunen har god kontroll på smitteveiene. Han skriver i en SMS til BT at den smittede er i isolasjon og at én nærkontakt er i karantene.

Smitte på buss mellom Fagernes og Bergen

BERGEN: FHIs oversikt over registrert koronasmitte på offentlig transport viser at det har vært koronasmitte på Norway bussekspress sin rute mellom Bergen og Fagernes på julaften. Bussen gikk fra Bergen klokken 09.05. Det har også vært smitte på ruten fra Fagernes til Bergen 23. desember. Avgangen var klokken 11.45.

Åtte nye smittet i Bergen, to i Alver

BERGEN: Tirsdag melder Bergen kommune at åtte nye personer har testet positivt for korona. Den yngste er to år, den eldste er 72 år. To av de smittede har ukjent smittevei. 1129 personer testet seg i løpet av mandag 28. desember. Alver kommune melder tirsdag om fem nye smittede. Forrige smitteregistrering var første juledag med to nye smittede.

ARKIVFOTO: EIRIK BREKKE

Lovende for bergensk kreftvaksine

BERGEN: På Haukeland universitetssjukehus er første utprøving av en helt ny kreftbehandling avsluttet med gode resultater, skriver professor Karl-Henning Kalland i et nyhetsbrev om CryoIT. Kryoimmunterapi er gitt til prostatapasienter med spredning (mCRPC) som ikke lenger nytte av standard-behandling av kreften. Terapien er en form for kreftvaksiner. 18 pasienter har deltatt i fase 1-forsøket. Menn med denne diagnosen lever vanligvis 12-18 måneder etter at diagnosen er satt. Standardbehandlingen forlenger median levetid med tre til fem måneder. Pasientene som fikk kryoimmunterapien på Haukeland fikk forlenget median levetid med 34,9 måneder. Resultatene må tolkes varsomt, for det fins ingen kontrollgruppe å sammenlikne med, skriver Kalland. Finansieringen av nye pasientforsøk er ikke i havn, men gruppen har blant annet fått støtte av Grieg Foundation og Forskningsrådet.

Larm sporet opp innbruddstyv

NESTTUN: En mann med oransje sko og blå bukse som politiet lette etter tirsdag formiddag, er pågrepet. Politiet ble varslet om at han hadde vært inne i flere garasjer i Solåsen på Nesttun og tatt med seg gjenstander. – Mannen er en kjenning av politiet i 30-årene. En veldig flink politihund gjorde at vi fikk kloen i ham, sier operasjonsleder Knut Dahl-Michelsen i Vest politidistrikt. Den to og et halvt år gamle schäferhunden Larm sporet opp innbruddstyven. Patruljehunden fant også tyvegods gjemt unna bak en garasje, og ting som mannen hadde kastet fra seg. Politiet ble varslet om tyveriene fra garasjene klokken 10.35. Mannen ble tatt klokken 11.08 tirsdag. – Tyven ble funnet etter godt samarbeid mellom hundefører og politipatruljer, samt observante naboer, opplyser operasjonslederen i politiet.

I parkeringshuset utenfor sykehushotellet testet Haukeland sine ansatte for korona. Stasjonen ble opprettet allerede 9. mars.

Sykehjemsansatte måtte stå timevis i testkø

Mens sykehusene hadde egne teststasjoner, måtte ansatte ved smitte-rammede sykehjem stå i kø med resten av befolkningen. – En av tingene jeg er lei meg for, sier legevaktssjefen.

ANDERS HAGA
anders.haga@bt.no

TRON STRAND

Da koronaviruset spredte seg på sykehjemmene i vår var det et stort behov for å teste de ansatte. De ansatte på sykehjemmene fikk imidlertid ikke noen

direktetilgang til testingen. Menneskene som jobbet tett på den aller mest utsatte gruppen i befolkningen, de eldre syke, måtte gjøre som resten av innbyggerne: Stille seg i kø hos legevakten.

– De måtte gå og teste seg selv. De satt i timevis i kø på koronatelefonen for å få time, forteller Eva Maria Lim, styrer ved Gullstøltunet sykehjem.

Hun leder sykehjemmet som opplevde det første smitteutbruddet i Bergen. Totalt fem personer mistet livet på Gullstøltunet.

Sykehjemsbeboere var overrepresentert i dødsstatistikken

i vår. Av de 30 første som døde av korona i Bergen, bodde 26 på sykehjem.

Testvanskene skapte to store problemer for sykehjemmene: Det ble mye vanskeligere å finne ut hvem av de ansatte som faktisk var smittet, noe som måtte til for å få stanset smitten. Og det ble enda verre å få fylt vaktlistene, fordi alle ansatte med mistenkt smitte måtte ut i lange karantener.

Først to uker inn i utbruddet fikk Gullstøltunet anledning til å massetestet de ansatte, forteller styrer Lim.

Blant de ansatte på sykehjemmet som fikk merke ventetiden

var Vibeke Tennebø. Hun kom hjem fra et utenlandsopphold 14. mars, to dager etter at landet stengte ned. Både hun og mannen kjente på luftveissymptomer, og tok kontakt for å teste seg.

Etter lange telefonkøer og en runddans mellom legevakt og fastlege, fikk hun beskjed om å gå direkte i ti dagers karantene. Da hun så skulle teste seg etter karantenen var over, ble hun sittende i nok en lang i telefonkø på legevakten.

– Det var vel en to timer og 20 minutter. Da jeg endelig kom gjennom, forløp det fint og jeg fikk negativt svar i løpet av én til to dager.

Det var ikke bare i Bergen sykehjemsledere og sykehjemsansatte måtte tilbringe timer i telefonkø, mange ganger fånyttet, for å bestille testing.

Rop om hjelp

Et av de hardest rammede sykehjemmene i Norge var Valerhjemmet i Bærum, hvor tolv beboere døde før utbruddet var over. Dagene og ukene etter at den første smittede ble oppdaget, var dramatiske.

Det ble skrevet en logg over kommunikasjonen mellom sykehjemmet og kommuneledelsen. Den 20. mars skrev en leder følgende:

«Det kan da ikke forventes at tjenesteleder skal sitte i telefonkø hver dag rundt ansatte som skal testes? Jeg drukner i telefoner og mail som må besvares, som jeg gjør. HJELP!»

Bekymret for bemanningen

I midten av mars sendte Henriette Nilsen, daglig leder i 2 Care et rop om hjelp til Oslo kommune. I brevet beskriver lederen i den største private omsorgsleverandøren i Oslo og Bærum at ansatte blir sittende

ARKIVFOTO: BÅRD BØE

Eva Maria Lim er styrer ved Gullstøltunet sykehjem. ARKIVFOTO: EIRIK BREKKE

FAKTA

Prioriteringslisten Helse Bergen fulgte

1. Pasienter som ankommer akuttmottak for innleggelse med luftveissymptomer
2. Inneliggende pasienter på sykehuset med luftveissymptomer
3. Inneliggende pasienter på sykehjem, med luftveissymptomer
4. Ansatte i spesialisthelsetjenesten og primærhelsetjenesten som både har hatt nærkontakt med bekreftet smittede personer, som har kritiske oppgaver i klinikken/smittevernpersonell og har luftveissymptomer
5. Ansatte i spesialisthelsetjenesten og primærhelsetjenesten som både har kritiske oppgaver i klinikken/smittevernpersonell og har luftveissymptomer
6. I primærhelsetjenesten personer med luftveisinfeksjon som er over 65 år og har underliggende kronisk sykdom (alle tre)
7. I primærhelsetjenesten personer som har luftveisinfeksjon og har vært i nærkontakt med bekreftet smittet person.

i telefonkøer på opptil fire timer for å bli testet.

«Uten å få testet helsevesenet er det snart ikke noen helsepersonell igjen i Norge», skriver Nilsen i brevet.

Har egen teststasjon

Mens de ansatte på sykehjemmene måtte stå i kø, opprettet Helse Bergen en egen teststasjon for ansatte på Haukeland 9. mars – tre dager før regjeringen satte Norge i lockdown,

Siden den gang og frem til 16. desember ble det utført 13.809 tester av de ansatte. Flere av disse har testet seg flere ganger.

Veien fra teststasjonen til sykehusets laboratorium var også kort. Ifølge Helse Bergen har svartiden på prøvene i snitt vært cirka 24 timer. I hastetilfeller kunne de få svar på prøvene på bare fire til seks timer.

Krevde raskere testing

En slik prioritering opplevde de ikke på sykehjemmene i Bergen under smitteutbruddet i vår. Den lange tiden det tok å få svar på prøver var tema i interne diskusjoner i etat for sykehjem. BT har fått innsyn i deler av den

av pasienter og personell som skulle testes i en mangelsituasjon».

Ifølge FHI's retningslinjer skulle ansatte på sykehus og sykehjem likestilles i testkøen – noe som ikke skjedde, ifølge kommunens logg fra mai.

Mener kommunen er upresis

Etter å ha konferert med avdelingsjef Elling Ulvestad på Mikrobiologisk avdeling, sender Møgster følgende kommentar til dette:

«Loggen fra Bergen kommune datert 6/5 er upresis».

De to skriver at laboratoriet ga samme prioritet til helsepersonell uavhengig av om de arbeidet i Helse Bergen eller i kommunen. Samtidig påpeker de følgende:

«Prøver fra ansatte i Helse Bergen hadde kort transportvei, og svar på disse prøvene ble derfor raskere svart ut enn prøver som kom fra andre prøvetakingsstasjoner med lang transporttid».

At en ansatt på sykehjem skal ha fått beskjed om at det ville ta opp til fem dager å få svar, kommenterer Ulvestad slik:

– Jeg kan dessverre ikke svare for hvorfor legevakten svarte som de gjorde overfor pasienter som fikk tatt prøve der. Mikrobiologisk avdeling opererte aldri med så lange svartider. Vi garanterte prøvesvar innen to til tre døgn, de fleste fikk svar innen 48 timer.

– Lei meg

Legevaktsjef Dagrun Waag Linchhausen sier at de sykehjemsansatte i fjor vår måtte ringe til legevakten for time.

– Men når de står i telefonkø kan ikke vi se hvem de er. Dette er en av tingene jeg er lei meg for når jeg ser tilbake på våren, sier hun.

Linchhausen understreker at de har endret testrutinene for ansatte på sykehjem. Nå har kommunen egne møter i forbindelse med utbrudd på sykehjem, hvor alle involverte parter deltar.

– Da planlegges også testing av ansatte og legevakten får lister over ansatte på sykehjem som settes opp til time.

Dette er blant flere forbedringer kommunen har fått til nå, sier Linchhausen sier, samtidig som hun understreker at de ansatte ble testet den gangen også.

– Men vi hadde ikke de gode rutinene som vi har nå. Det er noe som har slått meg i etterkant. Er det noe jeg virkelig skulle ønsket vi var bedre på, så var det å være mer på for sykehjemmene.

Nå utgjør reisende fra utlandet hvert fjerde nye smitte-tilfelle i Bergen

Siden obligatorisk testing ble innført 2. januar, har rundt 20 personer bosatt i Bergen testet positivt etter å ha kommet fra utlandet.

SIMEN SUNDFJORD OTTERLEI
simen.otterlei@bt.no

Torsdag meldte Bergen kommune om 15 nye smittetilfeller.

Mens det nasjonalt settes smitterekorder og innføres strenge tiltak, holdes altså smittetallene relativt lave i Bergen.

– Vi har ikke noe pågående utbrudd nå, sier fungerende smittevernoverlege Egil Bovim.

Dette viser at det var på høy tid at vi fikk obligatorisk testing.

Dagrun Linchhausen, legevaktsjef

De nysmittede er spredd utover ulike aldersgrupper og miljøer.

Men én gruppe stikker seg ut: De som har testet positivt i Bergen, men med all sannsynlighet ikke er blitt smittet her.

– På høy tid

Siden regjeringen 2. januar innførte obligatorisk testing ved ankomst fra røde land, har rundt 20 bergensbosatte personer avlagt positiv prøve etter å ha kommet fra utlandet.

Det opplyser legevaktsjef Dagrun Linchhausen til BT.

Disse er inkludert i de 72 nye smittede Bergen kommune har meldt i samme periode.

Det betyr at vel ett av fire smittetilfeller den siste tiden er blant personer som har kommet fra utlandet.

– Dette viser at det var på

høy tid at vi fikk obligatorisk testing, mener Linchhausen.

Fra ti ulike land

Fra 2. januar og til onsdag kveld klokken 18.00 var det registrert 17 smittede som hadde kommet fra utlandet.

Senere onsdag kveld dukket det opp noen flere positive prøvesvar, slik at Linchhausen setter totaltallet til rundt 20.

Tallet gjelder personer bosatt i Bergen. De har kommet fra ti ulike land; Frankrike, Tsjekkia, Latvia, Polen, Tyskland, Dubai, Ukraina, Sverige, Colombia og Serbia.

– Det synes jeg er spennende. Det viser at bildet er blandet, sier Linchhausen.

De fleste har testet seg på Flesland. Fem har testet seg på Festplassen og Spelhaugen.

– Vi er spente

Legevaktsjefen mener de relativt lave smittetallene i Bergen, kombinert med andelen importsmitte, viser at det er lite smitte som sirkulerer i Bergen nå.

– Bergenserne har vært flinke, synes Linchhausen.

Før jul advarte Linchhausen om en smittebølge på nyåret, og hun tør foreløpig ikke slappe helt av. Hun viser til at det kan være at en del som har vært på reise, ennå ikke har kommet tilbake til byen.

I sin siste ukereport skriver smittevernoverlege Egil Bovim at de lave smittetallene kan henge sammen med at personer i de «mest utsatte aldersgruppene» har vært borte fra Bergen i det siste.

– I og med at mange unge og studenter har vært ute av byen i julen, vil ikke de dukke opp i smittetallene nå. Men vi er spente på tiden fremover, sier Bovim.

Klaudia Meiroska testes på Flesland 3. januar.

ARKIVFOTO: EIRIK BREKKE

Kjell fikk ikke besøke kona

før hun døde

Aud Haugsdal (87) døde alene på sykehjemmet med besøksforbud. Ingen har oversikt over hvor mange som dør i isolasjon.

TEKST Målfrid Bordvik, Trygve Opheim, Tron Strand og Anders Haga

FOTO Ørjan Deisz og Marita Aarekol

ETLITEHULL i bakken står klart, akkurat stort nok til en urne. Det er siste hvilestedet til Aud Haugsdal (87). Rundt står familien med munnbind og ser på at korset blir funnet frem.

Kjell Haugsdal (85) går litt unna. Han finner frem et lommetørkle.

To av døtrene går frem og senker urnen i jorden.

FØR PANDEMIEN PLEIDE Kjell hver dag å besøke kjæresten gjennom 70 år. Han kom til sykehjemmet etter frokost. Noen ganger ble han helt til hun skulle legge seg.

Han handlet med seg yoghurten hun likte så godt, tok henne med på tur, hjalp med medisiner og fulgte henne på do. Så godt som hver dag kom også ett av de fem barna på besøk.

Det hadde de lovet henne da hun i 2018 flyttet inn på Løvåsen sykehjem i Fyllingsdalen.

Aud hadde demens og parkinsons, men leste avisen og elsket besøk. Hun var opptatt av hvordan det gikk med både barn, barnebarn, oldebarn og de tre tipoldebarna.

– Hun så innimellom personer som vi ikke kunne se. Men til tider var hun helt med. Hun kunne føre samtaler og hadde sine meninger, sier Kjell Haugsdal.

I MIDTEN AV mars gikk det ut et brev til alle landets fylkesmenn. Beskjeden fra Helsedirektoratet var at besøksstans var nødvendig ved alle landets helse- og omsorgsinstitusjoner.

Hensikten var å beskytte sårbare pasienter mot koronasmitte.

Datteren Aud Haugsdal – hun er oppkalt etter moren – husker at det var forferdelig å fortelle henne at de ikke kunne komme på besøk. Moren skjønte heller ikke hvorfor de ikke fikk komme, ifølge datteren.

– Tryggheten hennes, det var oss, sier datteren Aud.

Samtidig skulle det gjøres unntak for pårørende til kritisk syke. Helseminister Bent Høie understreket det flere ganger:

«Vi har strenge regler for å hindre smitte på institusjonene våre – men de har ett unntak. Pårørende skal få besøke sine eldre og syke når de er kritisk syke og livet går mot slutten», sa Høie i april.

«Det er viktig at dette følges på alle helseinstitusjoner», sa han videre.

Senere måtte helseministeren svare på spørsmål i Stortinget om hva han gjorde for at eldre syke ikke måtte dø alene på sykehjemmene. Helsedirektoratet fikk i oppdrag å vurdere hvordan det kunne åpnes for mer besøk, samtidig som smittevern hensyn ble ivaretatt.

Vel tre uker senere understreket Helsedirektoratet at det måtte legges til rette for besøk «så langt det er mulig». En kartlegging fra Fylkesmannen i Vestland viste at det var store variasjoner i hvordan besøksreglene ble praktisert.

Brudebildet fra 27. november 1954. Aud døde like før bryllupsdag nummer 66. FOTO: PRIVAT

Aud Kirsten sammen med døtrene «lille Aud» og Vigdis. FOTO: PRIVAT

Aud på trilletur utenfor sykehjemmet. FOTO: PRIVAT

En ung Aud Haugsdal, før hun fylte 20 år. FOTO: PRIVAT

Ekteparet Haugsdal på tur 23. juli i fjor. Før pandemien var de sammen hver dag. FOTO: PRIVAT

GJENNOM SOMMEREN FIKK Kjell besøke Aud på Løvåsen sykehjem daglig, men utover høsten ble reglene igjen strammet inn i takt med den økende smitten.

I september ble ektemannens besøk redusert til to ganger i uken, en halvtime hver gang, sammen med ett av de fem barna.

Familien merket samtidig at Aud ble dårligere. Hun spiste og drakk mindre. I oktober, en måned senere, viste vekten 44 kilo, ifølge sykehjemjournalen. Det var 4,5 kilo mindre enn i januar.

I løpet av de to årene hun bodde på sykehjemmet, hentet Kjell og barna henne hjem flere ganger. Den siste gangen hun var hjemme på permisjon, var helgen midt i oktober.

Søndag 1. november var Kjell og datteren Aud på besøk i den tilmålte halvtimen. Dagen etter fikk de beskjed om at det var innført besøksforbud på grunn av smitteutbrudd på en annen avdeling.

Det avtalte besøket to dager senere ble avlyst. Samtidig fikk Aud lungebetennelse, for andre gang dette året. Koronaprøven var negativ, men fortsatt fikk ikke familien komme på besøk.

I denne perioden ringte Kjell til sykehjemmet opptil tre ganger om dagen for å spørre hvordan det gikk med konen:

03.11.2020:

- 👉 kl. 09.56: Sykehjemmet. Varighet: 04:15
- 👉 kl. 15.36: Sykehjemmet. Varighet: 01:04
- 👉 kl. 15.38: Sykehjemmet. Varighet: 01:49

04.11.2020:

- 👉 kl. 09.52: Sykehjemmet. Varighet: 01:00

👉 kl. 16.21: Sykehjemmet. Varighet: 01:42

05.11.2020:

👉 kl. 10.22: Sykehjemmet. Varighet: 01:36

👉 kl. 17.55: Sykehjemmet. Varighet: 01:45

06.11.2020:

👉 kl. 09.48: Sykehjemmet. Varighet: 00:51

👉 kl. 18.19: Sykehjemmet. Varighet: 01:05

07.11.2020:

👉 kl. 16.42: Sykehjemmet. Varighet: 02:57

👉 kl. 18.02: Sykehjemmet. Varighet: 00:18

👉 kl. 19.28: Sykehjemmet. Varighet: 02:49

08.11.2020:

👉 kl. 10.16: Sykehjemmet. Varighet: 03:41

👉 kl. 16.59: Sykehjemmet. Varighet: 00:27

09.11.2020:

👉 kl. 10.04: Sykehjemmet. Varighet: 03:41

👉 kl. 13.54: Sykehjemmet. Varighet: 03:15

👉 kl. 17.24: Sykehjemmet. Varighet: 01:25

10.11.2020:

👉 kl. 09.59: Sykehjemmet. Varighet: 01:06

👉 kl. 17.11: Sykehjemmet. Varighet: 05:34

11.11.2020:

👉 kl. 09.56: Sykehjemmet. Varighet: 00:43

– Jeg spurte om jeg ikke kunne få komme bort. Jeg skulle jo vært der, sa jeg. Men det fikk jeg ikke.

FAMILIEN HAR GITT BT innsyn i journalen fra Løvåsen sykehjem. Svelgvanskene hennes forverret seg. Hun slet med å få i seg mat og drikke.

Når hun forsøkte å ta sine faste medisiner, kastet hun ofte opp.

De ti siste dagene hun levde, fikk 87-åringen i seg svært lite mat og drikke. Noen dager to desiliter med drikke, enkelte dager ingenting. Medisinene ville hun ikke ta.

11. NOVEMBER BLE tilstanden til Aud betydelig forverret. Hun responderte ikke på antibiotika-behandlingen.

«Slapp og trøtt pasient, spiser og drikker ikke», skrev legen i journalen.

Samme dag ble hun overført til Haukeland universitetssykehus. Undersøkelsene avdekket betydelige svelgvansker.

Kjell fortsatte å ringe:

11.11.2020:

👉 kl. 18.29: Haukeland. Varighet: 09:28

12.11.2020:

👉 kl. 08.04: Haukeland. Varighet: 05:11

👉 kl. 10.02: Haukeland. Varighet: 01:14

👉 kl. 10.03: Haukeland. Varighet: 01:30

👉 kl. 10.07: Haukeland. Varighet: 05:13

👉 kl. 15.28: Haukeland. Varighet: 00:59

👉 kl. 16.28: Haukeland. Varighet: 00:57

👉 kl. 18.01: Haukeland. Varighet: 00:45

👉 kl. 18.16: Haukeland. Varighet: 06:45

13.11.2020:

👉 kl. 10.03: Haukeland. Varighet: 05:19

👉 kl. 13.12: Haukeland. Varighet: 03:52

ETTER TO DAGER ble hun sendt tilbake til sykehjemmet. Pleierne beskrev Aud som sliten etter sykehusoppholdet.

Kjell Haugsdal fikk ikke sagt farvel til kona. – Det er vondt, sier han.

«Spiser og drikker minimalt», noterte de igjen i journalen.

Dagen etter sov hun tungt det meste av dagen.

På en privat facebookside der Kjell og barna delte daglige oppdateringer om moren, skrev han: «Har snakket med sykepleierne. Mamma virker litt bedre, har spist litt mer enn hun tidligere har spist. Pleier sier mamma virker bedre enn i går. Så vi får se hvordan det blir i morgen.»

KJELLÅ OG sov da døtrene Britt og Aud banket på døren senere, samme søndagskveld.

En sykepleier hadde funnet Aud død i sengen klokken 21.40.

Knappe to uker senere skulle ekteparet ha feiret 66 års bryllupsdag.

– Det var forferdelig å få den telefonen. Fra å få vite at målingene var ok, var hun plutselig død, sier den yngste datteren, som fikk dødsbudskapet.

Kjell fikk ikke sagt farvel, ikke holdt henne i hånden.

– Det er vondt. Aud ga nok opp og følte at vi hadde forlatt henne.

Han gråter når han snakker om dødsfallet, men ønsker å fortelle.

85-åringen er sterk kritisk til hvordan eldre på sykehjem rammes av koronarestriksjonene, og vil at historien kommer frem. Motivasjonen er at andre ikke må oppleve det samme.

De siste to ukene hun levde, fikk ingen besøk Aud.

– Vi hadde lovet mamma at hun skulle få dø

hjemme. Det tok de fra oss. Sykehjemmet er ansvarlige for at de ikke lot henne få ha noen hos seg da hun var syk og døende, sier datteren.

SYKEHJEMMET VURDERTE IKKE Aud Haugsdal som kritisk syk eller døende. Derfor fikk hun heller ikke ta imot besøk under smitteutbruddet, forteller Ingrid Tvedt, enhetsleder på Løvåsen sykehjem. Familien har fritatt sykehjemmet fra taushetsplikten.

– Hun var kritisk syk da hun ble sendt til sykehuset, men fikk behandling og var stabil da hun kom tilbake. Vi vurderte at hun var i bedring og så ingen tegn til at hun var døende, sier Tvedt.

– De siste ukene tok hun nesten ikke til seg mat og drikke. Var det et signal på at det gikk mot slutten?

– Det lille hun fikk i seg, var det mye næring i. Det var ingen dramatisk utvikling, sier Tvedt.

DEN SISTE HELGEN Aud levde, ringte Kjell ti ganger til sykehjemmet:

13.11.2020:

👉 kl. 18.13: Sykehjemmet. Varighet: 03:01

👉 kl. 20.46: Sykehjemmet. Varighet: 04:14

14.11.2020:

👉 kl. 09.58: Sykehjemmet. Varighet: 01:05

👉 kl. 13.08: Sykehjemmet. Varighet: 02:02

👉 kl. 16.12: Sykehjemmet. Varighet: 02:49

👉 kl. 18.18: Sykehjemmet. Varighet: 04:55

👉 kl. 18.23: Sykehjemmet. Varighet: 00:03

15.11.2020:

👉 kl. 10.22: Sykehjemmet. Varighet: 03:04

👉 kl. 12.00: Sykehjemmet. Varighet: 02:33

👉 kl. 17.45: Sykehjemmet. Varighet: 01:53

IFØLGE TVEDT SPURTE han ikke konkret om å komme på besøk i disse samtalen.

– Vi visste at han hadde stort behov og ønske om å komme inn, men han var også bekymret for sin egen helse når vi hadde smitteutbrudd.

Sykehjemslederen sier deres oppfatning var at Kjell Haugsdal aksepterte besøksforbudet.

– Helt siden pandemien kom har han vært misfornøyd med å ikke få være der så mye han ønsket. Vi oppfattet det mer som hjertesukk, men at han forsto og innfant seg med de strenge reglene, selv om det var vanskelig for ham.

Kjell Haugsdal avviser at han fryktet smitte og sier han gjentatte ganger ytret ønske om å komme på besøk.

TVEDT MENER SYKEHJEMMET har strukket seg langt for familien, blant annet ved å gjøre unntak fra reglene om hjemreiser fire ganger under pandemien.

– Hva tenker du om at Aud Haugsdal døde alene?

– Det er vondt hver gang noen dør alene. Hun ble stelt på badet før hun la seg og hadde tett tilsyn, men det er leit at ingen var der akkurat i dødsøyeblikket.

Hun sier personalet alltid ønsker å tilrettelegge for at pårørende er der når beboere dør.

Aud og Kjell delte et helt liv sammen og fikk seks barn. FOTO: PRIVAT

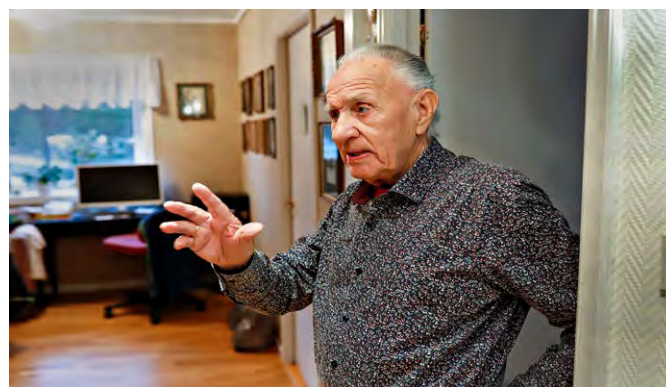
FOTO: MARITA AAREKOL

«Har snakket med sykepleierne. Mamma virker litt bedre, har spist litt mer enn hun tidligere har spist.»

Kjell Haugsdal på familiens private facebookside

Aud Kirsten og Kjell Magnus fikk seks barn, inkludert to tvillingpar.

Familien er kritiske til hvordan eldre på sykehjem rammes.

– I etterpåklokskapens lys burde vi invitert Kjell inn. Men plutselige dødsfall skjer også på sykehjem. Det er ikke alt vi kan forutse.

Hun sier det samme hadde skjedd om det ikke var pandemi.

– Vi forstår veldig godt sorgen og sjokket når dødsfallet kom så plutselig. Vi har invitert familien til samtale, som er den beste sorgbearbeidelse, men de har takket nei.

DET VAR SITUASJONER som dette statsråd Høie ville unngå da han i april lovet at syke og døende eldre skulle ha unntak fra besøksforbudet. Men hvor mange har dødd alene på sykehjem med besøksnekt?

Myndighetene har ikke svart.

Lokale myndigheter har kunnet gjøre innstramminger utover de nasjonale tiltakene. I høst, da det var åtte utbrudd på sykehjem i Bergen, ba helsebyråd Beate Husa pårørende om å holde seg unna. Beboere i livets siste fase skulle likevel få besøk, understreket hun.

I oktober mente Høie at reglene fortsatt ble praktisert unødvendig strengt enkelte steder. Fylkesmennene ble bedt om å følge med. Men at noen dør alene, regnes ikke som avvik.

– Kommunene har ikke plikt å melde slike

situasjoner til oss. Vi har heller ikke bedt om det, sier assisterende fylkeslege Jon Andreas Bratberg i Vestland.

Helsedirektoratet vet ikke hvor mange institusjonsbeboere som har dødd alene eller ikke fått besøk ved kritisk sykdom.

– **JEG FRYSER** på ryggen. Dette er den fjerde eller femte historien jeg hører om slike tilfeller, sier Anita Vatland.

Som leder av Pårørendealliansen hører hun fortsatt om kommuner og institusjoner hun mener praktiserer for strenge besøksregler, og om eldre som dør alene.

– Helseministeren har vært tydelig på at man skal tilrettelegge for besøk i livets siste fase. At vi ikke klarer å få det til, er en fallitterklæring for medmenneskeligheten.

– Det at man ikke får tatt farvel er tungt å ta med seg videre i familiehistorien, sier hun.

I FYLLINGSDALEN ER Kjell Haugsdal bitter.

Han er redd konen følte seg forlatt på det siste. Eldstedatteren Vigdis er sterkt kritisk til sykehjemets vurdering av situasjonen. De burde forstått at moren var kritisk syk, og åpnet opp for at familien fikk besøke henne, mener hun.

– Det er forferdelig at hun måtte dø alene. Og hun er sannsynligvis ikke den eneste, sier Vigdis.

Familien mener at besøksrestriksjonene gjennom høsten har vært lite gjennomtenkt og har forverret morens helse.

– Spilte det noen rolle om min far satt på rommet i en time, eller i fem timer, spør Vigdis Haugsdal.

Dagen før moren døde, hadde datteren Aud en kort telefonsamtale med henne. Hun var sliten, fortalte hun selv.

Samme dag som moren døde, var Aud utenfor sykehjemmet og leverte et brev og en yoghurt.

Ingen i familien hadde grunn til å tro at hun var døende basert på informasjonen de fikk. Selv hadde de ikke sett henne på to uker.

AUD HAUGSDAL SNAKKER varmt om sine foreldre.

Hvordan moren alltid spurte etter faren. Og hvordan Kjell pleide å dulle med Aud og holde rundt henne. På en av de siste turene Aud hadde sammen med begge foreldre rundt Lynghaugvannet, stoppet en fremmed kvinne opp og kommenterte: «Det er kjærlighet».

– Det var de to for livet, sier Aud.

Petter Haugsdal, eldste sønn, setter korset på plass.

Bare timer etter at moren var død, fikk familien tilbud om å komme og se henne. Kjell orket ikke, men døtrene takket ja. Tre dager etter kunne de også komme tre personer og rydde ut av rommet hennes.

BERGEN KOMMUNE HAR ikke oversikt over hvor mange sykehjem som har innført full besøksstopp i høst. BT har etterspurt dette fra alle sykehjemmene i Bergen. 14 av 34 sykehjem oppgir at de har hatt besøksforbud i en eller flere perioder.

Midtbygda sykehjem rapporterer at én beboer har dødd uten nærmeste pårørende til stede, indirekte knyttet til besøksforbudet. Landås svarer at eldre kan ha dødd alene, men ikke direkte som følge av besøksforbudet.

Noen tilfeller har tidligere vært omtalt i pressen. Agderposten fortalte om Monica Andersen (54) som møtte døden alene. Slik var det også for Rolf Arne Larsen på Nordseterhjemmet i Oslo, ifølge Østlendingen. I en VG-kronikk fortalte Kjell Erik Møgster Moen om faren som ventet på døden alene.

Anette Ranhoff, professor i geriatri ved Universitetet i Bergen, har lest journalen til Haugsdal fra den siste måneden hun levde. Hun oppfatter henne som alvorlig syk, men ikke umiddelbart døende.

Man skal tilrettelegge for besøk i livets siste fase. At vi ikke klarer å få det til, er en fallitterklæring for medmenneskeligheten.

Anita Vatland

– Hvis jeg hadde kunnet bestemme, hadde jeg tillatt besøk. Men jeg skjønner at dette er veldig vanskelige avgjørelser, sier Ranhoff.

Paal Naalsund, geriater og seksjonsoverlege på Haraldsplass diakonale sykehus, sier det er krevende å definere når et menneske er i ferd med å dø.

Noe er likevel typisk for den døende pasienten, ifølge metodebok for sykehjemsleger: At pasienten er sengeliggende, gir mindre kontakt, ikke drikker eller bare får i seg små slurker, og ikke kan svelge tabletter. Aud Haugsdal hadde en alvorlig infeksjon som ikke slapp taket.

NAALSUND MENER TILFELLET Aud illustrerer godt hvem taperne i pandemien er.

– Det har nok skjedd rundt omkring i hele landet at pårørende i mindre grad har fått sitte

hos sine kjære når de er i ferd med å avslutte livet.

Når pårørende ikke får være der på vanlig måte, får de ikke fulgt med og fanget opp endringer i pasientens tilstand. Det blir opp til helsepersonellet alene å vurdere dette.

Og de har i tillegg økt arbeidsbelastning på grunn av pandemien.

– De strenge smitteverntiltakene har en bakside, sier Naalsund.

PÅ GRAVPLASSEN I Fyllingsdalen er jord spadd over urnen. Eldstesønnen Petter plasserer det hvite korset på graven, før døtrene pynter med roser og en lysende engel.

Kjell er fortsatt ikke å se.

Han vil prøve å komme tilbake dagen etter, alene, for å si farvel.